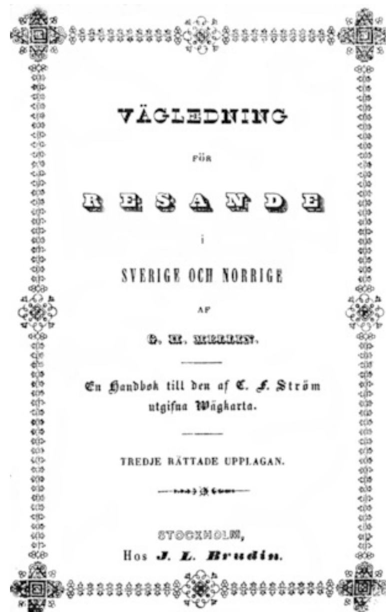

VÄGLEDNING

FÖR

RESANDE

i

SVERIGE.

AF **G. H. MELLIN.** -----------*Tredje rättade och tillökta Upplagan.* -------------- STOCKHOLM.***Hos L. J. Brudin.*** 1856.

STOCKHOLM. HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1856.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna tredje upplaga av verket, som tillhör The British Library, har scannats av Google Books. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i oktober 2015 av Bert H.

STOCKHOLM.

Stockholm, som af ålder fått benämningen af Mälarens lås, har ett läge, lika utmärkt för sin naturskönhet, som för de commerciella fördelar det erbjuder. Vid mynningen af Svea rikes förnämsta vattendrag, den bassin, i hvilken strömmarne från Upland, Westmanland och Nerike utgjuta sig, och dit de förnämsta vägarne från det inre landet draga den största trafiken, utgör Stockholm en naturlig medelpunkt för handeln med landskaperna i

mellersta delen af riket. Största delen af de Svenska ångfartygen hafva också sin hufvudstation i Stockholm, så att den, som vill göra sig bekant med Sverige och dess förhållanden, den, som vill lära känna landet genom resor i detsamma, beqvämligast tager hufvudstaden till utgångspunkt. En kort öfverblick öfver Stockholms och dess omgifningars märkvärdigheter, torde derföre tjenligen föregå de utflygter kring Sverige, för hvilka det är vår afsigt att här gifva en kort vägledning.

Slottet utgör hufvudstadens största och smakfullaste byggnad. Uppfördt i en ädel stil, efter ritning af Nicodemus Tessin, intager det samma plats, som den gamla konungaborgen, hvilken nedbrann under det Carl XI stod lik. Utom de konstverk, som pryda de kungliga rummen, innehåller slottet den samling af taflor och skulpturarbeten, som framdeles skall bilda det tillämnade riksmuseum. Några utmärkta antiker hafva blifvit inköpta af Gustaf III. Endymion, liggande staty af marmor, funnen i Villa Hadriani 1783, är den förnämsta af dessa. Sergells yppersta arbeten, Fogelbergs och Byströms mästerstycken, åtskilliga Etruriska vaser och andra konstverk äro här samlade. Tafvelsamlingen innehåller flera dyrbara målningar, äfven af Italienska mästare. Det Kongl. Bibliotheket är rikt och väl ordnadt. Både konstalstren och de lärda verken äro tillgängliga för allmänheten.Af Stockholms kyrkor är Riddarholmen den märkvärdigaste. Den innesluter flere Svenske Konungars grafvar, äfvensom åtskillige af Sveriges ryktbarasta mäns. Magnus Ladulås, Carl VIII Knutsson, Gustaf II Adolf, de trenne Carlarne X, XI och XII, Fredrik, Adolf Fredrik, Gustaf III, Carl XIII och Carl Johan äro härstädes begrafne. Torkel Knutsson, Johan Banér, Lennart Torstensson m. fl. äro äfven nedlagda i här befintliga grafchor. Unionskonungarnas och de äldste Wasakonungars rustningar äro, jemte en mängd troféer, uppsatta i detta Sveriges Pantheon. Kyrkan är, efter branden 1835, försedd med ett prydligt jerntorn och omgifves af de utskjutande grafchoren.

Storkyrkan innehåller det största orgelverk i riket, prydes af vackra monumenter, tvenne stora taflor af Ehrenstrahl, altartafla, skänkt af Adler Salvius och S:t Görans bild, gifven af Sten Sture d. ä.

Midtemot Slottet ligger det af Tessin uppbyggda vackra Öfverståthållarehuset, hvars inre gård förtjenar beses, Riksarchivet, der äfven antiqvitets-samlingarne förvaras, är beläget i ett särskildt hus vid Skeppsbron.

På Norrmalm äro Clara, Jacobs, Adolf Fredriks och Ladugårdslands kyrkor belägna. I Clara äro tvenne englar af Sergel uppställda på altaret. Bellman, Gyllenborg, Leopold äro här begrafna. I Adolf Fredriks kyrka är Cartesii grafvård. Altartaflan en basrelief af Sergel. På Jacobs kyrkogård hvilar Kellgren. En ny Katholsk kyrka är uppförd vid Norra Smedjegatan.

Vid Adolf Fredriks kyrka ligger Vetenskaps-Akademiens hus, der de förträffliga samlingar, som utgöra dess Museum, förtjena en resandes uppmärksamhet. På en höjd i granskapet ligger Observatorium. Akademien för de Fria Konsterna har sitt hus och sina samlingar vid Röda Bodarne. Landtbruks-Akademiens hus är beläget vid Mäster Samuels gränd, och midt emot detsamma ligger Technologiska Institutet med bibliothek och samlingar af modeller och preparater. Gymnastiska Central-Institutet ligger der bredvid. På Norrmalm är Läkare-Sällskapets hus beläget. Vid ett besök på Ladugårdslandet, på hvars kyrkogård Cardells grafmonument är upprest, förtjenar Veterinär-Inrättningen och dess samlingar att beses. Humlegården är en besökt promenadplats i denna del af staden.

På Kungsholmen äro det praktfulla Garnizons-sjukhuset, Serafimer-lazarettet, Carolinska Medico-chirurgiska Institutet och Kurhuset belägna. Kungsholms kyrka prydes af en altar-tafla af Westin.Ridderholmen innehåller Rikets förnämsta Embetsverk, såsom Kammar-Collegium, Svea Hof-Rätt, Stats-Contoret, Commerce-Collegium, Förvaltningen af Sjöärenderna, Topografiska Corpsens Archiver, Chartæ-Sigillatæ-Contoret m. m. Äfven Stockholms Gymnasium är beläget på Riddarholmen. Der är ångbåtshamnen, hvarvid de flesta ångfartyg, som begagnas för den inrikes trafiken, lägga till. Sjelfva staden prydes, mot saltsjösidan, af Skeppsbron, vid hvilken Packhuset och Rikets Ständers Bank äro belägna. Till Södermalm leda tvenne slussar, hvilka begge nyligen blifvit ombygde.

På Södermalm äro Catharina och Maria kyrkor belägna, af hvilka isynnerhet den förra är vacker. Vid den så kallade Stadsgården ligger en höjd, Mosebacke, utmärkt för den sköna utsigten icke blott öfver Stockholm, utan vidtomkring öfver dess omgifningar. Ifrån Statsgården kan man längs efter stranden göra en vandring till Stora

Varfvet, der nya fartyg merändels äro under byggnad. Icke långt derifrån ligger Danviken, en anstalt för sinnessvaga och sjuklingars vård.

På Mälarsidan af Södermalm ligga endast enskilda hus och fabriker, till dess man, utanför staden kommer till Långholmen, Korrektionshus, med skeppsvarf och åtskilliga fabriksinrättningar.

Jernvägen ligger invid slussarna.

För att lära känna Stockholms omgifningar, bör en resande först göra en tur åt Djurgården. Skeppsholmen, med en ny kyrka och en kasern af eget byggnadssätt, och Kastellholmen, passeras, om man icke åker. Den åkande far öfver Ladugårdslandet till Blå Porten, ett bekant värdshus. Sjelfva Djurgården inneslutes af den vackra Brunnsviken å ena sidan och Stockholms ström eller redden å den andra. Utsigterna äro från båda sidor intagande. Prydliga villor ocb smakfulla värdshus täfla med konstberidares theatrar, karuseller, dioramor m. m. att fästa uppmärksamhet. Byströms villa, uppförd i Italiensk stil och prydd med en mängd konstverk af marmor, förtjenar att beses. Vid Rosendal, der också flera konstverk äro förvarade, står den stora porfyrurnan från Elfdalen, hvilken är den största i sitt slag i hela verlden. Manilla, der de döfstummas institut jemte flera andra anläggningar befinnas, ligger något mera österut, öfver Djurgårdsbrunn kommer man ut på Ladugårdsgärdet, ryktbart för de der hållna lustläger. Landtbruks-Akademien har sitt experimentalfält bredvid Ladugårdsgärdet.

En utflygt genom Roslagstull förbi det vackra Bellevue, der en inhemsk silkesodling med framgång bedrifves, och Albano, Kräftriket,Frescati, Ålkistan, till Ulriksdal, med en märkvärdig rustkammare, hvarifrån återvägen tages förbi Järfva, Hagalund och det tjusande Haga, lönar verkligen mödan. Vid Haga förtjenar, utom det vackra slottet, ruinen af Gustaf III:s grundläggning till ett nytt stort slott att tagas i betraktande.

Vid vägen till Carlberg ligger Rörstrands porcellainesbruk.

Öfver Kungsholmen går vägen förbi Militär-läroverket Marieberg till Drottningholm. Men beqvämast färdas man till detta praktfulla lustslott på ångfartyg, som dagligen på olika timmar dit afgå. Rosersberg är längre bort beläget, och erfordrar en hel dag till ett besök från staden. Svartsjö slott är en förfallen, tom byggnad, som erbjuder föga märkvärdigt.

Stockholms folkmängd utgör redan öfver 90,000 invånare. Stadens omkrets beräknas till omkring tvenne Svenska mil. Qvarterens antal är 560 och gårdarnas 5000. De tullar och bommar, genom hvilka man inträder i staden, äro 16.

*

Man har anmärkt, att en längre resa, i afseende på förhållandet med gästgifverier och skjutsväsende, medför många olägenheter i Sverige, i jemförelse med lättheten att fortkomma med de utländska diligens-inrättningarna och isynnerhet jernvägarna. En resande i vårt land måste umbära en mängd beqvämligheter och njutningar, som i rikare och mera tätt befolkade länder erbjudas. Men sjelfva sättet att resa med skjuts, då man har en egen vagn, eger ett behag närmast liknande det, som begagnandet af extrapost i Danmark och Tyskland medför, endast att man icke hinner så skyndsamt mellan stationerna, eller finner dessa så comfortabelt inrättade. En resande i Sverige behöfver derföre tålamod, så framt han vill njuta af sin resa. Men detta tålamod ger honom tillfälle att lära känna en omvexling i naturens taflor, som icke är mindre än i folkets lynne och utseende. Närmast Stockholm, och kanske med samma skäl vid de öfriga, särdeles de större städerna, klagar man öfver de motbjudande personer, som skjutsa och hafva bestyr med skjutsen, äfvensom öfver den brist på smak och trefnad, som anstalterna för de resandes underhåll erbjuda. Folket synes ofta supigt, rummen äro, om icke osnygga, likväl långt ifrån prydliga och inbjudande, den mat, som erhålles, ytterst tarflig mången gång dålig. Endast undantagsvis träffas gästgifvargårdar, der man väl serveras och betjenas. Gästgifveriet har i Sverige icke blifvit en näringsgren, på hvilkenman velat använda omtanka och kostnad. Ångbåts-kommunikationen har deremot blifvit särdeles utbildad. Man reser både beqvämt och för billigt pris. Icke blott kusten kan kringfaras, utan den inre segelleden genom Göta Kanal öppnar en praktfull rad af de herrligaste utsigter för den, som på ett af de så kallade kanalfartygen färdas emellan Stockholm och Göteborg. Inåt Mälaren och städerna vid dess

stränder, äfvensom till Örebro, längst in uti Hjelmaren, gör man bäst att fara med ångfartyg, öfver dessa vägar är det vår afsigt att äfven meddela en sammandragen beskrifning. Norrut kan man följa kusten med ångfartygslägenhet, men man går då miste om en otrolig mängd naturskönheter, hvilka finnas kring landvägen.

*

Från STOCKHOLM till HELSINGBORG.

Då man från Stockholm vill resa till Helsingborg, derifrån man, öfver Helsingör, fortsätter resan genom Danmark, går den ginaste vägen genom Södermanland, Östergötland, Småland och Skåne.

Från Stockholm leder vägen genom Hornstull förbi Liljeholmen, värdshus och en inom publiciteten ryktbar fabriksanläggning, tillhörig Hr L. J. Hjerta. Man reser vidare icke långt förbi Årsta säteri, ett gammalt gods, fordom, såsom det förmäles, bebodt af Birger Jarl. Flere vackra landtegendomar ligga nära vägen. Långs Mälarstranden, som dock icke är synlig till landsvägen, ligga de vackraste. Vid en vik af Mälaren synes Wårby, bekant för sitt förträffliga vatten. Vägen förer till

Fittja (6 fjerdingsväg). I denna trakt ligga: Sturehof, välbeläget vid Mälarstranden, med prydlig hufvudbyggnad, engelsk park, bibliothek, tafvelsamling. Egendomen har från Stureslägten, Braherna, Banererna, v. Rosen, v. Höpken, Liljecrantz, Wahrendorf, kommit till Grefve C. Piper. Vid Sillvik under Sturehof finner fornälskaren grunden till ett hus, som beboddes af Erik XIV:s lärare Beureus. Denne egde äfven fordom det närbelägna Wellinge, der nu ett manufakturverk och qvarnar äro anlagda. En kyrka vid detta vackra ställe har blifvit seculariserad och användes till magazin. Tumba pappersbruk, tillhörigt Rikets Ständer och bekant för sina ypperliga ehuru kostbara inrättningar, ligger vid en ström, som sammanbinder sjön Uttran med Tullingesjön. Lindhof, Fogelsta, Skårby, Bergsholm äro säterier. Wiksberg och Glasberga på längre afstånd från man velat använda omtanka och kostnad. Ångbåts-kommunikationen har deremot blifvit särdeles utbildad. Man reser både beqvämt och för billigt pris. Icke blott kusten kan kringfaras, utan den inre segelleden genom Göta Kanal öppnar en praktfull rad af de herrligaste utsigter för den, som på ett af de så kallade kanalfartygen färdas emellan Stockholm och Göteborg. Inåt Mälaren och städerna vid dess stränder, äfvensom till Örebro, längst in uti Hjelmaren, gör man bäst att fara med ångfartyg, öfver dessa vägar är det vår afsigt att äfven meddela en sammandragen beskrifning. Norrut kan man följa kusten med ångfartygslägenhet, men man går då miste om en otrolig mängd naturskönheter, hvilka finnas kring landvägen.

*

Från STOCKHOLM till HELSINGBORG.

Då man från Stockholm vill resa till Helsingborg, derifrån man, öfver Helsingör, fortsätter resan genom Danmark, går den ginaste vägen genom Södermanland, Östergötland, Småland och Skåne.

Från Stockholm leder vägen genom Hornstull förbi Liljeholmen, värdshus och en inom publiciteten ryktbar fabriksanläggning, tillhörig Hr L. J. Hjerta. Man reser vidare icke långt förbi Årsta säteri, ett gammalt gods, fordom, såsom det förmäles, bebodt af Birger Jarl. Flere vackra landtegendomar ligga nära vägen. Långs Mälarstranden, som dock icke är synlig till landsvägen, ligga de vackraste. Vid en vik af Mälaren synes Wårby, bekant för sitt förträffliga vatten. Vägen förer till

Fittja (6 fjerdingsväg). I denna trakt ligga: Sturehof, välbeläget vid Mälarstranden, med prydlig hufvudbyggnad, engelsk park, bibliothek, tafvelsamling. Egendomen har från Stureslägten, Braherna, Banererna, v. Rosen, v. Höpken, Liljecrantz, Wahrendorf, kommit till Grefve C. Piper. Vid Sillvik under Sturehof finner fornälskaren grunden till ett hus, som beboddes af Erik XIV:s lärare Beureus. Denne egde äfven fordom det närbelägna

Wellinge, der nu ett manufakturverk och qvarnar äro anlagda. En kyrka vid detta vackra ställe har blifvit seculariserad och användes till magazin. Tumba pappersbruk, tillhörigt Rikets Ständer och bekant för sina ypperliga ehuru kostbara inrättningar, ligger vid en ström, som sammanbinder sjön Uttran med Tullingesjön. Lindhof, Fogelsta, Skårby, Bergsholm äro säterier. Wiksberg och Glasberga på längre afstånd frånvägen. Botkyrka och Salems kyrkor, hvilka man förbifar, äro särdeles välbelägna.

Södertelje (8 fjerd.) är en urgammal stad. Omgifningarne äro vackra, ehuru en resande från Stockholm icke kan undgå att känna den i ögonen stickande skillnaden emellan en hufvudstad och småstad. Drottning Ragnhild, det Svenska helgonet, har här sin graf och en källa bär namn efter henne. Tvetabergs bomullsspinneri, nära Tveta kyrka, Bränninge bruk och den ansenliga egendomen Brandalsund, tillhörig Baron Lovisin, befinna sig i trakten af Farsta. Man anländer till

Pilkrog (6 fjerd.). Ytter-Järna kyrka. Hörningsholms åldriga herresäte är beläget på Mörkö och ryktbart för historiska minnen. Sturarna vistades här ofta och Christina Gyllenstjerna låg här på sin dödsbädd. Svante Stures maka, den stränga Märtha Lejonhufvud, bodde på Hörningsholm, och derifrån bortfördes hennes dotter, Malin, af Erik Stenbock. Johan Banér föll, såsom barn, från slottets tredje våning och befanns efter fallet oskadad, så att Gustaf Adolf yttrade, att han af Försynen var ämnad till något stort. Ryssarne förstörde Hörningsholm vid härjningen 1719. Slottet uppfördes nytt af grefve Nils Bonde. Hölö kyrka, till hvars församling den prydliga kungsgården Tullgarn lyder. Med ett läge, som motsvarar prakten i rummen, förenar Tullgarn många föremål, som förtjena att beses. Der finnas konstverk af värde, äfvensom förträffliga trädgårdar, parker och orangerier.

Stora Åby (8 fjerd.). Man träffar här flere sköna egendomar, ehuru något afsides från stora vägen: Sörby, Thureholm vid en vik af Saltsjön, åt Trosasidan. (Staden Trosa ligger endast något öfver en half mil från Stora Åby). Erikslund och Örbyholm. Nynäs är ett utmärkt herresäte med orangerier och parkanläggningar. Wagnhärads, Lästringe och Sättersta kyrkor. Bälinge kyrka, der, i Gyllenstjernska grafchoret, den för sin politiska skarpblick, sin myndighet och sin kroppsstyrka ryktbare grefve Johan Gyllenstjerna, här af traditionen kallad »starke Jan«, hvilar, ligger på afstånd från stora vägen.

Svärdsbro (8 fjerd.). Till denna gästgifvaregård förde Erik Stenbock först sin enleverade brud från Hörningsholm och försedde hennes garderob för den längre resan. Vid det välbelägna Norrby, med prydliga alléer och en vacker park, är en mineralkälla, som ett helt århundrade varit begagnad. Svärta jernbruk, Ullabergs masugn och Nordhammars bruk. Periodens pappersbruk och det ståtliga Sjösa, som fordom varit kloster; det tillhör nu baron Löwen.

Nyköping (9 fjerd.) har ett förträffligt läge. Slottet, numera egentligen en ruin, som dock begagnas till häkte, har sinmärkvärdighet i Sveriges häfder under folkungatiden. Då Södermanland var ett eget hertigdöme, bodde här hertig Carl, och hans enkedrottning Christina vistades här gerna. Nyköpings mekaniska verkstad, en messingsfabrik, qvarnar och åtskilliga andra fabriker förtjena att beses. Trakten emellan Nyköping och Bråviken utgöres af Tunabergs bergslag och innehåller koppar- och kobolts-grufvor. Stjernholms bruk har ett vackert läge vid Saltsjön. Der finnes en tafvelsamling med arbeten af stora mästare. Bergshammar, Tuna och Lunda kyrkor förbifaras till

Jäder (7 fjerd.). Här träffas Kila kyrka och Ålberga bruk med jerngrufvor.

Wreta ($4^{1}/_{2}$ fjerd.). Stafsjö styckgjuteri och jernbruk genomfares, så att vägen just går under en af brukets vattenrännor. Trakten är skogrik och utmärkt för en vild naturskönhet.

Krokek (5 fjerd.) var i fordna tider ett kloster och ligger just på gränsen mellan Södermanland och Östergötland, der de gamla Konungarna, vid sin Eriksgata, emottogos af Östgötarne. Konung Gustaf I gaf Krokeks kloster åt biskop Magnus Sommar, som här lefde sedan han blifvit skild från biskopsdömet. En kapellkyrka uppbyggdes genom drottning Gunnilla Bjelkes försorg åt socknen, men då denna förfallit, uppfördes på 1700-talet en ny, till hvilken klostrets lemningar till en stor del användes. Här är en Erik Wase begrafven, hvilken dödades af biskop

Cordts från Strängnäs tjenare, emedan han ville våldgästa i en prestgård. Kyrkoherden, hos hvilken dråpet skedde, ålades att inrätta en evig själamessa i Krokeks kloster öfver den fallne, som troligen var Johanniterriddare, emedan klostret tillhörde denna orden. Altartaflan i Krokeks kyrka är målad af Hörberg. Då man från Krokek, från höjden af den sedan urgammalt ryktbara skogs- och bergsbygden Kolmården, reser nedåt Östgötaslätten, öfverraskas man af en af de skönaste och vidsträcktaste utsigter man kan finna. Från höjden kastar man ögat öfver det frukbara Götalandets slätter, med sina omvexlande lunder och vattendrag. På afstånd från vägen ligger det för sin belägenhet utmärkta marmorbruket, hvilket väl förtjenar den omväg, som erfordras för dess beseende. På en tvärbrant ur Bråviken uppstigande bergvägg ligger bruket, med sina byggnader. Från en balkong, just på randen af klippan, är isynnerhet utsigten romantiskt egen.

Lilla Åby (6 fjerd.). I trakten ligga Malmö, Loddby, Westerbyholm, Hendelö välbebyggda gods, tillhöriga gamla familjer. De uppbrändes af Ryssarne vid härjningståget 1719.

Norrköping (3 fjerd.) är en af Sveriges förnämsta städer (den 3:dje i ordningsnummer) och företrädesvis fabriksstad. Belägenheten är både vacker och fördelaktig för bruksrörelsen, emedan Motala elf med flere strömfall genomflyter staden. Tvenne holmar i strömmen, Bruks- och Laxholmen, omgifvas af skummande vattenfall. Öfver strömdragen leda prydliga broar, hvaraf en är af jern. Norrköping är i allmänhet väl bygdt. Staden har tvenne kyrkor och en judisk synagoga. I stads- och tyska kyrkorna finnas målningar af Hörberg. Staden har Lazarett, Spinnhus och Theaterhus. Äfven är här uppfördt ett prydligt Ullmagasin, förnämligast ämnadt för den tillvext man hoppats vinna åt Svenska ullkulturen. De förnämsta klädesfabriker i riket (till ett antal af 83 år 1842) finnas i denna stad, och der bedrifves en stark industri i flere grenar. Pappersbruk, tvenne sockerbruk, oljeslageri, tobaks- och snus-fabriker, stärkelsebruk, tvål- och såp-fabriker, tvenne skeppsvarf, flere mekaniska fabriker och utmärkt goda qvarnar bidraga att sätta lif och rörelse i stadens handel. Norrköping eger 15,000 invånare.

I sednare tider, sedan åtskilliga eldsvådor dertill erbjudit lägenhet, har mau alltmera förskönat staden. Den visar sig vackrast från sjösidan, der ångfartygen lägga till. På Saltängstorget är en kolossal staty af Carl XIV Johan uppsatt. Bilden har blifvit förfärdigad i München af Professor Schwanthaler.

Af stadens omgifningar utmärkas Himmelstalund, ett täckt landställe med åtskilliga vackra utsigter öfver elfvens lopp och staden, en mineralkälla, hvilken flitigt begagnas, och åtskilliga anläggningar till allmänhetens förlustelse, samt ruinerna af Johannisborg, fordom Norrköpings prydnad. Det var hertig Johan af Östergötland, som 1614 anlade detta slott. Han ämnade det till enkesäte åt sin gemål Maria Elisabeth, men hela byggnaden blef först fullbordad efter de kungliga personernas död. Den var befästad och skulle sålunda tjena till Norrköpings värn i krigstid; men då den lemnades utan besättning och förföll, hindrade den icke Norrköpings brand och plundring af de härjande Ryssarne 1719. Efter stadens förödelse nämnde år, tillät konung Fredrik att slottet, som sades vara otjenligt till försvar, såsom beläget på ett sankt ställe, fick rifvas för att lemna materialier till de nya publika hus, som erfordrades för staden. Då lemnade man koppartornet qvar, så att ruinen bibehöll ett storartadt utseende. Men ett åskslag antände detta 1806, så att det nedbrann, och den ruin som qvarstår utgöres numera endast af toma murar.

Då man från Norrköping fortsätter vägen söderut, eller rättare mot vester, lemnar man Himmelstalund på andra sidan elfven. Borg,ett prydligt säteri, är försedt med ansenlig trädgårdsanläggning. I grannskapet låg fordom Borgs kyrka, och visas ännu en graf, tillhörig familjen Eldstjerna, inom en löfträdsplantering. Men denna kyrka har nu blifvit sammanbyggd med Löth. Klinga säteri, inrättadt efter nyare landthushållningsmethoder. Resebro Mosse, en igenvallad sjö, innehåller fornlemningar. Här vände Ryssarna om, då de från Norrköping ämnade sig till Linköping, för att härja denna sednare stad 1719. Traditionen säger att en gummas berättelse om en engelsk flottas annalkande förmått de roflystna fienderna till detta återtåg. Löfsta är ett af de präktigaste gods i landsorten. Hufvudbyggningen, tre våningar hög, ligger på en höjd invid vägen. Fältmarskalken Axel Lilje uppbyggde här 1652 sin grefliga borg och kallade den Liljenburg. Efter en vådeld 1750 har slottet erhållit sitt nuvarande utseende. Vidsträckta trädgårdar och en skön park äro här anlagda. På en liten holme i en bäck är ett

monument upprest öfver grefve Axel Fersen, som blef mördad 1810. Hans syster var gift med egaren till Löfsta, grefve Piper. Grefvinnan Fersen eger nu detta gods. Der finnes ett betydligt bibliothek, som, bland andra märkvärdigheter, innehåller ett exemplar af Chanuts memoirer, med egenhändiga anmärkningar af drottning Christina.

Brink (5 fjerd.). Kimsta kyrka innehåller en altartafla af Taraval. Man antager att de tvenne Erikar, som stupade i en strid om Svenska thronföljden 1060, här afgjort striden. Till minne deraf äro bilder af tvenne kämpande riddare uppsatta på kyrktaket. En runsten i kyrkmuren har äfven blifvit anmärkt af fornforskare. Norsholm hette fordom Munkeboda och var biskopssäte. Den väldiga östgöta-biskopen Hans Brask nödsakades afstå det åt Gustaf I vid reductionen, och lyckades endast mot borgen af några förnäma herrar få fortfarande bebo det. Han bjöd derefter Konungen till gäst på slottet och blef då af den vänligt sinnade gästen befriad från denna borgen. Då han emellertid förutsåg den katholska lärans undergång i riket, begaf han sig oförmodadt till Danzig. Lemningar efter det fordna klostret och det af biskop Henricus Tidemanni vid slutet af 1400-talet uppförda slottet, finnas ännu. Norsholm ligger vid sjön Roxen helt nära Göta kanals utgång i denna sjö. Det tillhör nu Öfverste-Kammarherren m. m. Friherre Adelsvärd.

Kumla (4½ fjerd.). Törnevalla sockens kyrka är nybygd med altartafla af Hörberg. Vid Linghem hafva funnits grifthögar, nu till största delen förstörda. Landet utgör en fruktbärande slättbygd.

Linköping (6½ fjerd.) ligger vid Stångån, hvilken utfaller i Roxen, och har sålunda kommunikation med Göta kanal. Staden ärprydlig och hufvudsäte för det rika Östergötlands samhälls- och sällskapslif. Biskopssäte och Landshöfdingeresidens. Invånarnes antal utgör 5,000. Domkyrkan är stor och präktig, näst Upsala den längsta i riket. Dyrbara och märkvärdiga minnesvårdar finnas derinne. Det rika stifts- och gymnasii-bibliotheket befinner sig i rum, som blifvit inredda i tornet. Den gamla märkvärdiga altartaflan har blifvit flyttad, för att lemna rum åt kolossala allegoriska bilder, utförda i gips af Byström. Linköpings gymnasium är det största i riket. Landshöfdingehuset eller slottet är gammalt, uppfördt af biskop Henricus Tidemanni. Rådhuset, frimurarehuset, assemblé- och spektakelhuset äro prydliga byggnader. Östgöta Privatbank har här sitt hufvudkontor. Linköping saknar icke märkvärdighet i Sveriges häfder. Här hölls 1152 det kyrkomöte, som under namn af Peders penning beviljade en årlig skatt till påfven. Men ryktbarast är det såkallade Linköpings blodbad 1600, då Carl IX lät på stadens torg halshugga flere af rikets förnämsta herrar och Råd. På det såkallade jerntorget är stället för afrättningen utmärkt med röda stenar. I närheten af staden hölls det märkvärdiga Stångebro slag, 1598. För den, som önskar att uppsöka spåren på stället efter detta slag, visas Gumpekulle backe och några andra i berättelser om slaget nämnda punkter. I trakten af Gumpekulle backe, vid »Nyqvarn«, är stadens med mycken kostnad anlagda hamn belägen.

På vägen från Linköping träffar man det välbyggda säteriet Ry, fördom tillhörigt familjen Boy. Lagerlunda, tillhörigt Lagerfeltska familjen. Den bekante frimuraren friherre Israel Lagerfeldt, som i 44 år var godsets egare, har isynnerhet förbättrat och nybyggt det. Lambohof. Haddorp, ett gammalt adelsgods, tillhörde fordom Hadorpska slägten. Sköldstad. Åsarp, ett säteri, som numera blifvit köpt af bönder.

Bankeberg (4 fjerd.). Sjögesta kyrka har, innan hon ombyggdes, varit ett gammalt offerställe. Wiby kyrka har en altartafla af Hörberg. Der har också i hedenhös varit afgudahus. Säteriet Uljeberg. Mantorp och Solberga egendomar. Sya kyrka.

Mjölby (7½ fjerd.) är en urgammal qvarnby vid Svartån. Der är en kniphammare. Den ansenliga byn med sina 11 qvarnhus förtjenar af en resande närmare beses. Här afled Riksrådet Mauritz Wellingk på gästgifvaregården, då han 1727, dömd af Rikets Ständer, skulle nedföras till Jönköpings fästning. Mjölby kyrka prydes af ett par prydliga grafmonumenter och en runsten. Skrukeby, Högsta, Wädersta och Harsta kyrkor. Slomarps säteri lyder under Hultersta, tillhörigt familjen Ehrencrona. Lunda i Appuna socken.*Östad* (5 fjerd.). Till höger visar sig insjön Tåkern och Ombergs blåa höjder. En färd till det romantiska berget lönar alltid mödan, ehuru den från denna väg leder väl mycket afsides. Röks och Åby kyrkor. I trakten ligga Sjötuna, Glasnäs, Sjöstorp, som fordom

varit kungsgård.

Ödeshög (7 fjerd.). Vid gästgifvaregården ligger Ödeshögs kyrka. Vägen närmar sig nu Wetterns strand och följer densamma. Många vackra utsigter erbjuda sig från olika punkter af den i sednare tider omlagda och förbättrade vägen. Men anblicken af den vidsträckta vattenytan förefaller något ödslig, emedan sällan åsynen af någon seglare upplifvar den vidsträckta taflan.

Hålkaberg (5½ fjerd.). Vägen leder utmed sjelfva sjöstranden, så att till venster höjer sig en brant bergsträckning. På höjden af denna bergsträckning visa sig ruinerna af Brahehus. Detta slott, fordom tillhörigt den mäktiga Braheslägten och uppbyggdt af Riksdrotset grefve Per Brahe den yngre, hade en skön belägenhet. Utsigten öfver Wettern, med den sällsamma Wisingsö liksom en blå sköld på vattenytan, ända till det på andra sidan om sjön framstående Westergötland och norrut till Omberg, är intressant. Då den mäktige grefven bodde på Wisingsborg, begagnades Brahehus slott endast såsom ett hviloställe, då hans familj färdades emellan grefskapets ö och fasta landet. Besynnerliga traditioner om den mäktiges stränghet, om fängelser och tortyr på Brahehus, hafva uppkommit bland ortens allmoge, hvilka traditioner likväl icke synes ega grund i historiens uppgifter om det ädla Riksdrotset. Numera, sedan Brahehus vid 1685 års reduction indrogs till kronan, har gården blifvit ett bondhemman, och sjelfva slottet förstördes af en vådeld 1708.

Grenna (5 fjerd.) anlades af grefve Per Brahe och kallades derföre ock Brahegrenna. Staden har en vacker belägenhet och är befolkad af flere adliga familjer, hvilkas damer isynnerhet här sökt på en gång förena det bildade umgängeslifvets och den enkla landtlefnadens behag. Bortom Grenna går vägen förbi några smärre qvarnar och pappersbruk, hvilka ligga liksom hopgyttrade i en dal. Westanå herresäte, som fordom tillhört Banerska, Bjelkeska och Braheska familjerna, har en utmärkt belägenhet och är bebyggdt med ett stort stenhus, hvari inscriptioner förekomma från Brahetiden.

Råby (7 fjerd.). Skärstad kyrka, ny och vacker. Landsjön, en insjö, som genom en sprängd kanal öfver sluttningen af ett berg, fått sitt utlopp i Wettern, utgör en prydnad och omvexling för landskapet. Lyckås, tillhörigt grefve Adelsvärd, har ursprungligen tillhört Braheska familjen, och är försedt med dyrbara trädgårds-ochpark-anläggningar. Ett tegelbruk hörer till godset. Drettinge, som fordom varit bondby, har blifvit bebygdt såsom herregård och lagdt under Lyckås. Husqvarna gevärsfaktori, som ligger icke långt från vägen, är utmärkt för skönheten af sina vattenfall och de anläggningar, som der blifvit gjorda. Isynnerhet äro trenne af fallen märkvärdiga. Ett af dem utgör omkring 60 fot i lodrätt höjd. Utom de smedjor, hamrar och blåsmachiner, som höra till gevärsfaktoriet, finnas här slip- och borrverk, såg och qvarn. Ansenliga trädgårdar pryda dessutom den romantiskt vackra trakten. I granskapet ligga ruiner af ett fäste, som hetat Garpa Wall. Vid Husqvarna har legat ett krutbruk, hvilket på slutet af 1700-talet sprang i luften och sedan icke blifvit uppfördt. Rosendals egendom.

Jönköping (8 fjerd.). Staden är stapelstad och ligger vid sydligaste ändan af Wettern på ett smalt näs, genom hvilket sjöarna Rocksjön och Munksjön hafva sitt utlopp i Wettern, så att staden derföre varit utsatt för öfversvämningar och i allmänhet har ett sumpigt läge. Här är Landshöfdingeresidens och Göta Hofrätt har här sitt säte. Dessutom har Smålands privatbank sitt central-kontor härstädes. Åtskilliga fabriksanläggningar hafva i sednare tider blifvit gjorda, och i allmänhet har staden Jönköping utvecklat ett stort industrielt och commercielt lif. Staden har tvenne förstäder, Svenska och Tyska Maden kallade. En tredje afdelning kallas Förborgen eller Stallgården. Stadens utseende är reguliert. Invånarnes antal är 4,700. Fordom var Jönköping befäst. Kyrkan, hofrättens hus och rådhuset äro vackra byggnader. Ett theaterhus finnes, ganska smakfullt. Staden är ganska gammal och omtalas redan på 1300-talet, då Magnus Smek här ingick en förlikning med sin son Erik. Svenska och Danska fullmäktige hafva här åtskilliga gånger sammanträdt. Sten Sture d. ä. dog på Jönköpings slott 1503. Här lät Christian Tyrann halshugga de tvenne unga Ribbingarna 1520. Under Dacke-fejden församlades här de upproriske Smålänningarna åtskilliga gånger. Freden mellan Sverige och Danmark 1809 blef här afslutad. Jönköpings slott omtalas under Folkungatiden såsom väl befästadt. Det flyttades af Gustaf II Adolf till beqvämligare ställe vid Munksjön. Men det afbrann 1737. Flere väl bebyggda ställen omgifva staden: Rosendal, Järа, Rydahof, Torp, Åsen, Klemmestorp, Tokarp, Totarp, Strömberg m. fl. Helsobrunnar vid Lindal, Maredal

och Strömsberg. Från Dunkehallar, vester om staden, har man en skön utsigt öfver det underliggande landskapet och Wettern.

Vägen söderut leder förbi Rydahof, en kungsgård, som är landshöfdingens boställe. Kittelstorp, Råslätt, Strömberg. Odensjö säteri vid Barnarpsjön, är försedt med qvarn och manufacturhammare.*Barnarp* (4 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvaregården. Tabergs jerngrufva belägen en half mil från vägen. Malmen brytes ofvan jord. Berget ligger 365 fot öfver den vid foten framflytande ån, och 1032 fot öfver hafsytan. Hela bergets sträckning utgör 1500 famnar. Bergmassan håller en god jernmalm, ehuru icke särdeles rikhaltig. Bergverket begynte under Gustaf II Adolfs tid att drifvas. Ekersholms bruk. På afstand från vägen Bratteborg, ett gammalt säteri, numera fideicommiss inom Sethska familjen.

Byarum (8 fjerd.). En prydlig kyrka, som vid drottning Desiderias förbiresa 1827, på dåvarande pastors begäran, erhöll namnet Eugenia Desideria. I kyrkan är Sethska familjgrafven. Götafors och Götaströms manufakturverk. Bohult.

Skillingeryd (5 fjerd.). Egendomarna Sjöaryd och Mölnarp ligga i grannskapet. Tröberga. Hult.

Kläfshult (4 fjerd.) Hösle och Carlfors bruk, tillhöriga Hamiltonska familjen, äro stora och väl anlagda jernverk. Stångjernshamrar, qvarnar och sågar höra till dessa bruk, som mycket begagna malmen från Taberg. I grannskapet ligga säterierna Hörda, Näsbyholm, Hinsekind, Sörsjö.

Wernamo (8 fjerd.), en af de märkligaste byar i Sverige. Den ligger icke långt ifrån sjön Widösterns norra ända. Kyrkan är prydlig och ansenlig. Här är postkontor, apothek och en ryktbar marknadsplats, företrädesvis besökt af Smålänningarna. Byn liknar en köping. Laga-å rinner igenom byn, der flere stora vägar mötas. Hammarshult och Lundholm, säterier.

Tånnö (4 fjerd.). Trädkyrkan i Tånnö var en af de äldsta i Wexiö stift. Toftaholm, ett gammalt gods tillhörigt Stenbockska slägten, som också skref sig »till Tofta«. Byggnaden var af ek, men nedbrann för ett par decennier sedan. Man har här funnit flere fornlemningar och ruiner efter en gammal borg.

Dörarp (6 fjerd.) har kyrkan nära gästgifvaregården. Berga kyrka, nybyggd, ligger på något afstånd från vägen. Hemmanen i dess grannskap fingo stadsprivilegier af Magnus Ladulås, och äfven i sednare tid har fråga varit att anlägga en stad härstädes. Vid Åby och Presttorp, som numera tillhöra bönder, går vägen öfver Laga-ån, hvilken den redan följer. Tanåker. Förarp.

Ljungby (8 fjerd). Köping, med postkontor och marknadsplats. En provincial-läkare har här sin station. Kånna kyrka. Örberg. Bräknetorps säteri.

Hamneda (6½ fjerd.). På en ö i Laga-ån, midtför Hamneda kyrka, synas fornlemningar efter en borg, kallad Sannersborg. Askenäs säteri vid Hennasjön.

Traheryd (5½ fjerd.). Kyrka. Thimfors, en spikhammare, qvarnar och tobaksfabrik, ligger på något afstånd från vägen.

Markaryd (7½ fjerd.). Vid Hylteby har fordom legat en skans, Hylteskans, hvilken på Carl XI:s befallning af den kringboende allmogen förstördes.

Fagerhult (6¾ fjerd.). Kyrka. Vägen går på något afstånd från Lerkesholm, ett ansenligt herregods vid Lerkesjön.

Örkeljunga (7 fjerd.). Kyrka. Rya kyrka. Ryssholm.

Östra Ljungby (7 fjerd.). Bläsinge och Tomarp äro större egendomar. Qvidinge hed, på hvilken ett monument är upprest öfver kronprinsen Carl August, som här hastigt afled 1810.

Åstorp (4 fjerd.). Broby kyrka. Wram Gunnarstorp, herregods. Rosendal, äfven ett herregods. Fleninge och Kropps kyrkor. Utför den branta landthöjden, förbi det uråldriga tornet Kärnan, går vägen till

Helsingborg (8 fjerd.). Stapelstad, välbelägen, gentemot Helsingör, just der Öresund är smalast. Staden är liflig och dess många, till och med på höjden af åsen, anlagda trädgårdar, bidraga att gifva den ett angenämt utseende. På torget är en springbrunn. En med mycken kostnad anlagd hamn. Der är uppsatt ett monument till minne af konung Carl Johans landstigning. En helsobrunn med det lofvande namnet Helsan, omgifves af en skön park. Utsigten från höjden, äfvensom från flere ställen i staden, är herrlig öfver det segelfyllda Sundet, till Kroneborgs fästningsverk och torn. Staden har 3200 invånare. Redan i medeltiden var Helsingborg stad. Det har åtskilliga gånger blifvit belägradt. Utanför staden ligger det slagfält, der Magnus Stenbock med sin bondehär vann den lysande segern 1710.

Öfverfarten till Danmark bestrides af omvexlande Svenska och Danska paket- och ångbåtar. Man kan alltid göra sig räkning att med skyndsamhet komma öfver, emedan besättningen på paketbåtarna är utmärkt skicklig.

Helsingörs hamn är, liksom den Svenska i Helsingborg, med konst anlagd. Undersökningen af pass och resesaker sker snabbt och höfligt. Sjelfva staden erbjuder rätt många lifliga taflor om sommaren, då alla nationers fartyg här måste uppehålla sig för att liqvidera tullen. Handeln är ansenlig med sådana artiklar, som höra till skeppsförnödenheter. Kronoborgs slott är gammalt och innehåller många märkvärdigheter. Det är i Danmarks historia märkvärdigt.Under Carl X Gustafs krig blef det af Riksamiralen Wrangel eröfradt efter en kort belägring. Den olyckliga Drottning Carolina Mathilda satt här en tid fången.

Diligencer underhålla en jemn kommunikation med Köpenhamn.

Från Jönköping till Helsingborg, öfver Halmstad, kan man också färdas den så kallade Nissastigen, hvilken knappt är längre än den föregående vägen utefter den ådal, hvari Laga-ån framflyter. Man reser då från

Jönköping öfver de pittoreska höjderna vid Dunkehallar, förbi Klemmestorp, Åsen och Axamo, der odlingar och nybyggnader gifva trakten ett utseende af fruktbarhet och trefnad, till

Jära (7 fjerd.). Mulseryds kyrka på andra sidan om ån. Röksbergs säteri.

Unnaryd (8 fjerd.). Kyrkan ligger på något afstånd från vägen. Vägen öfvergår till högra stranden af Nissan.

Öreryd (5 fjerd.). Vid gästgifvaregården ligger kyrkan, med en runsten. Nissafors bruk vid Örerydsjön, som genomflytes af Nissan. Vanligen far man äfven förbi Qvarsebo postkontor, beläget på hemmanet Wiks egor.

Norlida (6 fjerd.) belägen på något afstånd från vägen.

Gislaved (4 fjerd.). Gyllenfors bruk, ligger gent öfver elfven Nissa-ån, består af masugn, stångjernshammare och manufakturverk.

Rapepled (5 fjerd.). Snedt öfver elfven, söder ut, ligger Wilsta kyrka, byggd 1788—93 efter mönstret af S:t Clara i Stockholm. Isberga och Sännås, fideicommiss.

Bölaryd (4½ fjerd.). Långaryds kyrka. Jansbergs säteri, fordom kalladt Skerkeryd. Bokahults kalcinerverk. Yttersjö.

Nissaryd (6 fjerd.) midtemot Färgaryds kyrka. Vid Nissaryd finnas lemningar efter en skans, som numera äro öfvervexta med skog.

Sjögård (6½ fjerd.Rätta afståndet = $1^{3}/_{5}$ mil.), den första gästgifvaregården i Halland. Vid länegränsen passeras Rydö jernverk, som består af ämnes-, knip- och spikhamrar, samt derefter Gustafsberg och Torups kyrka.

Drahered (6½ fjerd.). Sperlingsholm har en praktfull åbyggnad, trädgårdar och parker. En mineralkälla, med beqväma och prydliga åbyggnader.

Halmstad ($7^{5}/_{6}$ fjerd.Rätta afståndet = $1^{23}/_{24}$ mil.). Stapelstad med landshöfdingesäte. Invånare 2,250. Laxfisket i Nissa-ån är bekant. Under Calmareunions tid möttes ofta i denna stad Sveriges och Danmarks fullmäktige till öfverläggning och fördrag. Engelbrecht intog Halmstad tvennegånger, 1434 och 1436. På slätten, söder om

staden, emellan Fullebro och Kislinge, är den valplats, der Carl XI 1676 vann segren öfver Danska hären, som anfördes af generalmajor Dunkam. Åtskilliga minnesvårdar utvisa märkliga ställen på slagfältet. Stiernarps egendom, med trädgårdar och parker, tegelbruk, sågverk, qvarnar och pappersbruk. Trönninge och Eldsberga kyrkor.

Tjerby (7 $^{1}/_{3}$ fjerd.= 1 $^{5}/_{6}$ mil.). Vid gästgifvaregården kyrkan. Härifrån, om den resande icke vill uppehålla sig i

Laholm (1 $^{5}/_{6}$ fjerd.) skjutsas till *Karup* (6 $^{1}/_{6}$ fjerd.). Laholm, vid Laga-åns mynning, har ett godt laxfiske. Fordom var staden befästad, men dess fästningsverk blefvo flere gånger förstörde under krigen mellan Sverige och Danmark. Engelbrecht ryckte emot staden 1434, men afslöt just här ett stillestånd. Tvenne år sednare öfverlemnades staden åt honom. Jacob Bagge uppbrände den 1534, och Clas Christersson Horn 1565. Den blef 1676 öfverfallen och bränd af Snapphanarne. Det sednaste slottet, uppfördt af Konung Christian IV, nedbröts på Carl XI:s befallning, året före Snapphanarnes anfall. Vid staden ligger slottsladugården Ysby kyrka. Skottorp har en särdeles vacker belägenhet. På delta säteri firade Carl XI sitt biläger med Ulrika Eleonora, då hon, en annan fridkulla, efter det blodiga krigets slut, kom öfver till Sverige.

Östra Karup (4 $^{5}/_{6}$ fjerd., eller från Tjerby 6 $^{2}/_{3}$ fjerd.= 1 $^{2}/_{3}$ mil.) är en stor by. Kyrka. Härifrån börjar vägen uppför Hallandsås, hvars branter erbjuda sköna, omvexlande utsigter. Här tager vägen af till Båstad och Torekow, fisklägen, som idka en stark sjöfart. Anblicken af den Skånska slätten, sedan man farit öfver åsen, är öfverraskande.

Margaretetorp, uti Christianstads län (4½ fjerd.Från Ö. Karup till Margaretetorp är afståndet enligt Kon. Bfhdes uppgifter 1 $^{1}/_{12}$ mil, men deremot från Margaretetorp till Ö. Karup 1 $^{1}/_{8}$ mil.). Man befinner sig här på slättbygden. Engeltofta säteri, ett af de ryktbara rika Skånska godsen. Dess omgifningar, särdeles sedan bokskogen på Hallandsås och dess sluttningar blifvit medtagen, erbjuda föga behag.

Engelholm (5 fjerd.). Staden eger omkring 1000 invånare, och bebos af åtskilliga idoga handtverkare. Den ligger vid Rönne-åns mynning, i en vik emellan Hallandsås och Kullaberget, och de nätta, snygga husen gifva den ett trefligt utseende. Engelholms handskar äro berömda, och kända till och med i Paris. En resande, som har tid, bör icke försumma, om årstiden medgifver, att göra en utfart till Kullaberget. På sjelfva dess spets befinner sig en insänkning, en

romantisk dal, med rik vegetation. Vid hafsstranden, på den branta klippspetsen, ligger en fyrbåk. Utsigten från densamma öfver Kattegatt, med alla seglare som ämna sig till eller komma från Öresund, är sublim, helst om man betraktar den vid ett tillfälle af en storm. Wegeholm, ett gammalt herreslott, ligger på en holme i en å, hvilken faller ut i Engelholms- eller som den också kallas Skelderviken. Slottet är uppfördt 1530. Höga ek- och bokparker omgifva den åldriga borgen. Ströfvelstorps kyrka ligger invid vägen. Rögla är ett prydligt herresäte. Spannarp likaledes. Har man tagit vägen upp till Kullen, och vill fara derifrån till Helsingborg, har man den märkvärdigaste delen af Skåne att genomfärdas. Vid Höganäs är gästgifvaregård. Då man från Engelholm förbi Wegeholm samt Farhults, Jonstorps och Brunnsby kyrkor, far upp till Kullen, träffar man vid dess fot Krapperup eller Krapparps gods. Nejden är vild, men skönare än slättbygden. På Krapparps egor ligga trenne större fisklägen: Mölle, Lerhamn och Arild. Man räknar 1 mil emellan Kullen och Höganäs. Höganäs stenkolsgrufvor hafva länge varit kända. Men först mot slutet af förra århundradet begynte Excellensen grefve Erik Ruuth att med drift bearbeta dem. För närvarande liknar Höganäs en liten stad. En talrik mängd arbetare finna här sin utkomst, och fabriker hafva blifvit inrättade för eldfast tegel och lerkärl, hvilka vunnit allmänt förtroende. Flere ångmachiner, en jernväg och en kanal hafva blifvit anlagda på stället. Wäsby kyrka ligger i grannskapet. Hela stranden med sina sädesfält och bokskogar utgör en af de vackraste trakter. Hjelmshults gods. Allerums kyrka och prestgård. Kulla Gunnarstorp, med herrliga parker, hvilka erbjuda tjusande utsigter öfver det segelbesväfvade Sundet, Kronoborg och ända till Hwen. Mellan Höganäs och Flenninge räknas 6 fjerdingsväg. Om man icke vill göra denna omväg, reser man direkte från Engelholm till

Fleninge (6 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvargården. Icke långt från Kropps kyrka förenar sig denna väg med den förra öfver Åstorp till

Helsingborg (3½ fjerd.). Stadens beskrifning pag. 16.

Från STOCKHOLM till GÖTEBORG.

Genom Norrtull, förbi Haga lustslott, Frösunda, väl beläget, Järfva, fordom tillhörigt den bekante statsmannen Elis Schröderheim, Råsta, Risna, Spånga kyrka, till romantisk dal, med rik vegetation. Vid hafsstranden, på den branta klippspetsen, ligger en fyrbåk. Utsigten från densamma öfver Kattegatt, med alla seglare som ämna sig till eller komma från Öresund, är sublim, helst om man betraktar den vid ett tillfälle af en storm. Wegeholm, ett gammalt herreslott, ligger på en holme i en å, hvilken faller ut i Engelholms- eller som den också kallas Skelderviken. Slottet är uppfördt 1530. Höga ek- och bokparker omgifva den åldriga borgen. Ströfvelstorps kyrka ligger invid vägen. Rögla är ett prydligt herresäte. Spannarp likaledes. Har man tagit vägen upp till Kullen, och vill fara derifrån till Helsingborg, har man den märkvärdigaste delen af Skåne att genomfärdas. Vid Höganäs är gästgifvaregård. Då man från Engelholm förbi Wegeholm samt Farhults, Jonstorps och Brunnsby kyrkor, far upp till Kullen, träffar man vid dess fot Krapperup eller Krapparps gods. Nejden är vild, men skönare än slättbygden. På Krapparps egor ligga trenne större fisklägen: Mölle, Lerhamn och Arild. Man räknar 1 mil emellan Kullen och Höganäs. Höganäs stenkolsgrufvor hafva länge varit kända. Men först mot slutet af förra århundradet begynte Excellensen grefve Erik Ruuth att med drift bearbeta dem. För närvarande liknar Höganäs en liten stad. En talrik mängd arbetare finna här sin utkomst, och fabriker hafva blifvit inrättade för eldfast tegel och lerkärl, hvilka vunnit allmänt förtroende. Flere ångmachiner, en jernväg och en kanal hafva blifvit anlagda på stället. Wäsby kyrka ligger i grannskapet. Hela stranden med sina sädesfält och bokskogar utgör en af de vackraste trakter. Hjelmshults gods. Allerums kyrka och prestgård. Kulla Gunnarstorp, med herrliga parker, hvilka erbjuda tjusande utsigter öfver det segelbesväfvade Sundet, Kronoborg och ända till Hwen. Mellan Höganäs och Flenninge räknas 6 fjerdingsväg. Om man icke vill göra denna omväg, reser man direkte från Engelholm till

Fleninge (6 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvargården. Icke långt från Kropps kyrka förenar sig denna väg med den förra öfver Åstorp till

Helsingborg (3½ fjerd.). Stadens beskrifning pag. 16.

Från STOCKHOLM till GÖTEBORG.

Genom Norrtull, förbi Haga lustslott, Frösunda, väl beläget, Järfva, fordom tillhörigt den bekante statsmannen Elis Schröderheim, Råsta, Risna, Spånga kyrka, till *Barkarby* (6 fjerd.). Järfälla kyrka ligger invid gästgifvaregården. Jacobsberg och Säby. Rocksta. Ekhammar. Vid en gren af Mälaren, kallad Görväln, ligger en egendom af samma namn. Kallhäll. Vid Stäket passerar man, på en slussbro, det sund, som förenar Görväln med Skarfven och Sigtunafjärden. Segelleden till Upsala går härigenom. Stäket, som också kallas Almarestäk, är en utmärkt vacker egendom. Här synas lemningar af det fordna erkebiskopsslottet, hvilket, då det innehades af erkebiskop Trolle, förstördes af Sten Sture d. y. Näs kyrka.

Tibble (6 fjerd.). Vid stranden af Mälaren ligga flere vackra egendomar, till en del synliga från vägen: Aspvik, Brogård, Säbyholm, Ålbrunna, Stora Ullevi, Torresta, Örnäs, Lejondal, Djursta.

Gran (8 fjerd.). Yttergrans och Öfvergrans kyrkor. Vägen följer stranden af Ullfjärden, en vik som inskjuter från Mälarens norra fjärdar. Cathrinedal, Wi, Ekla, Segersta äro säterier. Ekolsund. En vik af Mälaren, utskjutande från Björkfjärden, bildar den numera nästan helt och hållet igenvallade Jälstaviken, der om sommaren talrika skockar af svanor uppehålla sig. En bro leder öfver sundet. Vid Ekolsund är ett postkontor. Denna sköna

egendom, med långa, åldriga alléer, parker och trädgårdar, har ett ganska vackert läge. Den var fordom kungsgård, och Gustaf III vistades här gerna i början af sin regering. Wiggby, Husby-Sjutolfts kyrka.

Litslena (7 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvaregården. Man befinner sig här på den rätta Uplandsslätten, der naturen icke erbjuder någon pittoresk skönhet åt en resande, som söker sådan.

Enköping (4½ fjerd.). Staden ligger vid en å, som har sitt utlopp i Mälaren. Invånarnes antal utgör 1,300. De flesta invånarne drifva en stark trädgårdsskötsel, hvilkens alster förnämligast afsättes på Stockholm. I fordna tider var staden ansenligare. Der finnas ännu lemningar efter tvenne kyrkor och tvenne kloster. Den nuvarande kyrkan är uppförd på en hög stenbacke. I kyrkodörren hafva fornforskare anmärkt en runsten. Vid den vik, i hvilken Enköpings-ån utfaller, ligger Haga, fordom kalladt Marieborg, ett gammalt adelsgods, tillhörigt Bjelke-slägten, derefter inköpt af Carl VIII Knutsson och sedermera tillfallit hans arfvingar af Bonde-slägten. I grannskapet låg Gröneborg, den stolte Ivar Blås gods, hvarefter ruiner synas på en holme i Hagaviken. Tillinge kyrka. På den så kallade Gataskogen härstädes vann konung Albrecht af Meklenburg segern öfver Magnus Smek, som i slaget blef tillfångatagen 1305. Konung Håkan undkom vid detta tillfälle öfver Östan-bro, som numera kallas Nyqvarn, en bro öfver Saga-ån. Ålderdomslemningarfinnas i grannskapet. Målhammar vid Sag-ån, tillhörde fordom fältherren Johan Banér. Det var praktfullt bebygdt, med ett tornsiradt slott och tvenne flyglar. Slottet var uppfördt på en klippa. Godset reducerades af Carl XI. Under Carl XII:s tid borttogos koppartaken och tegel sattes i stället, men husen förföllo allt mera, tills under Fredriks tid, de nedrefvos och materialerne försåldes. Egendomen har likväl sedermera åter blifvit bebyggd.

Bjuggstad (6 $^5/_6$ fjerd. Kon. Bfhdes uppgift: ”1 $^{17}/_{24}$ mill”.). Kongsåra och Ihrsta kyrkor. Derinvid är en källa, som kallas kung Eriks källa, emedan Erik XIV, då han fördes här förbi till Örbyhus, erhållit en dryck ur densamma. Brunnby säteri, Badelunds ås, en kal höjd bekant i historien om Gustaf I:s befrielsekrig. Anundahögen, med en runsten.

Westerås (6 $^1/_2$ fjerd.). Staden är belägen vid Svartåns utlopp i Mälaren och är i allmänhet väl byggd. Invånarnes antal 3,400. Här är landshöfdingeresidens och biskopssäte. Det äldsta gymnasium i riket, stiftadt 1623 af biskop Johannes Rudbeckius. Den ansenliga domkyrkan tros vara grundlagd af den helige David, som först förkunnade kristna läran i Westmanland. Tornet, det högsta i riket, 164 alnar, uppbyggdes 1693 efter Nicodemus Tessins ritning. I domkyrkan äro riksföreståndaren Svante Sture och konung Erik XIV begrafne. Konung Gustaf III lät å denna sednare upprätta en marmorsarkofag, på hvilken spiran, som tillhörde Johan III:s bild i Upsala, flyttades. Altartaflan gafs af Svante Stures son, Sten Sture d. y., i testamente. Westerås slott är gammalt; var fordom starkt befästadt; det belägrades af Engelbrecht och Gustaf Wasa. Kung Gustaf I höll här riksdagar, af hvilka Westerås recess 1527 isynnerhet var vigtig. Erik XIV satt här en tid fången. Johannisberg ligger vid en vik af Mälaren, kungsladugård, väl bebyggd.

Kolbäck (7 $^1/_2$ fjerd.) vid Kolbäcks-ån, öfver hvilken Herrevadsbro leder. Då Birger Jarl vid denna bro mötte de upproriske Folkungarnas här 1252, förmådde han Strengnäsbiskopen Kol att försöka mäkla fred. Den fromme prelaten öfvertalade Folkungarna till ett sammanträde med Jarlen på bron. Denne lät då trolöst öfverfalla och halshugga de godtrogna. Men biskopen, som såg sitt gifna löfte om frid och säkerhet så sviket, ville icke mer befatta sig med sitt embete, som genom Jarlens förrädiska anslag blifvit så förnedradt. Han lät uppbygga en kyrka, som efter honom kallades Kolbäck, och begaf sig såsom pilgrim till Rom och den helga grafven, för att der söka frid. Här hölls 1466 en stridemellan Nils Eriksson Oxenstjerna och Nils Sture, hvarvid ett stort antal bönder stupade. Strömsholms slott blef först af Gustaf I bebyggdt till kungsgård. Enkedronning Hedvig Eleonora lät på slottsholmen, efter Tessins ritning uppföra det vackra slottet, som omgifves af förträffliga trädgårdar. Strömsholms kanal, med flere slussar, sammanbinder Mälaren med flere vattendrag i Bergslagen, derifrån sålunda transporten blifvit lättad för jern och skogsprodukter. Strömsholms stuteri. Vägen från Kolbäck leder förbi Munktorps kyrka, som uppgifves vara anlagd af den helige David.

Köping (6 fjerd.) vid Köpingsån, har 1500 invånare. Fordom funnos här 5 kyrkor. Den nuvarande stadskyrkan är

stor och prydlig. Den innehåller ett monument öfver den store chemisten Carl von Scheele, hvilken här var Apothekare. Nuförtiden äro af stadens handtverkare dess snickare och schatullmakare berömda för goda alrotsarbeten. Staden försvarades fordom af fästet Köpingshus, anlagdt af Birger Jarl. Engelbreckt intog det från danske fogden Wale, och förstörde det. Det blef dock sedermera upprättadt, men togs af Gustaf Eriksson från en annan dansk höfding, Anders Phersson. Vid staden finnes en helsobrunn. Björkskogs kyrka, ganska vacker. Eknö, fordom tillhörigt biskoparna i Westerås.

Arboga (7 fjerd.). Staden ligger vid Arboga-ån, hvilken ifrån sin mynning är segelbar upp till sjelfva staden. Den är vigtig för Bergslagen, som härigenom drifver en stark rörelse. I Arboga äro tvenne kyrkor, stadens och landsförsamlingens. Altartaflan i den förra föreställer Christi nedtagande ifrån korset och är af Rembrandt. Äfven landskyrkan är försedd med några goda målningar, och dess altare prydt med förträffligt bildhuggeri. Staden är en af Sveriges äldsta. Många möten och riksdagar hafva här blifvit hållna. Engelbrecht blef i Arboga vald till riksföreståndare 1435. Sturarne, Gustaf Wasa och Erik XIV höllo här vigtiga riksdagar, och det var här som Carl IX 1597 bekräftade Upsala mötes beslut och vidtog åtgärder att sätta kronan på sitt hufvud. I fordna tider fanns här ett slott och åtskilliga befästningar, hvaraf ännu lemningar kunna återfinnas. Äfven hafva här funnits kloster. I allmänhet finnas i stadens omgifningar många fornminnen. Arbogo kungsgård ligger invid staden. Gäddegården, ett säteri tillhörigt Soopska och sedermera Fersiska familjerna, ligger vid staden. Strömsnäs tillhörde fordom Stureslägten. Jäders bruk, med betydliga anläggningar. Garpeström och Ellholmen äro likaledes bruksegendomar. Röfors bruk, också vid Arboga-ån.

Fellingsbro (5 fjerd.). Frötuna bruk ligger särdeles prydligt vid ån, som härofvanför är bredare och kallas Uppbåga ström. Vackrauthuggningar från vägen öppna utsigter åt bruket och dess omgifningar. Den fordom vilda skogen Käglan, hvarom många traditioner äro gängse, möter vid Frötuna. Ringaby och Kägleholm ligga på något afstånd från vägen.

Glanshammar (7 fjerd.). Ringkarleby kyrka. Esplunda och Myrö, herresäten, ligga vid stranden af Hjelmaren. Några landsställen tillhöriga förmögna invånare i

Örebro (6 fjerd.). Staden är Landshöfdingesäte och utgör medelpunkten för det rika och lifliga landskapet Nerikes rörelse. Der är en privatbank inrättad. Staden utgör en lång och smal sträcka, som afskäres af ån, hvilken just inom staden bildar några vattenfall och begagnas att drifva qvarnar och fabriker. Slottet är en åldrig byggnad, som anses uppförd af Birger Jarl. Kyrkan är vacker. Der är Engelbrecht begrafven, men man kan likväl icke utvisa hvar sjelfva grafven är belägen. Den store frihetshjeltens stoft är sålunda blandadt med den öfriga mullen. Staden hette fordom Eyrarsund eller Eyrarsundbro. Många riksdagar hafva här blifvit hållne, och ännu visas det hus, der Gustaf I bodde 1540, samt rikssalen, nu ett enskilt hus, der Sverige förvandlades till arfrike. Det var i Örebro, som Sveriges nuvarande kungahus utkorades till sin höga bestämmelse. I Örebro äro Olaus och Laurentius Petri födda och ett monument är i staden upprest till de båda reformatorernas åminnelse. Staden har stor skola, och flere inrättningar för det allmänna bästa finnas. Här hafva fordom funnits åtskilliga kloster. Efter Engelbrechts död ville bönderna inrätta hela Örebro slott till ett kloster till den ädle frihetshjeltens åminnelse. Staden Örebro har icke vackra omgifningar i grannskapet mot norra och södra sidorna. Men utåt ån, närmare hvilkens mynning lastageplatsen Skebäck är belägen, finner man en vacker park med promenadgångar.

Vägen från Örebro söderut leder förbi Adolfsbergs helsobrunn, som blifvit förskönad med prydliga alleer. Carlslund, en stor, väl bebyggd herregård, tillhörig grefve Ankarsvärd. Hufvudbyggningen är försedd med gas-upplysning. Mosås kyrka vid Mosjön. Säbylund, ett säteri der den vördade Claes Frietzsky, som under Gustaf III:s tid utmärkte sig såsom frihetsvän, bodde och slutligen afled. Egendomen är fideicommiss på qvinnolinien, och tillhör grefvinnan fröken Lewenhaupt. Kumla kyrka, nybyggd, en af de vackraste och största landskyrkor i riket. Fordom var här ett kloster, kalladt Kumlabo och bekant under konung Albrechts af Mecklenburg tid. Byn är väl byggd och förefaller, der den ligger på den bördiga slätten, nästan som en liten stad.

Blacksta i Kumla (8 fjerd.). Sannahed, exercisplats för Nerikes regemente och numera äfven för Lifregements

hussarer.

Wredstorp (8 fjerd.). I grannskapet ligger vid den vackra Wibysjön, Wiby kyrka och prostgård. Doctor Gumälius har förskönat denna prostgård genom en högt drifven blomster- och sädeskultur. Körtingsbergs säteri ligger vid samma sjö. Man möter här skogen Tiveden. Sansstubbe kallas en liten minnesvård af träd, som blifvit uppsatt och underhålles på ett ställe vid vägen, der, enligt traditionen, en drottning Sanna födt en dotter, då hon med sin gemål fylkeskonungen Grim befann sig på en resa. Lassåna bruk med vacker belägenhet, var fordom ett kloster. Der finnas flere hamrar och masugnar, och bruket är ett af de betydligaste.

Bodarne (8 fjerd.). Kyrka och postkontor. Stället, såsom en hviloplats midt på Tiveden, var redan i fordna tider bekant i historien. Här hade konung Waldemar med sin drottning Sophia slagit läger 1274, då hertigarne, hans bröder, från Westergötland tågade till strids emot honom. Det förmäles att en sårad riddare anlände med underrättelsen om hertigarnes ankomst just då konungen sof och drottningen "lekte skacktafel". Både konung ocb drottning begåfvo sig genast på flykten. Drottningen begaf sig till närmaste kloster, troligen Ramundeboda, såsom Bodarne fordom kallades. I allmänhet ansågs här vara gränsen mellan Svea och Göta riken, och derföre uppställde Sten Sture, då han sårad drog sig tillbaka från Bogesund, sina trupper härstädes, för att skydda det öfre landet mot de anryckande danskarne. I sjelfva skogen Tiveden träffas Finnerödja kyrka, som har sitt namn deraf att Finnar först röjt skogen härstädes och sålunda bebyggt stället. Talrika stenrösen på höjderna inuti skogen tyckas utvisa, att orten, troligen före digerdödens tid, varit tätare bebodd. Vid en liten insjö, Wallsjön, ligger ett säteri, som bär samma namn som sjön, och som fordom tillhört Hornska och Stenbockska familjerna.

Hofva (9 fjerd.). En ansenlig kyrka vid byn, som är en stor marknadsplats. Redan i äldsta tider var Hofva bekant, såsom den ort, genom hvilken resan skedde öfver Tiweden. Här lågo hertigarne Erik och Magnus, innan de angrepo sin broder konung Waldemar. Under det så kallade Westgötha-upproret, besatte de upproriske herrarne Hofva, för att hindra att konung Gustaf I skulle erhålla underrättelse om deras företag. Men en äfventyrare, Hans Wåghals, smög sig igenom med bref till konungen. Vid Lyresta kyrka går vägen öfver Göta kanal. Hassla kyrka.

Hasslerör ($8^1/_2$ fjerd.). Berga kyrka. Icke långt derifrån Säby, som fordom varit ett Posse-gods.*Mariestad* (3 fjerd.), belägen vid mynningen af ån Tidan. Invånarnes antal 1600. Staden anlades af Carl IX, då han ännu var hertig, och Wadsbo härad hörde till hans hertigdöme. Han kallade staden efter sin älskade första gemål Maria. Den är Skaraborgs läns residensstad. Stadskyrkan är särdeles rymlig och vacker, Landshöfdingesätet med länestyrelsens embetsverk, samt provinsens lazarett, landtränteri- och landtmäteri-kontor, äro belägna strax utanför staden, på en holme i ån Tidan, vid *Marieholms* kungsgård, som, landshöfdingen på lön anslagen, består af två mantal. Kungsgården är väl bebygd och har en prydlig trädgård. Carlsfors pappersbruk ligger i grannskapet. Mariefors och Horn, sätesgårdar i sambruk. Leksbergs kyrka, på en höjd. Grifthögar förekomma derstädes.

Björsäter (5 fjerd.). En resande som icke vill stanna i Mariestad, skjutsas direkte från Hasslerör till Björsäter (8 fjerd.). Björsäter är en stor by med ansenlig kyrka. Svannebergs säteri, Bresäters kyrka, gammal trädbyggnad.

Enebacken (6 fjerd.). Holmestads kyrka invid gästgifvaregården. Ej långt från kyrkan är en sten upprest på den fordna skogen Ringåsen till minne af en fylkeskonung Ring. Götene, urgammal kyrka med spetsigt torn, som man förmodar från 1100-talet. Ett domaresäte vid byn. Silbobolms säteri vid Sihls kyrka, en af de minsta kyrkor. Bölaholm. Skjälfwums kyrka.

Kållängen ($5^1/_2$ fjerd.). Källby kyrka. Källbyås är en sandrygg, öfver hvilken vägen leder. Den är full af ålderdomsminnen. Källby hällar bestå af 8 stora stenar i rundel. Tvenne runstenar stå på hvardera sidan om vägen. (Den ena af dessa ditfördes från Skjälfwum by på 1600:talet). Nära intill dessa ligger Drottninghålan, der traditionen förmäler att en drottning blifvit begrafven. Trufveholm, häradshöfdingeboställe.

Lidköping (5 fjerd.), vid mynningen af ån Lidan. Invånarnes antal 2,100. Staden delas af denna å i tvenne delar, af hvilka, den på östra sidan om ån kallas gammelstaden, och är af hög ålder, medan den vestra delen, anlagd af

rikskanslern grefve Magnus Gabriel de la Gardie, heter nya staden. Den sednare är regulier och försedd med ett stort torg. Rådhuset, som fordom varit ett jagtslott på en af rikskanslerens egendomar, står midt på torget. Kyrkan är prydlig, förbättrad af rikskanslern. Denne magnat inrättade här ett barnhus, som ännu existerar. Stadens fartyg lägga till i ån, emellan den stora bron och åmynnet. En half mil från staden ligger Ågården, stort och gammalt säteri. Björksäter. Siggetorp. Rangtorp.*Mällby* (4 fjerd.). En resande, som icke uppehåller sig i Lidköping, skjutsas direkte från Kållängen till Mällby (9 fjerd.). Vid Mällby gästgifvaregård ligger kyrkan. Gillstads kyrka. Häggesleds kyrka. Stinggården, större säteri. Slädene kyrka. Slädene öfverste boställe.

Sparlösa (7 fjerd.). Kyrka. Ulfstorps säteri. Hyringa kyrka. Bredön, vid Nossa-ån.

Bäreberg (7½ fjerd.). Kyrka. Stallaholms säteri vid Nossebro. Mällby kyrka.

Sollebrunn (7 fjerd.). Erska kyrka. Gräfsnäs vid sjön Anten, särdeles väl beläget. Af det gamla slottet, som var Lejonhufvudska familjens grefskap och hufvudsäte, återstå endast ruiner. Ett nytt, ansenligt boningshus, med dyrbara prydnader, förstördes af en vådeld för omkring ett decennium sedan. Historien har mycket att berätta om de oroliga grefvarna under Gustaf Wasas söners regering, särdeles den manhaftiga grefvinnan Ebba. Lewene och Wassbolunds säterier.

Hwerled (7 fjerd.). Hålanda och Skepplanda kyrkor. Säteriet Berg.

Wadebacka (4½ fjerd.). Vägen löper utmed stranden af Göta-elf. Uspastorp.

Nohl (4½ fjerd.). Nödinge kyrka. Backa. Wikan. Kongelfs stad och Bohus fästning äro belägna på andra sidan om elfven.

Agnesberg (5½ fjerd.). Tolered. Stekan. Lerjeholm, ett gammalt säteri, vid Lerjeåns utlopp i Göta-elf.

Göteborg (3½ fjerd.). Staden är, näst Stockholm, den största i riket, och prydligt, med ovanlig regelbundenhet, byggd vid stranden af Göta-elf, som här betydligt utvidgar sig. Invånarnes antal 24,000; men om man tillägger Carl Johans och Hospitalsförsamlingarne, hvilka likväl lyda såsom annexer under Örgryte, utgör antalet 30,400. Masthugget, Haga, Majorna, Stampen, Klippan, Hästhagen och gamla Varfvet äro förstäder. Här är landshöfdinge-residens och biskopssäte. Ehuru man klagar att stadens läge är något sank och derföre icke rätt sundt, är det vackert. Mot södra sidan omgifves staden af vallgrafvarna, öfverlefvor af den fordna befästningen. Österut utbreda sig trädgårdar och landtställen. Exercisplatsen Heden. Tvenne skansar, Lejonet och Kronan, äro ämnade att från landssidan försvara staden. Fästningsverken Billingen och Nya Nabbe äro ämnade till stadens försvar från sjösidan. Vid elfvens mynning ligger Elfsborgs fästning. Staden blef egentligen hitflyttad i Gustaf II Adolfs tid, och emedan många Holländare derstädes bosatte sig, har den erhållit ettvisst Nederländskt tycke. Gatorna äro raka och staden genomskäres af kanaler. Den så kallade Stora Hamnen är en kanal, som ledes från Mölndals-ån, genom en sluss. Temligen stora fartyg kunna här lägga till. Öfver kanalerna leda 19 större och mindre broar, hvälfda af sten. Ett staket af stenpelare med jernkedjor sträcker sig utefter kajerne, som på flere ställen äro planterade med kastanjeträn. Tvenne holmar, den ena med en trädgård och restauration, ligga vid Stora Hamnen. Domkyrkan är af en ganska vacker byggnadsstil. Den gamla hade nedbrunnit genom vådeld 1802, den nya invigdes 1815. Den är uppförd, på en stenfot af granit, af Holländsk klink, med kolonner och pilastrar af skottsk sandsten, huggna i Göteborg, i doriska stilen. Taket är elliptiskt och hvälfdt, utan kolonner. Altarprydnaderna äro af Fahlcrantz, och tvenne kolossala englar af L’Archevesque. Tyska eller Christna kyrkan är byggd i Götisk stil. Här märkes fältmarskalken grefve Rutger von Aschebergs grafchor, prydligt och försedt med torn. Landshöfdinge-residenset uppbyggdes af fältmarskalken Lennart Torstensson, då han efter kriget i Tyskland förordnades till Guvernör i Westergötland och här residerade. Konung Carl Gustaf inköpte det. Han afled här, och man visar ännu en stenbänk, på hvilken den döende konungen skall hafva sutit. Kronhuset innehåller garnisonskyrkan och ett tyghus. Rådhuset är byggt efter Tessins ritning. Kommendantshuset tillhörde fordom Aschebergska familjen. Kasernbyggnad. Theaterhus. Det nya Läroverkets hus. Ostindiska eller numera packhuset. Sahlgrenska sjukhuset. Det förträffliga badhuset. Många enskilda hus, isynnerhet på stora

Hamngatan, äro med smak och elegans uppförda. Bland stadens offentliga anstalter förtjenar Chalmerska slöjdeskolan uppmärksamhet; det är en teknisk undervisningsanstalt, som redan utöfvat ett märkligt inflytande på industrien. I Göteborg finnes ett Vetenskaps- och Vitterhetssällskap. Ett museum, under samfundets inseende, finnes i Ostindiska huset. Staden eger flere fabriker, hvaribland isynnerhet det stora Porterbryggeriet är utmärkt.

Det var Carl IX som först anlade Göteborg, men på ön Hisingen. Efter endast fem års tillvaro förstördes staden af Danskarne. Gustaf Adolf beslöt att anlägga staden ånyo och valde dertill den plats hon nu innehar. Invånare från nya Lödese ditflyttade på konungens befallning. Under drottning Christinas tid hotades Göteborg, hvars stigande välstånd och ökade handel oroade Danskarne, af dessas flottor, och kung Christian IV försökte sjelf 1644 ett anfall på staden, men lyckades icke att eröfra den. Under Carl XI angreps Göteborg af den Norrske ståthållaren Gyldenlöwe, men han blef tillbakadrifven. Danska Amiralen Tordensköld misslyckades likaledes1711 vid ett försök att eröfra Göteborg. Under Gustaf III:s krig mot Ryssland försökte en Dansk armé från Norrige att öfverrumpla staden; men konungen ilade sjelf dit och lyckades att ordna försvarsanstalterna så skyndsamt, att ingen olycka inträffade och Danskarna drogo sig tillbaka. Innan staden anlades var här den i historien bekanta fästningen Gullberg belägen. Konung Birger hade anlagt den, och Gustaf I, äfvensom Erik XIV förbättrade den. Den stormades förgäfves 1611 af kung Christian IV, då den tappre Mårten Krakou ledde försvaret, understödd af sin tappra fru, Emerentia Pauli. Följande året blef dock fästet taget af Danskarne. Sverige återfick det vid fredsslutet. Det iståndsattes under Christinas regering, men raserades 1687, då skansen Lejonet eller Göta Lejon i stället uppfördes på samma plats. Gamla Elfsborg, vid förstaden Klippan, blef raseradt 1660, men är af stor märkvärdighet i vår historia. Det anses varit anlagdt af Birger Jarl, och utgjorde en vigtig gränsfästning. Thord Bonde försvarade den mot konung Christian I. Den blef under Erik XIV af Danskarne tagen och belägrades sedan af Svenskarne. Den återkom till Sverige genom Stettinska fördraget 1570. Kung Christian IV belägrade den 1612, då flere stormningar blefvo tappert tillbakaslagne af kommendanten Stråle. Men sedan besättningen sammansmält till 200 man, nödgades han dagtinga. Då sedermera i fredsslutet Sverige skulle återfå denna vigtiga fästning, nödgades riket erlägga den dryga Elfsborgs lösen, som utgjorde 10 tunnor guld och sammansköts af Sveriges inbyggare. Numera synas endast några grushögar på den plats, som fordom var så dyrbar.

Kanalvägen från STOCKHOLM till GÖTEBORG.

Om sommaren färdas kanske de fleste resande emellan Stockholm och Göteborg kanalvägen, såsom både den beqvämaste, den vackraste och den billigaste. De såkallade kanalfartygen lägga ut från Riddarholmen, der ångfartygshamnen är belägen. Kosan tages öfver Riddarfjärden, mellan Skinnarviksbergen och Kungsholmen. Från denna sida, Mälarsidan, erbjuder Stockholm den vackraste utsigt. Serafimerlazarettet, Kungsholms kyrka och Garnisonssjukhuset visa sig till höger, medan man lemnar Strömsborg och Norrbro bakom sig. Emellan Alsudden och Carlshäll, på Långholmen, nära tullen, lemnar man stadens område. 1711 vid ett försök att eröfra Göteborg. Under Gustaf III:s krig mot Ryssland försökte en Dansk armé från Norrige att öfverrumpla staden; men konungen ilade sjelf dit och lyckades att ordna försvarsanstalterna så skyndsamt, att ingen olycka inträffade och Danskarna drogo sig tillbaka. Innan staden anlades var här den i historien bekanta fästningen Gullberg belägen. Konung Birger hade anlagt den, och Gustaf I, äfvensom Erik XIV förbättrade den. Den stormades förgäfves 1611 af kung Christian IV, då den tappre Mårten Krakou ledde försvaret, understödd af sin tappra fru, Emerentia Pauli. Följande året blef dock fästet taget af Danskarne. Sverige återfick det vid fredsslutet. Det iståndsattes under Christinas regering, men raserades 1687, då skansen Lejonet eller Göta Lejon i stället uppfördes på samma plats. Gamla Elfsborg, vid förstaden Klippan, blef raseradt 1660, men är af stor märkvärdighet i vår historia. Det anses varit anlagdt af Birger Jarl, och utgjorde en vigtig gränsfästning. Thord Bonde försvarade den mot konung Christian I. Den blef under Erik XIV af Danskarne tagen och belägrades sedan af Svenskarne. Den återkom till Sverige genom Stettinska fördraget 1570. Kung Christian IV belägrade den 1612, då flere stormningar blefvo tappert tillbakaslagne af kommendanten Stråle. Men sedan besättningen sammansmält till 200 man, nödgades han dagtinga. Då sedermera i fredsslutet Sverige skulle återfå denna vigtiga

fästning, nödgades riket erlägga den dryga Elfsborgs lösen, som utgjorde 10 tunnor guld och sammansköts af Sveriges inbyggare. Numera synas endast några grushögar på den plats, som fordom var så dyrbar.

Kanalvägen från STOCKHOLM till GÖTEBORG.

Om sommaren färdas kanske de fleste resande emellan Stockholm och Göteborg kanalvägen, såsom både den beqvämaste, den vackraste och den billigaste. De såkallade kanalfartygen lägga ut från Riddarholmen, der ångfartygshamnen är belägen. Kosan tages öfver Riddarfjärden, mellan Skinnarviksbergen och Kungsholmen. Från denna sida, Mälarsidan, erbjuder Stockholm den vackraste utsigt. Serafimerlazarettet, Kungsholms kyrka och Garnisonssjukhuset visa sig till höger, medan man lemnar Strömsborg och Norrbro bakom sig. Emellan Alsudden och Carlshäll, på Långholmen, nära tullen, lemnar man stadens område.Nu visar sig Mariebergs artilleri-läroverk, med raketcorpsens laboratorium uppfördt på höjden, till höger. På venster hand ligga flere af Stockholmsboernas prydliga landställen; Charlottenburg, Löfholmen, Katrineberg, Gröndal. Till höger Hessingen, Lilla och Stora. Ekensberg har fordom varit värdshus. Till venster Hägersten, ett herregods på en bergshöjd. Petersbergs värdshus. Drottningholm visar blott en obetydlig skymt, då man, nära Kungshatt, vet det ögonblick man bör blicka ditåt. *Kungshatt* är egentligen en vacker egendom vid stranden af en ö, men man menar vanligen med detta namn en klippa, som reser sig tvärbrant ur vattnet, och öfverst på spetsen bär en minnesvård, utgörande en hatt af jernblek på en stolpe. En tradition säger att en Svensk konung, förföljd af fiendernas öfvermakt, hellre än att gifva sig fången, med sin häst störtat sig utför klippväggen, hvarvid han förlorat sin hatt, men af den starka springaren, som icke skadat sig i fallet, blifvit simmande buren öfver sundet. En annan berättelse vill veta, att Norrske konungen Olof Haraldssons hatt här blifvit afslagen af en Svensk soldat, och en tredje antager, att hatten blifvit uppsatt till minnesmärke efter kong Erik Väderhatt. Midtemot Kungshatt märkes: *Skärholmen*, bekant för Stockholmsboernas dit anställda lustresor; samt Johannisdal, ett välbyggt ställe vid stranden.

Estbröte eller Estaskär kallas en hög klippa, som höjer sig i sundet bredvid den vackra lägenheten Johannisdal. Vid Estbröte sägas Esterne hafva lidit ett stort nederlag, då de blefvo anfallne af den mördade Johan Knutsson Folkungens enka. Långt inuti en vik ser man Wårby, bekant för sin källa, hvarur vattnet lärer hemtas till kungliga hofvet. Slagstad och Hallunda sätesgårdar synas derefter på södra stranden, samt säteriet *Norsborg*, prydligt och rikt på fornlemningar. Det hette fordom Hundhammar. *Sturehof* framträder ännu mera smakfullt mellan parker ocb trädgårdar. En brant ö, Kannan, bebodd af en bonde, skymmer utsigten genom Bockholmssund, till dess man passerat Wellinge, fordom tillhörigt Erik XIV:s informator Beurreus. Der ligger en qvarn och en kyrka, hvilken sednare likväl endast användes till magasin. Bortom det vackra Bockholmssund ligger Kaggeholm, fordom tillhörigt den gamle riksmarskalken Lars Kagg. Detta herresäte har en med ett litet torn försedd åbyggnad. Nu öppnar sig Björkfjärden. Man har till venster Bockholmssätras tegelbruk. Till höger visa sig på afstånd Björkö, Kurö och Adelsö. Man ansåg fordom Björkö vara detsamma som Birca, det i gamla historien ryktbara, och ville antaga att Ansgarius här uppträdt och först predikat christendom. Till följe af denna irrande tradition har man här upprest en minnesvård öfver Ansgarius.Björkö är emellertid fullt af gamla grifthögar; en skansruin, stensättningar och andra märkvärdigheter förtjena här fornforskares uppmärksamhet. Vid Bornhufvud, udde af Sörmlandslandet, böjer sig segelleden inåt Söderteljeviken. Här träffas Högtorp, Wiksberg med helsobrunn på venstra, och på högra sidan Kiholm, Lina med qvarn och såg, samt Ragnildsborg, herregårdar.

Södertelje stad, fordom med stapel. En kanal, som redan af Engelbrecht 1435 började, leder här ut till Saltsjön. En enda sluss är erforderlig i kanalen. Landsvägen leder öfver densamma på en svängbro, hvilken hvilar på en pelare. Den nuvarande kanalen blef färdig 1819. Denna kanal genomskär den lilla sjön Maren. Der landthöjden på ömse sidor är högst, är isynnerhet anblicken intressant. Vid Egelsta, der en vik af Östersjön möter, är staden Söderteljes hamn. Herrgården Hall. Bränninge jernbruk. Brandalsund, stort säteri.

Hörningsholm, ett urgammalt herresäte, som redan i hedenhös tros varit ett fylkiskungasäte. Traditionen

förlägger hit konung Granmars bostad. Under Folkungaättens regering förekommer stället under namn af Sijmonsöö. Under Sturarnes tid härjades slottet af Danskarne. Det har då fått namn af Hörningsholm. Sten Sture den yngres son Svante, som var kung Gustaf I:s svåger, utvidgade och förskönade slottet. Hans moder, den ädla Christina Gyllenstjerna afled härstädes. Hans enka, grefvinnan Märtha, som för sitt stolta väsende kallades kung Märtha, bodde på stället. Hon upplefde här bedröfliga händelser. Härifrån bortförde Erik Stenbock fröken Malin Sture en vinterdag 1557. Här uppfostrades i sin barndom Svante Stures dotterson Johan Banér. Då gossen en dag lekte i ett fönster i tredje våningen, föll han utför på bergsklippan, hvarpå slottet var byggdt. Till allas förvåning upptogs han alldeles oskadd, och visste icke annat att berätta, än att trädgårdsmästaren skulle emottagit honom i sitt hvita förkläde; men en sådan hade icke varit närvarande. Då Gustaf Adolf sedermera hörde denna underbara räddning omtalas, förutsade han, all herr Johan var af Försynen ämnad till något stort. Då Stureätten utgått med fru Anna Margareta, som var gift med Johan Oxenstjerna, tillföll Hörningsholm Banérska och derefter Bondiska familjen. Under Ryssarnes härjningståg omkring Svenska kusten 1719 blef Hörningsholm lagdt i aska. Men en ny byggning, efter arkitekten Hårlemans ritning, uppfördes af landshöfdingen grefve Nils Bonde, som på medlet af 1700-talet var godsets egare. Detta gods utgöres af 52 hemman förmedlade till 35. Hörningsholm är beläget på en ö,Mörkön, hvilkens stränder och omgifningar äro klippiga och vilda, så att de erbjuda en särdeles romantisk anblick. Hela denna vackra skärgårdstrakt är rik på ålderdomsminnen af vikinganästen och grottor. Östersjön börjar alltmera visa sig emellan de skogbeväxta öarnas grupper. Man färdas genom sunden vid Bokö och Askö. Landsorts fyrbåk synes österut vid horizonten. Hartsö är märkligt för en rymlig grotta, om hvilken traditionen har åtskilligt att förmäla, såsom att en jungfru der fördolt sig för en mäktig friare, som förföljt henne. Då man passerat Oxelö sund, visar sig en stor båk i hafsbrynet: det är Häfringe.

Nu kommer man, förbi Bråviken, på den öppna Östersjön. Skärgården i hafsbandet är ödslig och naken. Men anblicken af det vilda hafvet gör ett mäktigt intryck på sinnet. Östgötaskären, som man nalkas, har icke heller ett inbjudande utseende. Men dessa öar, omgifna af vilda klippor, hafva dock ofta i det inre en ganska vacker natur. De äro merändels bebodda af lotsar. Äfven här förekomma stenkummel och ålderdomslemningar. Skärgården blir allt tätare, öarne större. På Arkö står en båk. På Stångskär likaledes. Segelleden böjer sig inåt Slätbaken, en ansenlig vik af Östersjön.

Gottenvik, kopparverk, väl bebyggdt, tillhör Posseslägten. Rönö, kyrka och kungsladugård. Fordom befästadt slott, tillhörigt Linköpings biskopar. Det blef förstördt af Engelbrecht 1434. Biskop Brask anlade här ett saltkokeri. Johan III uppbyggde ett slott, som beboddes af drottning Gunilla Bjelke och hennes son hertig Johan. Gustaf II Adolf lemnade det sedermera åt pfaltzgrefven Johan Casimir, hvilkens son, den orolige hertig Adolf Johan, fullbordade slottsbyggnaden. Genom Carl XI:s reduktion indrogs det till kronan, men förstördes 1719 af de härjande Ryssarna. Det har sedermera icke blifvit med någon prakt återuppbyggt. Kåreholm, prydligt bebyggt, med stor trädgård. Arvidsbergs koppargrufva, belägen omkring 70 fot öfver hafvet, på ett åt alla sidor temligen brant berg. Grufvan har bearbetats af ålder och dagöppningarne äro tvenne.

I mynningen af Slätbaken möter den vackra Eknön, hvars hemman lyder under Kåreholm. Innanför Eknön, der Slätbaken bildar ett smalt sund, ligger på en holme ruinen af Stegeborg, en af de vackraste ruiner i Sverige. Slottet fick sitt namn af Stegö, der en by eller gård var belägen, innan slottet på platsen uppfördes. Kung Birger hade här sin hofhållning. Då han flydde härifrån, hotad af sina bröder hertigarna Erik och Waldemar, qvarlemnade han sin unge son såsom befälhafvare på borgen. Då den tappre riksmarsken Matths Kettilmundsson företog en sträng belägring, skickade Birger tvenne gånger en stark flotta till sin sons undsättning, men bådaflottorna blefvo tagna. Slutligen nödgades också prins Magnus, sedan alla förråder voro slut och en hungersnöd inträffade, dagtinga. Han uppgaf borgen mot vilkor af besättningens frigifvande och att honom sjelf med ed lofvades säkerhet till lif och lemmar. Matths Kettilmundsson lät i grund förstöra fästet, och prinsen, sedan han i Stockholm hållits fången någon tid, blef halshuggen. Medan orten låg öde, gafs den, under namn af Skäldovik (den ligger i Skällviks församling), 1338, åt biskop Carolus (Bonde eller Bååt) i Linköping, hvilken derefter lät uppföra ett stenhus. Sedermera blef det åter tagit till kronan och starkt befästadt. Under unionskonungarna beboddes det af utländska höfvidsmän. Johan Wale uppgaf det åt Engelbrecht 1434, och denne

öfverlät det åt biskop Knut Bosson. Då konung Erik följande året ditsatte en Dansk fogde, måste Engelbrecht uppmana Östgötarne att belägra och återtaga det. Carl Knutsson Bonde erhöll det i förläning. Sedan han blifvit konung, öfverlät han det åt sin svåger Nils Stensson Natt och Dag, men denne förrådde det åt konung Erik. Carl Knutsson tågade dit, och uppmanade sin svåger att möta sig och med godo återlemna slottet. Ehuru erkebiskop Nicolaus Ragwaldi och Biskop Thomas från Strengnäs sökte att öfvertala Nils Stensson, afslog han med förakt och stolthet förlikningsanbuden. Då begyntes belägringen. Under densamma förstod Nils Stensson, som låtsade vilja dagtinga, bereda sig tillfälle att undkomma till Gottland, derifrån besättningen erhöll förstärkning. Nu företogs belägringen allvarsammare, och Carl Knutsson uppehöll sig sjelf, i ett lysande läger, utanför borgen. Hans gemål och flere andra förnäma fruntimmer infunno sig der. Man hade på slottet märkt, att Carl dagligen begaf sig öfver en väg för att besöka vakterna. Denna väg låg inom skotthåll från fästningen, och skyttemästaren Rodenberg begagnade denna omständighet, för att rikta 14 kanoner mot vägen, der Carl skulle rida fram. Men då skotten icke ville brinna, förblef Carl oskadd och fortsatte sin ridt. Belägringen räckte åtta veokor, och slutades med den öfverenskommelse att slottet, såframt det icke inom viss tid erhöll undsättning, skulle uppgifvas. Konung Erik anlände likväl dit personligen, sedan belägringen sålunda blifvit upphäfven. En tid härefter synes slottet åter hafva tillhört biskoparna af Linköping. Men det lades snart åter under kronan, och efter Carl Knutssons död förlänades det åt Sten Stures svåger Ivar Axelsson Tott. Denne förrådde det och kallades af Rikets Ständer att stånda till ansvar. Riksföreståndaren med några rådsberrar besökte Stegeborg, men bemöttes så, att de voro glada att hafva undkommit med lifvet. Nu följde åter en belägring, hvarefter slottet uppgafs. Under GustafWasas befrielsekrig belägrades slottet af Arvid Westgöte i spetsen för Östgötarne. Den tappre amiralen Severin Norrby kom med en flotta till de belägrades undsättning, men blef af Svenskarne tillbakadrifven med sådan häftighet, att han sjelf var nära att blifva fången. Men han återkom sedermera med en ännu starkare flotta, utan att veta, att slottet under tiden blifvit intaget af Svenskarne. Desse försökte då en krigslist. De gjorde först motstånd vid Ettersund, der de på Eknön anlaggt en skans, efter hvilken ännu lemningar finnas. Norrby slog sig likväl igenom och närmade sig slottet. Men då en båt afsändes till fästningen, blef den af en oförsigtig skytt så emottagen, att den vände om och Norrby blef underrättad om att Svenskarne innehade Stegeborg. Nu nödgades han slå sig ut tillbaka genom Ettersund, hvarvid han led en stor förlust. Gustaf I lät här uppföra ett praktfullt slott och befann sig här, då hans mest älskade gemål Margareta födde honom hans äldsta son Johan. Då Svante Sture här var befälhafvare, belägrades slottet af Dackens anhängare, öfver hviika Svante vann åtskilliga fördelar. Hertig Carl af Södermanland tog det 1568 af konung Eriks folk. Det anslogs af ständerna åt drottning Catharina Stenbock. Prinsessan Anna, Johan III:s dotter, bodde sedermera härstädes och firade här det så kallade onsdagsbrölloppet, då Johan Gyllenstjerna och Sigrid Brahe, tvärtemot slägtingarnes önskan, blefvo vigda. Under striderna mellan Sigismund och hertig Carl, 1597, trodde den sednare att en mängd dyrbarheter här voro förvarade, och for hit att ransaka slottet. Prinssessan var då frånvarande hos sin stjufmoder drottning Gunnila, som låg på sin sotsäng på Bråborgs slott. Johan Gyllenstjerna låg sjuk, men räddade sig med flykten. Hertigen lät bortföra en kista med handlingar, det enda som han med skäl kunde anse misstänkt. Följande året anlände Sigismund med sin polska flotta, landsatte sin här och höll en strid med hertigen. Hertig Carl var nära att här se sin undergång, men Sigismunds mildhet förskonade honom, ehuru denna skonsamhet sedan kostade Sigismund den Svenska kronan. Slottet blef, sedan Carl vunnit riket, förlänadt åt hertig Johan. Efter hans död förlänades det åt pfalzgrefven Johan Casimir, såsom pant för hans brudskatt. Hans son Adolf Johan, som här föddes, och sedan erhöll slottet, förskönade det betydligt. Det indrogs till kronan genom Carl XI:s reduction, 1689. Småningom lemnades det att förfalla, tills Fredrik I befallte dess nedrifning, för att begagna materialierne dels till Stockholms slott, dels till ett magasin i Norrköping. Så förföll det helt och hållet till en ruin. Sjelfva egendomen Stegeborg har af kronan blifvit försåld, och tillhör nu Schwerinska familjen.Godset är väl bebygdt, på något afstånd från slottssruinem, har vidlyftig trädgård och tegelbruk.

Mogata och Å kyrkor äro belägna på hvar sin sida om Slätbaken. Husby och Lundby äro säterier, väl belägna och bebyggda.

Göta kanals mynning är belägen vid Mem, ett gammalt herresäte, bland hvars fordna egare nämnes Erik XIV:s

amiral Jacob Bagge. Ett rum, som kallas hans kammare, är bibehållet. Gården heter egentligen Möhem. Flere konungar hafva besökt den och uppehållit sig härstädes. Hertig Carl underhöll härifrån underhandlingar med konung Sigismund, som vistades på Stageborg. Vid detta tillfälle undkom Carl Carlsson Gyllenhjelm förklädd ur fångenskapen i Stockholm och infann sig i Mem. Egendomen tillhör för närvarande öfverste-kammarjunkaren grefve von Saltza.

Göta kanal har sedan början af 1500-talet varit påtänkt. Biskop Brask i Linköping erhöll på ett möte i Södertelje 1516 Ständernas samtycke att göra en segelled förbi Nor emellan Wettern och Östersjön. Han lät begynna gräfningen, men tidens oroliga hvälfningar tillintetgjorde förslaget. Vid 1526 års riksdag förehade biskopen detta ämne ånyo, men då han sjelf ett par år derefter lemnade riket, afstannade förslaget. På flere riksdagar under 1700-talet var saken ånyo under öfverläggning. Men det var grefve Balzar Bogislaus von Platen förbehållet att sätta sig i spetsen för verkställigheten af den stora planen, hvilken han också utarbetat. Han utgaf 1806 en skrift »om kanaler i Sverige, med särskildt afseende å Wenerns sammanbindande med Östersjön.» Just då Finska kriget 1808 tog sin början, erhöll von Platen konungens instruktion för de preliminära undersökningarna. Han kallade till sin hjelp den engelske mekanikern Thomas Telford, och desse herrar, med biträde af några unga Svenska officerare, verkställde afvägningen och undersökningen af kanallinien. Ständerna lemnade 1809 sitt bifall och ett bolag bildade sig, hvilket erhöll privilegium. Företaget begynte med så lofvande auspicier, att under den tid af 8 dagar, som var bestämd för aktieteckningen, en summa af 3,148,600 R:dr blef tecknad. En direktion valdes, i hvilken v. Platen blef ordförande. Emedan förslagerne både till kostnad och tid befunnos ofantligt understiga verkliga behofvet, rönte saken snart lika mycket motstånd, som förut bifall, och det blef v. Platens lott att vid riksdagarne från missnöjda och mäktiga motståndare kämpa sig till hvarje tum jord, hvarje riksdaler penningar, som det stora verket kräfde. Han började kanal-arbetena på så många ställen på en gång, att det icke lät sig göra att lemna arbetet halft. Och så lyckades han att genomdrifva utförandet ehuru hanicke upplefde dess sista fullbordan. Göta kanal har kostat enskildas medel 4,052,904 R:dr, och statens bidrag 5,075,479 R:dr, tillsammans 9,128,383 R:dr B:co. Af denna summa har till byggnadskostnad blifvit användt ett belopp af 8,924,000 R:dr, till fastigheter och inventarier 119,650 R:dr, samt till Motala verkstads anläggning 84,733 R:dr. Kanal-området upptager en jordrymd af 674 tunnland åker, 917 tunnland äng och 367½ tunnland skog, tillsammans 1958½ tunnland.

Den första slussen af Göta kanal är belägen vid Mem. En marmorskifva med inskription: »om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som derpå bygga,» är infattad i slussen. Här är en stor bassin, magaziner och lastageplats. Kanalen följer en å till Söderköping, och har dess anläggning här genom den sumpiga trakten mött stora svårigheter. Icke långt från kanalen ligger Liljesta, ett Bjelkegods, der drottning Gunilla Bjelke föddes. Wiggeby och Eggby herrgårdar.

Söderköping, i sednare tider förnämligast omtalad för sina bad- och vattenkur-anstalter, är en ganska gammal stad. Den har fordom varit ett vikingabol. Magnus Ladulås och Birger I blefvo här krönta. Icke mindre än 13 riksdagar, de flesta under Sveriges medeltid, hafva här blifvit hållna. I fordna tider funnos här en mängd kyrkor och kloster. S:t Lars kyrka är nu stadskyrka, altertaflan är af Hörberg. Biskop Brask hade här Sveriges första boktryckeri och pappersbruk, men det förra upphörde på kung Gustafs befallning, emedan det trycktes skrifter emot Lutherska läran; och det sednare flyttades samtidigt till Tannefors qvarnby, i grannskapet af Linköping. Carl IX hade här ett mynthus. Drothems församlings kyrka ligger inom stadens område. Den bekanta helsobrunnen i Söderköping heter S:t Ragnhilds källa.

Gentemot staden Söderköping ligger Ramunders häll, ett högt berg, med lemningar af en forntida borgmur. Vid Klefva by finnes en reparationsdocka. Mariehofs herrgård. Carlsborgs kanal-station, der 8 slussar möta. De räcka till Wenneberga, der en bro går öfver kanalen. Vid Klämman leder kanalen emellan tvenne berg, hvaraf stället erhållit sitt namn. Husby kyrka. Kanalen går igenom

Sjön Asplången. Prydliga herresäten på stränderna. Lundsbo på norra, Minsjö på södra stranden. Hulta blef af Göta kanal-bolaget på lifstid gifvet åt öfvermekanikus vid kanalen G. Lagerheim och hans enka. Vid denna

egendom vidtager ånyo kanalen och leder till sjön Roxen. Skörtinge. Skärkinds kyrka, nybyggd och en af de vackraste landskyrkor i riket. Tvenne altartaflor, den ena af Hörberg. Norsholm (se sid. 11).Roxens norra strand är bergig och skogbeklädd. På densamma ligga herrgårdarna Runstorp och Grensholm, det sednare ett gammalt frälsegods, fordom tillhörigt Magnus Gren, som är bekant för sin äfventyrliga och förrädiska lefnad under unionstiden. Ruiner efter gamla slottsbyggnaden finnes i den så kallade slottshagen. Stjernarp, ruiner af ett slott, uppbygdt 1654 af grefve Robert Douglas, fältmarskalk. Slottet var 4 våningar, men nedbrann 1789. Egendomen har i sednare tider blifvit styckad. Flämma. Södra stranden af Roxen är mera omvexlande och består till en stor del af fruktbara åker- och ängs-fält. Här ligga Ulbersta säteri, Lillkyrka, Frö och Grimsta herrgårdar, Skrukeby kyrka, Förråds fideicommiss tillhörigt Bjelkeslägten, med betydligt bibliothek. Hargs kyrka, Idingsta säteri, Tuna och Näsby säterier; Törnevalla nya kyrka på något afstånd. Linköpings stad (se sid. 12). Kaga, gammal kyrka. Kungsbro, vid Motala ströms utlopp i sjön Roxen, fordom tillhörigt Linköpings-biskoparna och bebygdt af Henricus Tidemanni. Sedan det blifvit indraget till kronan förlänades det åt åtskilliga män. Gustaf I:s son prins Magnus bodde här en längre tid. Det har numera blifvit brigadgenerals-boställe. Har skral åbyggnad, men goda och vidsträckta åkerfält.

Vid Berg, egentligen en gästgifvaregård, utfaller kanalen i Roxen. Här är det största slusställe på hela kanallinien. Slussarna emellan Roxen och Boren äro 15, och 7 af dessa äro sammanbyggda vid den högra stranden. En bassin är anlagd ofvanför dessa och nedanför vid sjön en kostbar hamn, med murar af huggen sten. Här är lastageplats. Wreta klosters kyrka ligger omkring 500 alnar i söder från Berg. I denna gamla och märkvärdiga kyrka ligga begrafne åtskilliga konungar och furstar med gemåler: Inge, Ragwald Knaphöfde, Magnus Nilsson, Suno Sik, Waldemar Birgersson, Inges gemål drottning Helena, Ingeborg Swerkersdotter, Johan III:s svärmoder Anna Lejonhufvud m. fl. Ett särskildt grafchor tillhör grefliga slägten Douglas. Biskop Wallqvist, som dog under 1800 års riksdag i Norrköping, är här begrafven. Brunnby egendom, prydligt bebyggd af erkebiskop Lindblom. Vid Malfors, en bassin. Skarpåsens marmorbrott. Jacobslunds jernbruk, tegelbruk, qvarnar. Ljungs säteri, stort och praktfullt, men park, trädgårdar, bibliothek. Har tillhört familien Fersen. Ljungs kyrka har altartafla af Hörberg. I Fersiska grafven härstädes hvilar den vid upploppet i Stockholm 1810 mördade riksmarskalken Axel v. Fersen. Råby qvarnar vid Motala-elf. Sjöbacka och Säby lyda under Ljung. Vid Kungs Norrby sjö, som ligger djupare än kanalens yta, ligger Ruda och Hassla egendomar särdeles vackert. Kungs Norrby, fordom kungsgård, har åt många innehafvare,hvaribland Johan Banér, varit upplåtet. Det är nu öfverstlöjtnants-boställe. Brunneby kyrka, öfvergifven; den begagnas nu till magazin för Brunneby herrgård. Josephina-kyrkan, nybyggd Klockrike och Brunneby till en sammanslagen församling. Klockrike gamla kyrka är rifven. Husbyfjöls gästgifvaregård, utmärkt för sitt natursköna läge. Utsigten är isynnerhet skön från den närbelägna Jotaberget.

Sjön Boren är omgifven af vackra och väl bebyggda stränder. På norra stranden Hälla säteri, Krigsberga kyrka, Carlshult. På den södra Österskogs säteri, Ekbyborna kyrka, med Hogenskild Bjelkes grafchor, minnen efter S:t Brita; Ulfåsa, praktfullt bebygdt herresäte. Det tillhörde fordom Folkungaslägten. Magnus Måneskiöld var dess egare. Birger Jarls broder lagman Bengt bodde här med sin vackra husfru Sigrid den fagra, och det var just på Ulfåsa, som Jarlen gjorde ett hotande besök, för att förmå brodren att afstå från detta äktenskap, ehuru Sigrid med sin skönhet blidkade hans vrede. Den heliga Brigita och hennes man Ulf Gudmarsson bodde härstädes. På S:t Britas näs synas lemningar efter murar, och man antager att sätesbyggningen förr varit der anlagd. Riksrådet A. J. von Höpken förskönade egendomen mycket, och gjorde den till fideikommiss. Ett stort bibliothek. Trädgård, park, en allé en tredjedels mil lång. Ask kyrka, af hög ålder, har fordom varit förfallen, så att träd vext på murarna, innan hon i sednare tider reparerades.

Borenshults slussar, fem till antalet, äro sammanbyggda. Vid kanalens mynning i Boren är en hamn anlagd. Ur klippan springer en källa, afledd genom ett kopparrör: den kallas Prinsens källa. Kanalen ofvanför slussarna innehåller en bassin och en docka. Den leder förbi Motala mekaniska verkstad. Denna anlades egentligen för kanalens behof, och början dermed skedde, under ledning af Engelska verkmästaren Fraser 1822. Anläggningen har blifvit af mycken vigt icke blott för det särskilda ändamålet, förfärdigandet af slussportar och maschinerier till kanalens behof, utan för hela Svenska jernhandteringen. Här hafva ångmaschiner och andra större arbeten

blifvit förfärdigade, och sjelfva verkstaden, som är anlagd i stor skala, är ett mönster för en sådan fabriks anläggning. Utom verkstäder, smedjor, blåsverk, hamrar, modellhus o. s. v. finnas boställen för tjenstemän och arbetare, äfvensom för läkare. Anläggningen har kostat mer än en half million, men verkstaden såldes 1840 åt ett bolag för 200,000 R:dr. Verkstadens tillverkningsvärde 1842 utgjorde 256,610 R:dr B:co.

Kanalens grundläggare, grefve Platen, har sitt grafställe på andra sidan om kanalen. Det är en enkel, med jernstaket och planteradepopplar omgifven vård, hvilkens enkla inskrift endast innehåller grefvens namn.

Charlottenburgs säteri. Motala köping anlades 1823, vid Wårviken, i hvilken kanalen har sitt utlopp i Wettern. Der finnes skeppsvarf, en väl anlagd hamn, postkontor, apothek. Här är kanalverkets archiv, upplagsmagazin samt jern- och metallvåg. En särskild byggnad är uppförd för direktionen, att begagnas vid dess sammanträden. Bispmotala kungsgård ligger på norra stranden af Wårviken. Medhamra sätesgård ligger vid Wettern söder om Wårvikens mynning i denna sjö.

Wettern sträcker sig, med ett arealinnehåll af 17 qvadratmil, i en längd af tolf och bredd af tre mil, emellan norr och söder. Den vackra sjön omgifves af fyra landskaper, nemligen Nerike, Östergötland, Småland och Westergötland. Få äro de öar, som afbryta den jemna vattenytans vågrörelse. Wisingsö är den största, och synes, då man far tvärtöfver sjön, såsom en blå dimma söderut. På denna låga ö hafta likväl fordom Svenska konungar haft sitt residens. Ön är derföre märkvärdig för sina fornminnen. Den mest lysande perioden för Wisingsö inföll likväl då det utgjorde Brahefamiljens grefskap. Då pryddes det icke blott af ett lysande slott, utan af ett läroverk, ett gymnasium, hvaraf nu, sedan de rika donationerna blifvit dragna åt andra håll, endast återstår en folkskola. En annan ö, eller rättare klippa i Wettern är Jungfrun. Den kallas också Fageröн, och traditionen berättar om densamma underbara sagor. Utmärkt är denna klippholme för de många hägringar och luftspel, som blifvit sedda omkring densamma. Mot norra ändan af Wettern ligga några små skär eller öar. Wetterns vatten är ovanligt klart och derföre lätt och rörligt. Det är också djupt, så att det söder om Wisingsö utgör icke mindre än 420 fot. Helt hastigt kan denna vattenspegel, från fullkomligt lugn uppröras till en vild stormig rörelse, så att Wettern länge varit ansedd såsom ett ganska vådligt farvatten. Många naturmärkvärdigheter af strömdrag, hvirflar och vattensprång utmärka också denna sjö. Man har trott sig finna mycken likhet mellan densamma och Bodensjön, ja, till och med Svarta hafvet, och i anledning deraf hafva sagor uppkommit om underjordisk förbindelse med dessa sjöar. Man beräknar att icke mindre än 90 vattendrag infalla i Wettern, som deremot endast eger ett enda utlopp, genom Motala elf. Wetterns yta är belägen 297 fot öfver Östersjöns.

Sedan man från Motala öfverfarit Wettern, anländer man till Sveriges förnämsta fästning Carlsborg. Den har utgjort ett föremål för både förundran och beundran. Man har förundrat sig deröfveratt den blifvit anlagd på ett ställe, dit man hoppas att ingen fiende någonsin skall tränga, och man har beundrat den storartade plan, efter hvilken den utföres. I sjelfva verket är anläggningen af denna fästning lika klokt beräknad för behofvet, som ypperligt utförd, så att den också blifvit ryktbar i hela Europa, såsom ett storverk. Utom det ändamålet, att bilda en depot för Sveriges militärförråder, en tillflykt för rikets bank och angelägnaste handlingar, i händelse af krig, är Carlsborgs fästning ämnad att utgöra ett samlingsställe, der en armé kan samlas och bildas. Den skulle derföre kunna rymma nästan hela Svenska krigsmakten till lands. Meningen med densamma är att afskräcka en fiende från att nalkas, och den är derföre afsedd att blifva så stark, att den icke kan intagas genom någon belägring.

Carlsborgs fästning ligger på den i Wettern utskjutande udden Wanäs, och följer mot sjösidan formen af dess strand. Hufvudbefästningen består af en kolossal jordvall, uppförd af sand och besådd med qvickrot, så att den derigenom vunnit fasthet och sammanhang. Den gröna gräsmattan ger derföre vallen ett eget angenämt utseende. Utanför denna vall uppföres en stenmur, med gluggar för handgevärseld. Det är på trenne sidor, som fästningen på detta sätt är vänd mot sjön. Den fjerde eller landssidan är försedd med ett långt mera sammansatt och konstrikt försvar. Flerdubbla verk, bland hvilka åtskilliga afskiljda (t. ex. ett på 2000 alnars afstånd vid Rödesund), bilda ett oöfvervinnerligt försvar. Framför portarna, eller som de här kallas, porternerne, äro uppförde så kallade tamburer, mångkantiga byggnader af huggen sten, försedda med kanon- och gevärs-gluggar. Arealen inom vallarna utgör emellan 83 och 84 tunnland. De byggnader, som hittills blifvit inom fästningen uppförda, äro ännu

till största delen blott provisionela.

Genom Rödesund hänger Wettern tillsammans med Bottensjön. Men segelleden har blifvit ledd genom en kanal öfver den ena af sundets uddar. Innan man anländer till kanalen, färdas man förbi Lindö och Pjukö, der en hamn blifvit anlagd. På Lindö ligger fästningens kruthus. Från den kala och sandiga trakt, som omgifver fästningen, kommer man till de bergiga stränderna af Bottensjön, vid hvars sida Waberget, som gifvit namn åt Wanäs, är beläget. Detta berg är ansenligt och dess väldiga klippmassa gör ett eget intryck.

Vid norra ändan af Bottensjön ligger Forsviks jernbruk, med hamrar, qvarn och såg. Sjelfva säteriet visar sig midt emot bruket, skiljdt derifrån förmedelst en smal vik. Här är en sluss och lastageplats. Nu kommer man in på sjön Wiken. Denna sjö är den högstapunkt af hela kanalen, och på dess vattentillgång beror kanalens segelbarhet. Segelleden kröker sig efter sjöns form; men för att lätta den, isynnerhet för seglande fartyg, har landtudden Spetsnäset blifvit genomsprängd. Der kanalen, såsom vid Spetsnäset eller Edet, såsom det äfven kallas, går igenom ett berg, ser sjelfva arbetet isynnerhet märkvärdigt ut. Sjön Wikens stränder äro bergiga och skogrika. De hafva en vild karaktär. Endast få herrgårdar synas, såsom Mornäs på södra stranden. På den norra ligger Sätra eller Fredriksfors bruk. Sätra ligger vid en å, genom hvilken den stora insjön Unden har sitt utlopp i Wiken. Unden är en djup och stor sjö 86 fot högre belägen än Wiken. Sjelfva Wiken är 11 fot högre än Wettern, således 308 fot öfver Östersjön. Wiken har förorsakat stora svårigheter för kanal-anläggningen, genom sin klippiga och ojemna botten, så att vidlyftiga och kostsamma sprängningar och rensningar måst företagas. Emellan några skär hafva dragvägar blifvit anlagda, så att seglande fartyg i brist af vind kunna framföras förmedelst dragare. Halnatorp, ett säteri nära Halna kyrka, med en derunder lydande lastageplats Stenstaden. Boda, ett militär-boställe. Ryholms säteri och Beatebergs kyrka på södra stranden.

Vid Tåtorp går kanalen ut ur Wiken. Den sträcker sig nu oafbrutet genom land ända till Wenern. Denna sträcka utgör omkring 3⅓ mil, och på denna längd utgör lutningen 163 fot, hvilket antal fot Wenern ligger djupare än Wiken. Här är kanalen på sina ställen sprängd genom berg. Vid Wassbacken är en kanalstation med bassin, magaziner, lastageplats. Ett postkontor finnes äfvenledes. Fimmersta herregård, väl bebyggd. Fägreds kyrka, prydlig, i götisk stil, på något afstånd från kanalen. Jonsboda med bassin och lastageplats. Björkängs kyrka. Utsigterna öfver skog och slätter äro omvexlande till Hajstorp, bassin, lastageplats. Här möta flere slussar, genom hvilka man nedkommer till den lägre Westgötaslätten, som visar sig lågländ och numera fruktbar, sedan den så kallade Fredsbergs mosse blifvit odlad. Fredsbergs kyrka på en hög plan. Utmed kanalen löper Lyresta-ån, vid hvilken Norrqvarn är anlagd. Här är en stor aqueduct och 2:ne slussar med 20 fots sänkning. Det är Torfvedsbäcken, som ledes under kanalen genom fyra hvalf. Emedan trakten här är låg, har kanalen blifvit anlagd på en upphöjd bädd. Den naturliga marken ligger 8 fot under kanalens botten. Lyresla med bassin och lastageplats. Lyresta kyrka. Kanalsträckan från Lyresta till Sjötorp är utmärkt af naturskönhet. Berg och skog synas på båda sidor. Sjötorp har en utmärkt vacker belägenhet, som icke gifver vika för den vid Motala. En stor bassin, som kan rymma 50 större fartyg. Lastageplats med magaziner och reparationsdocka.En hamn med i sjön utlöpande långa jettéer. Här slutar Westgöta-linien, då man från Stockholm reser kanalvägen, och man inkommer på

Wenern, den tredje i storleken af Europas insjöar. Dess vidd utgör 50 qvadratmil. Wenern är 145 fot högre än Westerhafvet. Dess största djup utgör dock icke så mycket som Wetterns: det är endast 359 fot (norr om Lurön). Wenern är rik på öar och holmar, hvaribland några ganska betydliga. Thorsö och Kållandsö innehålla hela kyrksocknar. Man räknar att i Wenern infalla 24 särskilda vattendrag, bland hvilka några ganska betydliga, medan Wenerns enda utlopp är genom Götaelf, Trenne landskaper, Westergötland, Vermland och Dahlsland omgifva sjön. Wenern är fiskrik och i den finnas åtskilliga eljest sällsynta fiskslag.

Segelleden från Sjötorp går förbi Thorsö och Brommö, hvilka öar tillsammans utgöra ett pastorat med tvenne kyrkor. Stränderna af dessa öar äro skoghetäckta och vilda, men erbjuda ganska natursköna utsigter. Brommö glasbruk ligger vid sundet mellan öarna, der segelleden framgår.

Midtuti Wenern ligga tvenne ö-grupper, Djurö och Lurö. Den sednare var under Medeltiden försedd med ett

nunnekloster, efter hvilket ännu en lemning finnes öfrig. Dessa ö-grupper synas endast på afstand, då man färdas till Göteborg, utan att anlöpa Carlstad. Man ser deremot på närmare håll Kinnekulle, Westergötlands vackraste berg, och i sednare tider hafva kanal-fartygen börjat att lägga till vid Hellekis, just vid foten af berget.

Kinnekulle höjer sig, med behaglig rundning, öfver slätten till 936 fot öfver hafvet, 791 öfver Wenerns yta. Berget är fruktbart och bebodt ända upp till toppen. Icke mindre än fem kyrksocknar äro belägna på Kinnekulle. Sjelfva berget bildas af lager af olika stenart, utbredda öfver hvarandra. Det understa lagret utgöres af sandsten. Deröfver hvilar ett lager af alunskiffer, rikt på petrifikater, hvaribland kolossala antidiluvianska snäckor m. m. Ofvanpå detta lager hvilar ett annat af kalksten, derofvan ett af lerskiffer, och öfversta lagret utgöres af trapp. Dessa lager bilda afsatser på berget. Alunbruk och kalkugnar finnas på bergets sidor. Vegetationen är yppig, nästan sydländsk, så att träd, som eljest icke trifvas så nordligt, likväl froda sig på Kinnekulle. Vid Hellekis, ett gammalt Posse-gods, nu mera tillhörigt Kammarherren Ramsay, är en vidsträckt djurgård. Icke långt derifrån, på Råbecks egor, ligger Mörkeklefs grotta, ryktbar såsom en skön naturmärkvärdighet. Toppen af Kinnekulle, der Kullatorpet är beläget, erbjuder de vidsträcktaste utsigteröfver Wenern och den med kyrkor och herregårdar besådda Westgöta-slätten. På södra sidan af berget ligger det i Svenska häfderna bekanta Husaby, der Olof Skötkonung säges blifvit döpt, uti S:t Sigfrids källa.

På Kållandsö, fordom kalladt Qvaldingsö, blef Leckö slott anlagdt af Skara-biskopen Brynolf, och årtalet för anläggningen uppgifves 1298. Biskoparne i Skara besutto och förskönade det, tills Gustaf I reducerade det under kronan. Det förlänades sedermera åt utmärkte män. Grefve Svante Sture, hertig Johan, nämnas såsom dess innehafvare. Det förlänades såsom grefskap åt Jacob Pontusson De la Gardie, och beboddes af hans son rikskansleren Magnus Gabriel De la Gardie, som påbyggde och förskönade det. Carl XI indrog det åter till kronan från De la Gardiska huset, ehuru grefvinnan var hans egen faster. Riksråderna Biärne och Carl Gustaf Tessin vistades härstädes. Den sednare arrenderade Leckö. Kungsgården lemnades 1810, under namn af Siikajoki, såsom en nationalbelöning åt general Adlercreutz för hans bedrifter i Finska kriget och vid Gustaf Adolfs dethronisation. Sjelfva slottet skulle underhållas af kronan, men derifrån bortfördes taflorna till Gripsholm, och de möbler, som funnos, försåldes. Numera står således det åldriga slottet öde.

Segelleden förer genom en klippfull skärgård norrom Kållandsö. På ett långt utskjutande lågt näs ligger Hindens eller Hinna båk. Kusten af Dalsland möter från östra sidan. På densamma ligger ruinen af Dalaborg, ett fäste, som under Engelbrechts tid förstördes. De märkvärdiga bergen, Halle- och Hunneberg, visa sig söder-ut. En utskjutande udde, Wenersnäs, förbifares. På denna udde, som bildar en egen församling, ligger säteriet Wenersnäs och det af Amiral Platen bebodda Frugården.

Hallebergs branta sidor äro märkvärdiga. De likna till sin inre bildning, Kinnekulles, ehuru de slupa oftast alldeles tvärbrant i sjön. Göta elf tager, helt nära intill berget, sin upprinnelse. Segelleden rigtas mot sjön Wassbotten, vid hvilken Wenersborg ligger på en i Wenern utskjutande udde.

Wenersborg har, efter en eldsvåda år 1843, blifvit reguliert uppbyggd. Staden är säte för landhöfdingen öfver Elfsborgs, numera Wenersborgs län. Invånarnes antal 2,600. I drottning Christinas tid blef staden först härstädes anlagd, en half mil från en gammal stad, som kallades Brette. Wenersborg byggdes på dåvarande säteriet Hufvudnäs egor af Brettes invånare, som hitflyttade. Staden blef derefter af Norrmännen intagen och förstörd, först, 2:ne år efter anläggningen, och sedan under Carl XI:s tid. Den innehades, utanatt förstöras, några dagar af Norrmännen under Gustaf III:s krig. En 1000 alnar lång stenbro, anlagd öfver Wassbotten, försedd med vindbro närmast staden, leder till Dalsland, österut från staden leder Ronnumsbro öfver Göta elf, just der ett vackert vattenfall bildat sig.

Från Bottensjön, vid hvars stränder synas ett par vackra landställen, Nabbensberg och Halfvarsberg, leder Carls graf en omväg förbi de häftiga forsar och vattenfall, som bildas af Göta elf närmast dess början.

Carls graf anlades redan af Carl IX. Nejden är bergig och skogbevext, men just der kanalen löper ut i Göta elf, öppnar sig en skön utsigt öfver en slätt, som sträcker sig ända till foten af Halle- och Hunneberg. Hult, ett säteri, beläget på en höjd. Edsborg, på en holme i elfven, ruin efter en forntida borg, der Westgöta konungar i hedenhös

haft sitt säte. Stallbacka på vestra sidan af elfven, har sitt namn af kungsgårdens stall. Stallbacka kanal leder förbi de forssar, som ligga i elfven vid Stallbacka. Från denna kanal följer segelleden elfven förbi åtskilliga holmar och öar, tills den nalkas Trollhättans ryktbara vattenfall.

Redan i hedenhös var Trollhättan bekant. Sagan berättar att bredvid densamma Starkotter Aludräng och Hergrim halftroll höllo envige om den sköna Ogn Alfafoster. Hon var Starkotters brud, men Hergrim bortförde henne och tog henne till äkta. Då Starkotter segrade i enviget, blef Ogn, som fattat kärlek till Hergrim, förtviflad och störtade sig utföre fallet, så att hon omkom. Namnet Trollhättan betyder trollens hatt eller hätta.

Trollhättefallen utgöra tillsammans 112 fot, men de äro fördelade i flere afsatser. Först komma Gullöfallen, der Göta elfs vattenmassa, sammanträngd mellan de nakna bergstränderna, delad i tvenne armar af en klippa, störtar utför en brant stupa. Det våldsammaste och djupaste af fallen är det följande, som heter Toppö-fallet. Afståndet mellan Toppön och strandens bergvägg utgör omkring 30 alnar. Här var fordom, öfver en håla, en bergsklippa, som hette Skräddareklinten. Traditionen berättar att en skräddare, som varit dömd till döden, sökt att rädda sitt lif derigenom, att han erbjudit sig att, sittande på den svindlande klinten, bland svallet sy en klädning färdig. Han hade fullbordat arbetet, då han blef så glad all han i yrseln föll i forssens djup. Klippan nedstörtade 1755. Efter Toppöfallet följer Stampeströmsfallet. Bredvid detta fall är Polhemsslussen, der vattnet störtar utför en bergvägg af 64 fots höjd. Här finnes en grotta, en fördjupning i berget, som blifvit fulltecknad af besökandes namn. Nedanför Stampeströmsfallet synes elfven liksom vilja hemtasig några ögonblick. Den utvidgar sig och bildar ett lugnvatten, som kallas Höjoms varp. Men snart draga sig bergstränderna åter närmare tillsammans och bilda de trenne tätt på hvarandra följande Helvetesfallen. Nedanför dessa är åter en utvidgning, som kallas Olidehålan. Det sista af Trollhättefallen är Flottbergsströmmen. Samtliga dessa fall intaga i Göta elf en längd af 2500 alnar. Vid Helvetesfallen är elfven endast 80 alnar bred.

För att komma förbi dessa märkvärdiga fall, har man ledt en kanal på sidan om dem. Den går först till en sjö, som kallas Åkers sjö. Genom slussar, sprängda i berget, sänkas derefter fartygen småningom till en bassin, som heter Åkers Wass, och ur denna genom andra slussar ut i elfven nedanför fallen.

Behofvet af en kanal vid Trollhättan insågs redan vid Gustaf I:s tid. Derom öfverlades under Christinas. Men det var Carl XII, som lät gripa verket an. Polhem började det och anlade en sluss i Carls graf. Men arbetet afbröts genom konungens död. År 1747 företogs kanalverket åter under grefvarne Tessin och Ekeblads styrelse. Den 86-årige Polhem uppgjorde planen, den gillades och sattes i verkställighet. Den var djerf och snillrik, såsom alla Polhems mekaniska skapelser. Men då efter femårigt arbete en dam just var uppförd vid Flottbergsströmmen, blef alltsammans förstördt derigenom, att, oaktadt strängt förbud, flere hundrade tolfter bräder blifvit släppta i elfven och rusade utför fallen emot dammen. Man vet icke genom hvilkens nidingsåtgärd olyckan åstadkoms, men 9 personer förlorade lifvet och många skadades vid tillfället, det fleråriga arbetet tillintetgjordes och hela verket afstannade.

Man höll nu en längre tid öfverläggningar, utan att komma till något afgörande, förrän mot slulet af sjuttonde århundradet. Kapten-mekanikus Erik Nordvall uppgjorde en ny plan och utförde den lyckligt 1794—1800. Den öppnades detta sistnämnde år till genomfart.

Då Göta kanal blifvit färdig, befanns Trollhätte-kanalen vara af allt för inskränkta dimensioner. Den borde derföre ombyggas. En ny plan uppgjordes och utfördes 1838—44 af öfverste N. Eriksson. Arbetet utfördes så, att de nya slussarna byggdes bredvid de gamla, hvilka under tiden begagnades.

Utom det majestätiska skådespelet af Trollhättans vattenfall och af den storartade kanal-anläggningen, befinner sig härstädes äfven ett antal sågverk, smedjor, hamrar, qvarnar och stampverk, hvilka gifva en egen och sällsam karakter af lif och rörelse åt stället. Der finnes en skola.Från Trollhättan kommer man till Åkersströms gästgifvaregård, der en sluss leder förbi en forss. Denna sluss byggdes 1779, och är sålunda äldre än Trollhätte-kanalerna. Hjertums kyrka. Torpa säteri. Åsbräcka kyrka. Tösslanda herregård.

Lilla Edet, vallenfall, med ett antal sågverk, anlagda vid strömmen. Vid det stora och prydliga herresätet Ström,

med vackra trädgårdar och parker, leder en kanal förbi Lilla Edets forss. Den kallas Ströms kanal, och blef utförd 1826-32. Fordom var här en sluss, kallad Drottning Christinas sluss.

Foxerna kyrka, sedan hon nybyggdes på 1700-talet kallad Sophia. Stället är märkvärdigt i Svenska historien, under kriget mellan Inge den äldre och Magnus Barfot, emedan den sednare här först led ett nederlag, men, då han följande året återkom, på samma ställe vann en seger. Tunge kyrka, af gråsten, obekant ålder. Hanströms säteri.

Gamla Lödese eller Lödöse, öster om Göfa elf, numera endast en by, var fordom en ansenlig stad. Göteborgs moder. Staden låg omkring 4 mil från Göta elfs utlopp. Den var i början ett Jarlahus eller Kungasäte, blef derefter en lysande handelsstad. Den kallades då Liodhus, och sedan Lodehus samt Lödöse, hvaraf namnet Lödese blifvit bildadt. Under krigen mellan Magni Ladulås' söner blef den förstörd af hertigarne Erik och Waldemar, men likväl ånyo af dem uppbyggd. De firade här med mycken ståt bröllop 1312. Deras brudar anlände sjövägen med sin svit och emottogos med högtidligheter och glädjebetygelser, hvilka af rimchrönikan utförligt beskrifvas. Efter slaget vid Falköping emottog drottning Margareta den fångne konung Albrecht af Mecklenburg i denna stad, der hon afbidade underrättelsen om slagets utgång. Konung Christiern I hade intagit staden 1452, men den blef genom öfverraskning återeröfrad af den tappre Thord Bonde. Christian Tyrann intog staden 1502. Konung Gustaf I ansåg belägenheten för staden mindre tjenlig och lät flytta den närmare elfvens mynning, 1545, till Nya Lödese. Borgen i Gamla Lödese eller Lödesehus var väl befästad. Numera finnes endast få lemningar efter staden och dess byggnader. Ett skeppsvarf är här anlagdt. Thorskogs jernbruk ligger midt emot Lödese på andra sidan om elfven. Stora och Lilla Alfhem eller Alfwum, säterier, det förra fordom kungsgård. Fornlemningar i grannskapet.

Tjurholmen, en lång ö i elfven. Bua, en ansenlig by. Romelunds kyrka. Nödinge kyrka. Mariebergs tegelbruk.

Kongelf hette fordom Kongahäll och var den yppersta staden i Norrige, medan Bohuslän eller Wiken lydde under detta rike. Mångamöten hafva af Nordens konungar här blifvit hållna. Olof Tryggvason, som friat till Sigrid Storråda, mötte henne här, för att uppgöra äktenskapsfördraget år 997, men afbröt det af förbittring öfver hennes envishet att vilja förblifva vid sin hedniska tro. Olof Skötkonung och Olof den helige bilade här sina tvister 1022. Sex år sednare möttes här Anund Jacob och Olof den helige. Likaledes nämnas möten vid Kongahäll 1042, 1067 och 1078. De trenne konungarna i Skandinavien, Magnus Barfot från Norrige, Inge den äldre från Sverige och Erik Ejegod från Danmark möttes här 1100, och uppgjorde en frid, som bekräftades genom Margareta Fridkullas giftermål med Magnus Barfot. Margaretas son, den ryktbare Sigurd Jorsalafar († 1130) bodde härstädes; och ansågs staden då hafva uppnått höjden af rikedom och välstånd. Men fem år efter hans död blef staden anfallen af de rofgiriga Venderne, anförde af konung Ratibur, efter ett tappert motstånd intagen och i grund förstörd. Ehuru staden sedermera ånyo uppbyggdes, återvann den aldrig sin förra glans. Åtskilliga Norrska konungar hade här sitt residens. Under brödrakrigen emellan Folkungarna togo än den ena, än den andra sin tillflykt till Kongahäll, såsom beläget invid riksgränsen. Hertig Erik hade erhållit Kongahäll i förläning af Norrige, men ville, sedan han vunnit framgång i Sverige, icke återlemna förläningen. Norrske konungen Håkan Magnusson lät då upptimra ett fäste af träd invid elfven, och det blef upphofvet till Bohus. Men både stad och fästning flyttades sedermera. Det var Christian IV som verkställde denna flyttning. Men Göteborg, på Svenska sidan, begynte alltmer uppblomstra till förfång för Kongelf. Då Bohuslän tillföll Sverige genom Roeskildska freden, inskränkte Carl Gustaf Kongelfs privilegier till förmån för Göteborg. Numera är Kongelf snarare lik en by, än en stad. Invånarnes antal 750.

Bohus utgör numera endast en ruin, men har fordom varit vigtigt i Sveriges krigshistoria. På detta slott hafva möten blifvit hållna, sedan det blef Kongahälls fäste. Äfven har det utstått flere belägringar. Svenskarne angrepo det flere gånger förgäfves under Erik XIV:s tid. Den hårdaste belägringen utstod Bohus sedan det blifvit Svenskt. En förenad Dansk och Norsk här belägrade det i 56 dagar 1678, och den oupphörliga kanonaden förvandlade alla boningshusen och sjelfva kyrkan inom fästningen i ruiner. Men kommendanterne von Börstel och Frölich försvarade sig så tappert, att belägringen måste upphäfvas, helst Gustaf Otto Stenbock nalkades med en stark här till undsättning. Landshöfdingen öfver Bohus län residerade här till 1700, då residenset flyttades till Göteborg.Fästningen hade, innan hon raserades, tvenne runda torn, som kallades Fars Hatt och Mors Mössa. Ett

berg, Röda Kon, är så beläget, att fästningen derifrån kunde beskjutas.

Vid Bohus delar sig Göta elf i tvenne armar, hvilka bilda den ansenliga ön Hisingen. Farleden till Göteborg följer den södra elfgrenen. Skårdal, Almekärr, Oxhagen (stora och lilla), Elisbo, Lerjeholm äro säterier. Vid Lerjeholm utbreder sig elfven till en ansenligare rymd. Stränderna prydas af vackra landtställen.

Nya Lödese eller Gammelstaden har endast några få lemningar efter de fordna husen. Staden anlades vid Carl Knutssons tid och kallades i början Götahamn. Den var befästad. Gustaf I gaf den förnyade privilegier och befallte Gamla Lödeses innevånare att ditflytta. Men den nya staden hade ingen särdeles framgång. Den skulle derföre ånyo flyttas till Gullbergs då odugliga fästning. Den blef uppbränd i kriget 1611. Hospitalet, som har en skön belägenhet, anlades af Gustaf I och låg i sjelfva Ny Lödese. Baron Alströmer anlade här en botanisk trädgård.

Man nalkas nu Göteborg med sitt mot denna sida belägna fäste Göta Lejon, fordom Gullberg kalladt.

Från STOCKHOLM till YSTAD (strandvägen).

Vägen är densamma, som blifvit beskrifven sid. 9 till Nyköping och Jäder, utgörande 12⅞ mil. Från Jäder reser man genom en skogbeväxt trakt till

Qvarsebo (7 fjerd.). Gästgifvaregård och färjestad, uti Östergötland. Kyrkan var fordom af träd och låg invid stranden af Bråviken. Den nya har blifvit uppförd ett litet stycke derifrån, 1808. Altartaflan är af Hörberg. Det ansenliga gråstenstornet är bygdt i Götisk stil. På gästgifvaregårdens egor är ett tegelbruk, och dylika, äfvensom kalkugnar äro anlagde på flere ställen utåt stranden. Här färdas man öfver Bråviken på färja, Sundets bredd beräknas till

Färjestaden (2 fjerd.). Skenäs, kungsladugård, ligger vackert vid Bråviken. Det har tillhört flere kungliga och furstliga personer. Drottning Margareta Lejonhufvud egde det såsom arfvegods, och efter henne förlänades det åt den för sin skönhet beprisade prinsessan Cicilia, hennes dotter. Hertig Magnus, hertig Carl Philip, Fästningen hade, innan hon raserades, tvenne runda torn, som kallades Fars Hatt och Mors Mössa. Ett berg, Röda Kon, är så beläget, att fästningen derifrån kunde beskjutas.

Vid Bohus delar sig Göta elf i tvenne armar, hvilka bilda den ansenliga ön Hisingen. Farleden till Göteborg följer den södra elfgrenen. Skårdal, Almekärr, Oxhagen (stora och lilla), Elisbo, Lerjeholm äro säterier. Vid Lerjeholm utbreder sig elfven till en ansenligare rymd. Stränderna prydas af vackra landtställen.

Nya Lödese eller Gammelstaden har endast några få lemningar efter de fordna husen. Staden anlades vid Carl Knutssons tid och kallades i början Götahamn. Den var befästad. Gustaf I gaf den förnyade privilegier och befallte Gamla Lödeses innevånare att ditflytta. Men den nya staden hade ingen särdeles framgång. Den skulle derföre ånyo flyttas till Gullbergs då odugliga fästning. Den blef uppbränd i kriget 1611. Hospitalet, som har en skön belägenhet, anlades af Gustaf I och låg i sjelfva Ny Lödese. Baron Alströmer anlade här en botanisk trädgård.

Man nalkas nu Göteborg med sitt mot denna sida belägna fäste Göta Lejon, fordom Gullberg kalladt.

Från STOCKHOLM till YSTAD (strandvägen).

Vägen är densamma, som blifvit beskrifven sid. 9 till Nyköping och Jäder, utgörande 12⅞ mil. Från Jäder reser man genom en skogbeväxt trakt till

Qvarsebo (7 fjerd.). Gästgifvaregård och färjestad, uti Östergötland. Kyrkan var fordom af träd och låg invid stranden af Bråviken. Den nya har blifvit uppförd ett litet stycke derifrån, 1808. Altartaflan är af Hörberg. Det

ansenliga gråstenstornet är bygdt i Götisk stil. På gästgifvaregårdens egor är ett tegelbruk, och dylika, äfvensom kalkugnar äro anlagde på flere ställen utåt stranden. Här färdas man öfver Bråviken på färja, Sundets bredd beräknas till

Färjestaden (2 fjerd.). Skenäs, kungsladugård, ligger vackert vid Bråviken. Det har tillhört flere kungliga och furstliga personer. Drottning Margareta Lejonhufvud egde det såsom arfvegods, och efter henne förlänades det åt den för sin skönhet beprisade prinsessan Cicilia, hennes dotter. Hertig Magnus, hertig Carl Philip,pfaltzgrefven Johan Casimir och hertig Adolf Johan voro innehafvare af Skenäs. Carl XI:s gemål Ulrika Eleonora erhöll det till morgongåfva. Slottet afbrändes af Ryssarna 1719. Mauritsberg, först bebygdt af fru Ebba Grip 1669, brändes äfvenledes af Ryssarna. Tegelbruk och såg äro anlagda på egorna. Man reser öfver Bråvalla hed, der den stora striden, enligt sagors och traditioners uppgift, skall stått emellan Harald Hildetand och Sigurd Ring. Ättehögar och stensättningar visas äfven såsom minnen efter striden. Men andra traditioner hänvisa till ett annat Bråvalla i södra Småland, hvilket dock mera synes tillhöra sagocykeln om Blenda och Värends-qvinnorna. Östra Husby och Häradshammars kyrkor, båda i detta århundrade nybyggda. Altartaflorna af Hörberg.

Fjerdingsta (5 fjerd.). Östra Ny kyrka. Norr Ladugård, fordom kungsladugård under Stegeborgs slott, nu häradshöfdingeboställe.

Grintorp (4 fjerd.). Vägen leder öfver Slätbacken, öfver Sunden vid Stegeborg (sid. 31). Då man öfver den lilla ön, på hvilken slottsruinen står, hunnit till andra sidan, träffas Skällviks kyrka, gammal, men vacker. Den var först invigd åt Jungfru Maria, och hennes bild förvaras bland kyrkans fornminnen. Utmed den vackra skärgårdsvägen ligga: Degerhof eller Degerhufvud, säteri; Herrborum, ett gammalt säteri, med ett stort åkerbruk och vacker belägenhet, vid en vik af Saltsjön. S:t Annæ kapell-kyrka, på Thorönsborgs egor, samt Thorönsborgs sätesgård, till läge och åbyggnader en af Östergötlands vackraste egendomar. Byggnaderne af sten, och belägna vid en vik af Östersjön, likna mera en kunglig borg än en enskilds säte. De äro alla uppförda i den prydligaste byggnadsstil, omgifne af herrliga åldriga lundar samt nyanlagda parker och trädgårdar. Tvenne orangerier finnas äfven. Gården har en vidsträckt skog, stort åkerbruk samt mjöl- och sågqvarnar.

Sjögerum (5 fjerd.). Börrums kyrka, äfven kallad Pehrs kapell. Börrums säteri, med kalkstensbrott, kalkugn och sågverk. Det hette fordom Byarum och har varit kloster.

Helgolöth (4½ fjerd.). Vägen backig och naturen vild.

Åby (7 fjerd.). Gusums messingsbruk samt jern- och stålmanufakturverk. Vid detta bruk äro flere fabriker, som förtjena beses. Knappnåls-fabriken är ansenlig; trädgårdar, park och djurgård pryda stället. En kyrka är anlagd på en å tre sidor kringfluten höjd. Tegelbruk, qvarnar och såg. Bruket anlades af Henr. de Try 1653, och har sedermera alltjemt blifvit förbättradt och utvidgadt. Vid den djupt i landet från Saltsjön inträngande Waldemarsviken, ligger Waldemarsvik, en ansenlig köping med icke obetydlig sjöfart och handel. Der är nederlagsplats för skogsprodukter och jern. En helsokälla.*Knappekulla* i Kalmare län (8 fjerd.). Vägen går nära Windomesjön, öfver Windån till

Skedshult (4 fjerd.). Forsby, gammalt säteri. Eds bruk, med säteri, vid en å, som sammanbinder Storsjön med hafsviken Syrsan, straxt norr om Eds kyrka. Masugn. Qvarnar och såg. Tegelbruk. Winäs, som fordom tillhört Bo Jonsson Grip, den Lewenhauptska ättens stamgods, ligger vid Storsjön. Djursnäs, vid Syrsan. Tindered.

Wida (8 fjerd.). Nygård. Gamlebyn, fordom stad, innan den flyttades till Westervik, nu köping och marknadsplats, har behållit ett stadslikt utseende. Kyrka, ganska gammal, af gråsten. Gamlebyviken skär in från Saltsjön. På andra sidan om viken lyser Casimirsborg, prydligt bebygdt, ett gods tillhörigt familjen Lewenhaupt. Ett glasbruk har fordom legat under denna egendom. Åby gård vid Gamlebyn har tillhört Christiana Gyllenstjerna och Märtha Lejonhufvud. Ullevi.

Seglerum (4¾ fjerd.). Almviks köping, utmärkt väl belägen vid Gamlebyviken. Blekhem, säteri. Törnefalla kyrka, märkvärdig för sitt byggnadssätt, helgonbilder, taflor. (Från Seglerum är till Westervik 6½ fjerdingsväg).

Kårby (4 fjerd.). Ankarsrums bruk ligger på afstånd från vägen.

Lund (4 fjerd.). Gladhammars kyrka. Falsterbo jernbruk och herrgård. Hjortheds kyrka och herrgård på andra sidan om sjön Hjorten.

Getterum (8½ fjerd.). Kulltorps och Höketorps säterier.

Ishult (7 fjerd.). Axelhammars bruk och Misterhults kyrka.

Jemserum (6 fjerd.). Fårebo, en herregård utmed vägen, på en höjd belägen. Figeholms köping och marknadsplats. Wirbo säteri, ½ mil öster om vägen utmed Östersjön, vid vägen till Århults gästgifvaregård, skönt beläget vid Wiråns mynning. En kniphammare. Flere öar i Östersjön, bland hvilka den ryktbara Jungfrun i Kalmar sund, lyda under Wirbo. Fårebo, herrgård, på en höjd väl belägen. Fredriksbergs säteri, fordom Solberga. Trädgårdar, orangeri, bibliothek, mineraliekabinett.

Norrby (7 fjerd.). Döderhults kyrka. Fredriksfors bruk. Döderhultsviks köping ligger vid Saltsjön. Apothek, postkontor, skeppsvarf och stark handel.

Påskallavik (7 fjerd.). Köping, invid Saltsjön. Skrufhult, ett af de äldsta pappersbruk i riket. Em eller Äm med ladugården Åserum, en ansenlig egendom vid Em-ån. Kråkerum, säkeri, fordom tillhörigt Bjelkeslägten. Bo och Möllsta säterier.

Mönsterås (6½ fjerd.). En ansenlig köping med kyrka och marknadsplats. Köpingen och kyrkan hafva blifvit brända och plundrade tvenne gånger af Danskarne, 1612 och 1677. Kronobäck öfversteboställe, var fordom hospital och tillhörde S:t Johans Orden af Jerusalem. Klostret indrogs till kronan, och då allmogen klagade deröfver, svarade Gustaf I, att det icke var ämnadt för munkar och prester, utan för sjuka och fattiga. Men äfven hospitalet indrogs. I trädgården synas lemningar efter S:t Gertruds kyrka. Råsnäs säteri. Ålhems kyrka, plundrad af Danskarne 1611.

Ålem eller *Ålhem* (5 fjerd.). Strömsrum, fordom kungsgård, var kung Gustaf I:s arfvegods. Det tillhörde hertig Johan af Östergötland och hans gemål Elisabeth. Gustaf Adolf, som ärft det, sålde det åt sin informator Johan Skytte. Dennes sonson, sjöröfvaren G. A. Skytte pantsatte det, men det inlöstes åter till slägten af fru Maria Skytte. Det reducerades af Carl XI till kronan, men såldes sedan till kronoskatte. En baron Rappe köpte det till frälse. Under Strömsrum lyder köpingen och lastageplatsen Pataholm. Strömsrum brändes af Danskarne 1677, och som det säges äfven under krigsåret 1717. Näfra säteri. Danerum, Skrålslätt, Mossberga, Nybble eller Nöblö, herrgårdar. Knapegården, tillhörigt Doktor Engström. Ryssby kyrka, förbättrad efter Danskarnes härjning 1611.

Ryssby (8 fjerd.). Vid gästgifvaregården finnas lemningar efter Ryssby skans, vigtig under kriget mellan Carl IX och Christian IV. Carl hade här sitt läger och blef anfallen från Kalmar, hvilket Danskarne innehade, men slog dem tillbaka. Han skref härifrån ett utmaningsbref till Christian, men denne besvarade det med hån. Skägganäs är en halfö, hvarpå ligger ett skeppsvarf. Björnö och Stäflö säterier höra tillsammans. Vidsträckta egor. Kläckeberga kyrka, urgammal, byggd på en hednisk borgruin. Kläckeberga gård, en ansenlig egendom. Kläckeberga skans begagnades under unionstiden, men förstördes af Christian I. Den ryktbare upprorsmakaren Dacke hade här ett läger 1543. Ebbetorp tillhörde fordom Kanslirådet Linnerhjelm, som här bildade en tafvelsamling och ett bibliothek. Tingbyberg.

Dörby (7 fjerd.). Kyrka. Kölby säteri. Ljungby kyrka, hette fordom Kumblamad, då S:t Sigfrid här uppbyggde den första kyrkan i en täck, enslig dal. Det gamla kapellet borttogs 1730, då den nya kyrkan blef byggd. I kyrkan förvaras några helgonbilder, S:t Sigfrids, S:t Olofs och S:t Catharinas. Strax vid kyrkan ligger en kyrka, i hvilken den fromme läraren döpte de nykristna.

Wassmolösa (4 fjerd.). Arby, Kagby och Wortorps kyrkor. Gräsgärde beboddes af den trogne höfdingen Gudmund Slatte, som påsin sjuksäng blef mördad af Dackens anhängare 1542. Stora Hagby, säteri. Lovirs alunbruk vid hafskusten.

Wernaby (4½ fjerd.). Wärnanäs gods var fordom Gustaf I:s arf och eget. Hans gemål och barn vistades på Wärnanäs, medan han mötte konung Christian vid Brömsebäck 1541. Under Erik XIV:s tid brändes gården af Danskarne. Hertig Carl egde den sedan, och Gustaf Adolf förlänade den åt Hans Ulfsparre. Då Axel Oxenstjerna erhöll denna den sydliga delen af Småland, som kallades södra Möre, till grefskap, köpte han Wärnanäs och uppförde en stor sätesbyggnad. Den står ännu qvar, ehuru förfallen. Han inrättade här ett oljeslageri och såpbruk. På Wärnanäs äro många praktfulla anläggningar: trädgårdar, park med promenader, lusthus och monumenter. Tafvelsamling. Lastageplats. Tegelbruk. Utsigten utåt Östersjön, till det gentöfver belägna Öland, är skön. En hög allé af ¼ mils längd leder rätt ned till hafvet. Söderåkra kyrka. Bruatorp, med tegelbruk.

Påboda (4½ fjerd.). Bergqvara lastageplats. Grimmekulla gård.

Bröms (4½ fjerd.). Vid gästgifvaregården är ännu Brömsesten, som utgjorde gränsen mellan Sveriges och Danmarks riken, att bese. Gränsmärket består egentligen af tvenne stenar på en liten holme, som bildas af Brömsebäcken. Stenarne äro icke särdeles stora, men flata ofvanpå. Man förmodar att, vid möten här på riksgränsen, konungarne sutit på dessa stenar. Brömsebäck är om somrarna nästan uttorkad. Vid gården Grisebäck sammanträdde 1441 först Danska och Svenska rådsherrarne, för att förbereda sina konungars möte på sjelfva Brömsebro. Under Johan III:s tid hade man här 1572 en sammankomst. Här afslöt Axel Oxenstjerna 1645 den för Sverige ärofulla freden i Brömsebro. Christianopels köping var fordom en betydande stad, belägen vid kusten. Den eröfrades 1611 af Gustaf Adolf såsom kronprins. Danskarne hade haft stora afsigter med denna stad, hvars fäste i början kallades Styrkalmar; men de förföllo med staden.

Jemsjö (8 fjerd. Från Bröms till Jemsjö = 2 mil, men endast $1^{7}/_{8}$ mil från Jemsjö till Bröms (enligt Kon. Befhdes uppgifter).). Kyrka. Winberga egendom. Randala kyrka. Oljersjö. Lösens kyrka. Lösen eller Lyckeby var fordom en stad, som 1452 intogs af Carl Knutsson, och 1500 af Svante Sture. Då Svenskarne 1564 eröfrade det, blef det uppbrändt och förstördt.

Lyckeby (5 fjerd.). För närvarande är Lyckeby väl bebygdt, liknar en köping. Trädgårdar, fabriker, hvaribland en segelduksfabrik.

Nejden är skön och utsigten från Lyckebybro förträfflig. Från Lyckeby hemtas det drickbara vattnet till Carlskrona. Augerums kyrka och herrgård, skönt belägne. Från Lyckeby utgör afståndet till Carlskrona 3 fjerdingsväg. Om man icke vill resa till staden, leder vägen förbi Wideby, Bååkra, Allatorp och Trantorps egendomar, till Nätraby kyrka. Icke långt derifrån ligger Skärfva, Amiral Chapmans egendom, af honom sjelf på ett sällsamt sätt bebyggd, med rum, som äro förvarade i sitt gamla skick alltifrån hans tid. Utsigt öfver hafvet till Carlskrona. Skeppsmodeller af den store mästaren.

Skillinge (5 fjerd.). Grönadal och Tromtö, egendomar vid kusten. Förkärla och Listerby kyrkor. Johannishus, med prydliga anläggningar i en naturskön trakt. Trädgårdar och park.

Ronneby (6 fjerd.), köping, belägen vid ett skönt vattenfall i Ronnebyån, en fjerdingsväg från hafvet. En vacker kyrka. Postkontor. En mycket besökt helsobrunn. Flere fabriker. Invånarnes antal 1600. Fordom var Rotneby, som det då kallades, en ansenlig stad. Det hade privilegier från år 1380. Under Erik XIV:s Danska krig blef staden af Svenskarne med storm eröfrad och bränd, efter en grym plundring. Då Carl XI anlade Carlskrona, befalltes Ronneby borgerskap att flytta till den nya staden. En eldsvåda påskyndade denna flyttning. Ronneby blef derefter en köping under Carlskrona. Nära Ronneby ligger den romantiskt sköna dälden Djupadal, med Djupafors vattenfall, der Rönnebyån flyter igenom en af naturen bildad, lodrät renna i ett berg.

Hoby (6 fjerd.). Kyrka. Åryds kyrka. Eriksberg vid en vacker hafsvik, med trädgårdar, tegelbruk.

Trensum (5 fjerd.). Ekebergslund, herrgård. Hällaryds kyrka. Härifrån går vägen, 3 fjerd. till Carlshamn.

Asarum (4 fjerd.). Naturskön belägenhet. Från Asarum till Carlshamn är 1½ fjerdingsväg. I grannskapet ligger Strömma bomullsspinneri, det största i riket. En mekanisk verkstad derjemte. Denna fabrik nedbrann 1840, men

var tvenne år derefter åter uppbyggd och i full gång. Mörrum, vid Mörrumsån, en välbelägen kyrkby. Elleholm, vid Mörrumsåns utlopp, var fordom en stad, med ett befästadt slott, Sjöborg. Det blef, tillika med staden, intaget och förstördt af Svenskarne 1564. Det är numera en vacker herrgård, vid hvilken ännu synas några få ruiner.

Hästaryd (2 fjerd.). Rydadals herrgård.

Norje (4¾ fjerd). Gammalstorps kyrka på andra sidan om insjön Wesan. Ysane kyrka. Från Norje utgör vägen till Sölvitsborg 2 fjerd. Staden Sölvitsborg är en gammal stad, den största i Blekingeföre Carlskronas och Carlshamns anläggning. Invånare 1300. Ett vackert torg. Ruiner efter det 1564 förstörda slottet. Under unionstiden förstördes staden af Carl VIII Knutsson. Den ryktbare äfventyraren Severin Norrby hade 1595 intagit Sölvitsborgs slott, och lefde såsom herre öfver Bleking en tid, till dess han fördrefs af Danskarne. Wallsjö, ett välbeläget herregods, icke långt från staden.

Edenryd eller *Gädenry*, uti Christianstads län (6 fjerd.). Den vackra Ifösjön, omslutande Ifö socken, som ligger på en ö. Vid sjöstranden Gualöfs kyrkby. Icke långt från vägen ligger Ljungby, slott, kyrka. Ljungby är bekant för sagan om Ljungby horn och pipa, hvilka ännu här förvaras. Maglesten, ett stort isoleradt stenblock. På näset mellan Ifösjön och Oppmannasjön ligger det sköna Beckaskog, nu kungsgård. Trädgård, kanal, en åldrig slottsbyggnad omgifven af löfskog och alléer.

Fjelkinge (6 fjerd.). Till Christianstad är vägen från Fjelkinge 4 fjerd. Men den ginare vägen till Ystad går förbi Rinkaby kyrka och Åhus. Fordom var Åhus en stad, och nämnes redan 1149. Carl Knutsson eröfrade Åhus 1452. Det var i Åhus prestgård, som Carl XI under Danska kriget 1679 räddades undan de förföljande Danskarne af presten Casten Rönnow, som gömde konungen på spjellet. Vägen leder öfver Helgeå, genom hvilken vattendragen vid Christianstad hafva sitt utlopp. Vid Helgeå vunno Anund Jacob och Olof den helige 1025 seger öfver konung Knut af Danmark.

Yngsjö (7 fjerd.). Trakten häromkring blir kal och utgöres af flygsandsfält. På afstånd ligger det praktfulla Widtsköfle, ett slott i götisk byggnadsstil med två runda torn, omgifvet af breda vattengrafvar, parker, trädgårdar. Allé af fikonträd. Stuteri. Maglehems kyrkby.

Brösarp (8 fjerd.). Andrarums alunbruk på afstånd. Hallemölla vattenfall. Eljaröds och Fulstofta kyrkbyar. Kronevalls gods.

Tranås i Malmöhus län (6 fjerd.). Kyrkby. Efveröds, Esperöds, Kåseholms egendomar. Tryde och Benesta kyrkbyar. Öfraborg och Kögesta gods.

Herresta (7½ fjerd.). Kyrkby. Herresta gods med ansenliga byggnader och vidsträckt jordrymd. Öja kyrka.

Ystad (2½ fjerd.) är öfverfartsstället för posterna till Tyskland. Staden är väl byggd, med ett vackert torg, tvenne kyrkor, en kasern för garnisonen, som utgöres af en sqvadron kronprinsens hussarregemente. Flere fabriker. Hufvudkontoret för Skånska privatbanken. En utmärkt hamnanläggning. Ystad blef under Danska kriget 1676 intagen och plundrad af Danske Amiralen Tromp.

Från STOCKHOLM till CHRISTIANIA.

(Öfver Enköping, Westerås, Köping, Arboga, Örebro, Mariestad och Lidköpings städer.)

Man följer den förut (sid. 19) beskrifna Göteborgsvägen till *Mälby* i Skaraborgs län (38¼ fjerd.). Derifrån, förbi Gillstads kyrka, Ekholmens herrgård, Lasa kyrka, till

Täng (6 fjerd.). Kyrka. Säresta kyrka och prestgård. En helsobrunn i grannskapet.

Grästorp (4½ fjerd.). Öfver Nossan, i hvilken elf Forshalls qvarnar äro belägna, leder Nybro. Håberg och Gunnarstorp, ansenligt herregods. Flo kyrka, med en runsten och grafvård efter den bekante psalmsångaren O.

Kolmodin. Vägen följer foten af det romantiska Hunneberg till ingången af den sköna dalen mellan Halle- och Hunneberg. Här ligger

Munkesten (6 fjerd.), och icke långt derifrån, mellan de tvärbranta bergväggarna, som bilda dalen, den ryktbara ättestupan. Uppresta hällar beteckna ett domaresäte, ofvanför hvilket ättestupan reser sig hotande majestätisk. Lilla Skopen, ett täckt landtställe. Från Eldsmörsjön, en insjö på sjelfva spetsen af Hunneberg, nedflyter i dalen en bäck, hvilkens störtande fall blifvit användt till qvarnar, hvilka blifvit byggda den ena öfver den andra och erbjuda en sällsam anblick. Då man genomrest dalen, kommer man till Rånumsbro öfver Göta elf, ett pittoreskt vattenfall. Denna bro, som höjer sig midt öfver den strida forsen, har blifvit sammansatt efter Polhems idé, utan brokar. Önafors bruk.

Wenersborg (4 fjerd.). Se sid. 3. Torpa. Gustaf Adolfs kyrka, hvilken Wassände, Naglums och Ryrs församlingar, annexer till Wenersborg, 1797 sammanbyggt.

Almås (4 fjerd.). Hedetorpet. Ryers kyrka. Kollends bruk, på gränsen mellan Westergötland och Bohus län.

Räknebo (4½ fjerd.). Härifrån reser man direkte genom Uddevalla till Herrestad, om man icke vill uppehålla sig i

Uddevalla (3½ fjerd.). Staden synes blifvit anlagd i början af unionstiden. Den genomskäres af Befja eller Uddevalla-ån. Invånare 3,600. Staden är väl bebyggd. Några fabriker. Lazarett. Skeppsfarten lider af den långa skärgården. Gustafsbergs brunns- och badinrättning, en fjerdingsväg utanför staden. Vackra utsigter från de kringliggande bergen. Uddevalla har, under krigen mellan Sverigeoch Danmark, blifvit flere gånger sköfladt af fiender. Det blef sist intaget af Danskarne 1788, men förskonades från all obillig medfart. I grannskapet några vackra ställen, såsom Christinedal, Emaus, Kasum.

Herrestad (3 eller från Räknebo 6½ fjerd.). Cederslund. Holma. Saltkällan, en lastageplats nära utloppet af Qvistrums-å.

»*Qviström*» eller *Qvistrum* (6 fjerd.). Skön belägenhet. Vid Qvistrumspasset hafva flere strider förefallit mellan Svenskar och Norrmän. Merändels hafva Svenskarne lidit afbräck och återtågat, så att stället endast väcker bedröfliga minnen i vår krigshistoria. I synnerhet skymflig var kapitulationen 1788. Fors kyrka. Brålands säteri. Håby kyrka.

Svarteborg (5 fjerd.). Kyrka. Skärfvum, Ladum, herrgårdar.

Rabbalshede (4 fjerd.). Tanums kyrka, nybyggd. I Tanums prestgård blef baron Görtz fängslad.

Hede (5 fjerd.) icke långt ifrån kyrkan. Grebbestöds fiskeläge ligger i Tanums socken.

Skälleröd (4½ fjerd.).

Wik (3 fjerd.).

Kollekind (3 fjerd.).

Strömstad (3 fjerd.), anlagdt i en vild och klippfull trakt, genomskäres af Strömsån. Besökta hafsbad. Invånare 1300. Staden anlades af konung Carl XI, och Carl XII ämnade starkt befästa den. Danske amiralen Tordensköld angrep staden förgäfves med bombardement 1717. Sedan året efter Carl XII:s död svenska galererna af befälhafvaren von Essen blifvit sprängda i luften, förstördes alla fästningsverken af konungen i Danmark. Staden besattes 1788 af Norrmännen. Några Svenska kanonslupar slogo här, 1809, en Norsk eskader tillbaka. Blomsholm och Depu, vackra herregårdar.

Hogdal (5 fjerd.). Kyrkan nära gästgifvaregården. Nu leder vägen öfver det ryktbara, natursköna *Svinesund* till Norrige, der första gästgifvaregården heter

Westgaard (6½ fjerd.). Derifrån fortsättes vägen till Guslund (4 fjerd.), Haraldstad (5½ fjerd.), Carlshuus (5 fjerd.), Dillingen (4½ fjerd.), Moss (3½ fjerd.), Soner (4½ fjerd.), Sundbye (3 fjerd.), Korsegaarden (1½ fjerd.),

Skydsjordet (3½ fjerd.), Prinsdal (5 fjerd.) och

Christiania (4 fjerd.), tillsammans från Stockholm 68⅝ mil.

Från STOCKHOLM till CHRISTIANIA (Wermlandsvägen).

Öfver Enköping, Westerås, Köping och Arboga, enligt den förut (sid. 19) beskrifna vägen till Örebro, utgörande 20¾ mil. Derifrån, förbi Adolfsbergs brunn och åtskilliga vackra landtställen, till

Sanna i Winteråsa socken (5 fjerd.). Winteråsa kyrka. Loviseholm. Falkenå gods. Kräklinge kyrka.

Sanna i Edsbergs socken (6½ fjerd.). Qvisbro kyrka. Mullhyttans masugn. Grufvor.

Storbjörsboda (7½ fjerd.). Svartå bruk vid sjöarna lilla och stora Björken. Höglunda. Nysunds kyrka.

Åtorp i Carlstads län (6 fjerd.) nära Nysunds kyrka. Backa, Säby, bruksegendomar.

Wall (5 fjerd.). Wisnums kyrka. Flere bruk: Bäckhammar, Krontorp, Emtetjern, Jonsbol, Björneborg.

Christinehamn (9 fjerd.), genomskäres af tvenne åar, Warnan och Lötelfven, hvilka ifrån staden i gemensamt utlopp falla i Warnumsviken af Wenern. Invånare 1700. Staden blef anlagd under drottning Christinas förmyndareregering 1642. Stark handel, särdeles vid Fastings-marknad, som infaller i Mars månad, hvarvid jernpriserna vanligtvis uppgöras för bruken, äfvensom kontrakter uppgöras om spanmål och skogseffekter. Staden har theaterhus och särskildt assemblehus. Elfbro och Wassgårda bruk ligga på något afstånd. Gustafsvik, tillhörde fordom excellensen Adlersparre, har en behaglig belägenhet vid en vik af Wenern.

Rudsberg (6 fjerd). Ölmehärads kyrka. Lundsholms gård. Wäsehärads kyrka. Lund. Fogelviks kyrka.

Spånga (6 fjerd.). Alster, säteri med stor trädgård och flere ekonomiska inrättningar. Gunneruds jernverk. Kroppfjäll.

Carlstad (6 fjerd). Landshöfdingeresidens och biskopssäte, beläget på en ö. Tingvalla ön, vid klar-elfvens utlopp i en vik af Wenern, anlagdt af Carl IX, då hertig af Södermanland. Staden har 3,100 invånare. Domkyrkan af vackert byggnadssätt. Wermlands provincialbank har här sitt säte. Tvenne ansenliga broar förena staden med fasta landet. En kanal har blifvit gräfd genom Tingvalla ön, så mycket nödvändigare, som elfven ofta förorsakar öfversvämningar. Flere vackra landtställen äro på den nämnda ön anlagda. Utanföre densamma i Wenern ligger den betydliga Hammarö, som utgör en egen socken. Wåxnäs och Sandbäcken äro välbebyggde ställen nära staden. Ilandaholm. Grafva kyrka.

Illberg (7 fjerd.). Apertins säteri. Kils kyrka. Carlsunds säteri.

Prestbohl (4 fjerd.). Klaxås gård. Boda kyrka.

Högboda (6 fjerd.). Vägen följer till en del sjön Säfveln, och närmar sig derefter Wermelen. Brunnsbergs bruk.

Strand (3 fjerd.). Färjställe öfver sjön Wermelen. Byn Skärmnäs ligger på motsatta stranden. Sundets bredd 1 fjerdingsväg.

Lerhol (4 fjerd.). Wik, herrgård. Väg aftager härifrån till Arvika, utgörande från Lerhol 6 fjerdingsväg.

Högvalta (6 fjerd.). Rud och Wagge, egendomar. Nysockensjön och Flaggan invid vägen, till

Strand (7 fjerd.). Adolfsfors bruk. Sofielund.). Eda skans, uppförd i krigen mot Norrige, hade under Carl X och Carl XII besättning. Numera är befästningen lemnad öde.

Haga (5 fjerd.). Eda kyrka.

Morast (4 fjerd.). Ödelagda fästningsverk, från den såkallade Hannibalsfejden 1644. Nu går vägen till

Norrige, der första gästgifvaregården heter Magnor (4 fjerd.), Medskog (3½ fjerd.), Aabogen (3½ fjerd.), Kongsvinger (4½ fjerd.), Sundbye (5 fjerd.), Ous (3 fjerd.), Raaholt (5 fjerd.), Wornisund (2½ fjerd.), Holen (5½ fjerd.), Moe (3½ fjerd.), Skrimstad (3 fjerd.), Bondeko (3 fjerd.) och

Christiania (5 fjerd.), tillsammans 59⅜ mil.

Från STOCKHOLM till NORRSKA GRÄNSEN (genom Dalarne).

Från *Stockholm* till Barkarby (6 fjerd.), Tibble (6 fjerd.) och Gran (8 fjerd), se sid. 19. Från Gran, förbi Jälsta kyrka till

Tunaland (6 fjerd.), Staby, Håga, Wrå äro ansenligare gårdar. Fröslunda kyrka. Hormesta säteri. Biskopskulla kyrka. Långtora kyrka. Wånsjö qvarnar vid Örsundsån.

Wånsjö i Westerås län (7 fjerd.). Tisby. Albäck, med qvarn. Simtuna kyrka och prostgård.

Carlby (5 fjerd.). Tärna kyrka. Westtärna egendom.

Tärna (5½ fjerd.). Sätra helsobrunn, mycket besökt, ligger i grannskapet. Kumla kyrka.

Sala (6 fjerd.). Staden ligger vid Sag-ån, reguliert och väl byggd. Invånare 3,400. Sala anlades under drottning Christina för bergsbrukets behof. Ungefär en fjerndels mil från staden ligger Salberget med silfvergrufvan. Denna grufva är den vackraste af alla *Illberg* (7 fjerd.). Apertins säteri. Kils kyrka. Carlsunds säteri.

Prestbohl (4 fjerd.). Klaxås gård. Boda kyrka.

Högboda (6 fjerd.). Vägen följer till en del sjön Säfveln, och närmar sig derefter Wermelen. Brunnsbergs bruk.

Strand (3 fjerd.). Färjställe öfver sjön Wermelen. Byn Skärmnäs ligger på motsatta stranden. Sundets bredd 1 fjerdingsväg.

Lerhol (4 fjerd.). Wik, herrgård. Väg aftager härifrån till Arvika, utgörande från Lerhol 6 fjerdingsväg.

Högvalta (6 fjerd.). Rud och Wagge, egendomar. Nysockensjön och Flaggan invid vägen, till

Strand (7 fjerd.). Adolfsfors bruk. Sofielund.). Eda skans, uppförd i krigen mot Norrige, hade under Carl X och Carl XII besättning. Numera är befästningen lemnad öde.

Haga (5 fjerd.). Eda kyrka.

Morast (4 fjerd.). Ödelagda fästningsverk, från den såkallade Hannibalsfejden 1644. Nu går vägen till

Norrige, der första gästgifvaregården heter Magnor (4 fjerd.), Medskog (3½ fjerd.), Aabogen (3½ fjerd.), Kongsvinger (4½ fjerd.), Sundbye (5 fjerd.), Ous (3 fjerd.), Raaholt (5 fjerd.), Wornisund (2½ fjerd.), Holen (5½ fjerd.), Moe (3½ fjerd.), Skrimstad (3 fjerd.), Bondeko (3 fjerd.) och

Christiania (5 fjerd.), tillsammans 59⅜ mil.

Från STOCKHOLM till NORRSKA GRÄNSEN (genom Dalarne).

Från *Stockholm* till Barkarby (6 fjerd.), Tibble (6 fjerd.) och Gran (8 fjerd), se sid. 19. Från Gran, förbi Jälsta kyrka till

Tunaland (6 fjerd.), Staby, Håga, Wrå äro ansenligare gårdar. Fröslunda kyrka. Hormesta säteri. Biskopskulla

kyrka. Långtora kyrka. Wånsjö qvarnar vid Örsundsån.

Wånsjö i Westerås län (7 fjerd.). Tisby. Albäck, med qvarn. Simtuna kyrka och prostgård.

Carlby (5 fjerd.). Tärna kyrka. Westtärna egendom.

Tärna (5½ fjerd.). Sätra helsobrunn, mycket besökt, ligger i grannskapet. Kumla kyrka.

Sala (6 fjerd.). Staden ligger vid Sag-ån, reguliert och väl byggd. Invånare 3,400. Sala anlades under drottning Christina för bergsbrukets behof. Ungefär en fjerndels mil från staden ligger Salberget med silfvergrufvan. Denna grufva är den vackraste af allaSveriges grufvor, och har utgjort för riket en vigtig klenod, såsom Carl XI kallade den: grufvan är ganska gammal. Under Magnus Ladulås och Sturarne drefs silfvertillverkningen med sådan lycka, att grufvan gaf ända till 18,000 marker. Under Carl XI steg tillverkningen ända till 4 à 5000 mark. Sedermera har den aftagit. Gruföppningarnas antal är öfver 100. Största djupet är öfver 1000 fot eller 170 famnar. Här äro, för silfvertillverkningens behof, vackra anläggningar af hyttor, vägar och en kanal. Wäsby, fordom kungsgård, ligger nära staden. Der vistades Gustaf I och Gustaf Adolf understundom. I en lund, som ännu bibehålles, mötte den sednare sin Ebba Brahe. Flera vackra ställen omgifva staden. Wiksberg, sätesgård, vid sjön Långforssen.

Bolandet (4½ fjerd.). Rosshyttan med Rosstorps gård.

Brunnbeck i St. kopparbergs län (9½ fjerd.). Här är det i historien ryktbara färjstället öfver Dal-elfven, der Gustaf Wasa med sina Dalkarlar stridde mot Danskarne. Danskarnes läger var förlagdt emellan Sonnbo by och stranden, då Gustafs höfding, Peder Svensson i Wibberboda, tillfogade dem, genom sitt raska anfall ett nederlag. Dalkarlarne hafva af ålder ansett Brunnbäck såsom gränsen för sitt landskap, och uppställde der, under det såkallade näftoget, i Sigismunds tid, vakt. Isaksbo. Ön, vacker egendom, har tillhört Torkel Knutsson och erkebiskop Gustaf Trolle. Avesta kopparverk blef först anlagdt 1636 för dåvarande kopparkompaniets behof. Det har sedermera alltmera blifvit utvidgadt, så att det liknar en stad. En mängd verkstäder och inrättningar förtjena uppmärksamhet.

Grådö (7 fjerd.). Här är en färja öfver elfven. Icke långt från färjestället synas på en ö i elfven lemningar efter det gamla fästet Borganäs, som förekommer i Sveriges medelhistoria. Det förstördes af Engelbrecht midsommarsdagen 1433. Något ofvanföre Grådö utvidgar sig elfven och bildar sjön Håfran. Lågfors, Presthyttan, bruk.

Hedemora (2 fjerd.), med vacker belägenhet. Staden anlades af konung Christoffer. Invånarnes antal 1000. Kyrkan är prydlig. Gustaf Eriksson öfvade här sina Dalkarlar till strids, innan han tågade emot Brunnbäck. Han inrättade här ett mynthus. En kungsgård ligger vid Hedemora. Härifrån till Säther är 6 fjerdingsväg. Den utmärkta jerngrufvan Bispbergsklack synes till vägen.

Uppbo (6 fjerd.). Färja öfver Dalelfven. Långshyttan. Hagelsnäs. Rankhyttan, bekant såsom det ställe, der Gustaf Eriksson tröskade hos egaren Anders Pehrsson. Ladan, der detta skedde, underhålles på allmän bekostnad, såsom ett nationalmonument.*Strand* (6 fjerd.). Wika kyrka. Sandviks kyrka. Helsinggården vid sjön Runn. Fahlu-kungsgård eller Noret har fordom varit säte för Dalahöfdingar. Landshöfdingen öfver Fahlu län har kungsgården nu anslagen till sin lön.

Fahlun (8 fjerd.). Staden har ett vackert läge vid en å som förenar sjöarna Warpan och Runn. Landshöfdingeresidens. Privatbank. En utmärkt undervisningsanstalt för bergsvetenskap, kallad Fahlu Bergsskola. Invånarne 4,100. Marken åt den sida, der Fahlu grofva är belägen, består af kala berg och slagghögar, öfver hvilka en beständig svafvelrök hvilar, hvilken förtager vegetationen och ofta kännas inuti staden. Stora Kopparberget, så kallas Fahlu grufva, är ganska gammal, så att man icke vet när hon begynte drifvas. De äldsta privilegier, som hon ännu eger, äro af konung Magnus Eriksson 1347. Det djupaste schaktet går till omkring 1,150 fots djup. Den malmhaltiga bergarten bildar en upp- och nedvänd kägla, så att dess vidd aftager mot

djupet. En mängd maschinerier äro anlagda och hållas i verksamhet för grufdriftens underhåll. Koppartillverkningen uppgick 1650 till mer än 20,000 skeppund. Den har i sednare tider sänkt sig till 2,444 (år 1842). Fahlu grufva innehåller många märkvärdigheter, både för mineraloger och forskare i forntidens minnen. Staden Fahlun har tvenne kyrkor, Kopparbergs eller gamla kyrkan och Christinæ kyrka. På kyrkovallen vid Kopparberget talade Gustaf Wasa med kopparbergsmännen, då han uppmanade dem att gripa till vapen mot Christian Tyrann. Engelbrecht bodde vid kopparberget. Morgården, större egendom För tjenstemän finnas särskild skjuts från Fahlun (till Utby) förbi Botägt, Bergsgårdens jernverk och Grycksbo pappersbruk till

Bjurås (8 fjerd.). Kullgärde, Sågsbo och Mårtenberg; till

Utby (11 fjerd.). (Se vidare Utby gästgifvaregård)..

Smedsbo (4½ fjerd.). Amsbergs kyrka.

Djurmo eller *Djurås* (7½ fjerd.). Gagnefs kyrka. Gagnefs eller Gråda kanal, börjad 1824. Djura kyrka.

Tjerna (3¾ fjerd.). Tunsta, gammal gästgifvaregård, och Åhls kyrka. Leksands kyrka, åldrig och märkvärdig. Bland minnesvårdar en öfver den vördade prostinnan Troil, som kallades Stormor i Dalom. Dyrbart kyrksilfver.

Noret i Leksand (7 fjerd.). Limå bruk, Ytterboda Sjungare, gammal gästgifvaregård, och Bärsängs by.

Utby (6 fjerd.). Vägen utefter Siljan är särdeles vacker. Lerdal, en välbyggd herrgård. Skön utsigt öfver Siljan. Rättviks kyrka, gammal men af vackert byggnadssätt.

Wikarbyn (5 fjerd.). Ickholms masugn vid Ickåns utlopp i Siljan.

Garsås (5 fjerd.). Nusnäs by. I Siljan visar sig den vackra Sollerön med sin kyrka Sophia Magdalena.

Noret (7 fjerd.). Mora kyrka med sina ålderdomsmärkvärdigheter.

Garberg (9 fjerd.). Oxberg är en brukskyrka, som lyder under Mora. Porfyrbrott träffas flera, ju närmare man kommer till

Elfdalen (6½ fjerd.). Porfyrbrottet ligger ungefär en fjerndels mil från vägen. Det är försedt med förträffliga maschinerier, uppfunne af Direktör Hagström, som grundlade bruket. Från Elfdalen går landsväg till

Åsen (8 fjerd.). Här vidtager en ridväg, hvilken man färdas upp till Särna och Idre, samt vidare öfver fjellen till Norrige.

Från STOCKHOLM till HAPARANDA.

Vägen tages genom Norrtull, förbi Haga, Frösunda, Järfva och Ulriksdal, Rådan, Edsberg, Sollentuna kyrka och Sollentunaholms egendom, till

Rotebro (8 fjerd.). Bolstanäs, Wilunda, Wäsby, Hammarby kyrka. Kungsgården Rosersberg, med sin sköna anläggning, park, trädgårdar, konstsamlingar. Wallstanäs vid insjön Fysingen. Norrsunda kyrka. Steninge, tillhörigt Fersiska familjen.

Märsta (7 fjerd.). Härifrån går vägen till Sigtuna (4 fjerd.), f. d. stad, numera under landsrätt. Fordom hufvudstad i Svea välde. Fornsigtuna förstördes först af Olof den Helige, under Olof Skötkonungs tid. Derefter brändes det återuppbyggda af Esterne 1188. I staden qvarstår ruiner efter dess fordna kyrkor och kloster. Invånarnes antal utgör nu endast 400. Wassunda kyrka. Ekhamns säteri.

Alsike (7 fjerd.). Krusenbergs prydliga herresäte. Flötsunds bro öfver Fyrisån. Ulltuna.

Upsala (6 fjerd.). Universitet, erkebiskopssäte, landsköfdingeresidens. Invånare 7,200. Fordom hette staden Östra Aros. Dess ursprung går tillbaka till Hedenhös. Tvenne kyrkor, af hvilka den mindre, Trefaldighetskyrkan,

är märkvärdig genom Erik den Helige, som der bevistade gudstjensten, då han blef öfverfallen och derefter halshuggen 1160. Domkyrkan är den största i Sverige, grundlades 1280 men blef färdig först 1435. Hon är af ett härligt byggnadssätt, rikt prydd med ädla konstverk. Konungagrafvar, i hvilka Gustaf I med sina gemåler och Johan III med sina hvilar. Dessutom många ryktbara män: Birger Pehrson till Finsta, Uplands lagman, Linné m. fl. Erik den Heliges ben förvaras här i ett silfverskrin. Upsala slott ligger på en höjd, som visar det vidt omkring. Det har i förra århundradet till största delen erhållit sin form. Upsala Bibliothek är det största i Sverige. Universitetet eger konstskatter af värde. Myntkabinett. Mineraliekabinett. En förträfflig botanisk trädgård. Norrut från staden ligger Gamla Upsala med Kungshögarna, benämnde efter Oden, Thor och Frey, och innehållande grafkummel. Gamla Upsala kyrka anses till en del bestå af det gamla afgudatemplets murar. Skediga fordom tillhörigt Kongl. Rådet Edv. Gripenhjelm.

Högsta (5 fjerd.). Sandbro herregård. Björklinge kyrka. Närlinge. Sätuna, fordom kungsgård.

Läby (5 fjerd.). Torkelsbo egendom. Styngsbergs säteri.

Yfre (8 fjerd.). Ullfors jernbruk. Husbyborg, der lemningar finnas efter ett kloster. Tierps kyrka. Postkontor.

Mehede (8¼ fjerd.). Elfkarleby vattenfall, som afbryter Dalelfvens lopp, är ett af de vackraste i Norden, och anses af många oppgå i naturskönhet, mot Trollhättan. En prydlig bro är här uppförd öfver elfven. Elfkarlö jernbruk. Kyrka.

Elfkarleby (6 fjerd.). Harnäs bruk, anlagdt 1659 af Assessor Ankarström, brändes 1719 af Ryssarna, är åter uppbyggdt. Järsta. Hamlingby.

Gefle (10 fjerd.). Landshöfdingeresidens, stor handel, isynnerhet vidsträckt skeppsfart. Invånare 9,700. Gymnasium, atheneum, navigations- och lärdomsskola. Tvenne skeppsvarf. Redan under Sveriges medeltid var Gefle en betydande stad. Gafvelån genomflyter staden. Flere fabriker. Rådhuset är en särdeles prydlig byggnad. Skeppsbron och den så kallade Brobänken äro promenadplatser. Vid inloppet till redden ligger Hugoskans, hvarifrån med ett par kanonskott Ryssarnes härjningsbesök 1719 afvärjdes. Tolffors bruk med prydlig park. Stigslunds tegelbruk. Strömsbro, ett bränneri för stadens räkning. Hvarfva. Hille kyrka. Hille Masugn.

Trödje (6½ fjerd.). Åbyns och Hagsta egendomar.

Berg (7 fjerd.). Hamrånge kyrka. Sjökulla bruk. Bäckelsäng, Totra, Wifors, Wixsjö och Axmars bruk utgöra ett fideicommiss. Tonnebro.

Stråtjära (11½ fjerd.). Skogs kyrka. Löftjära. Båbo.

Mo Myskie (6½ fjerd.). Mo kyrka. Flors linnefabrik. Söderala kyrka. Väg till Söderhamn. Man räknar 5 fjerdingsväg från Mo Myskie till staden.

Kungsgården (6 fjerd.). Norrala kyrka och kungsgård. Ett monument på stället der Gustaf Wasa talade till Helsingarne. Långbro. Långvinds bruk vid Östersjön. Vedmora bruk. Enångers kyrka.

Bro (9 fjerd.). Njutångers kyrka. Iggesunds bruk, med skön utsigt öfver hafvet. Ett valsverk anlagdt af Rinman.

Iggesund (6 fjerd.). Hamre. Hudiksvalls stad, 3 fjerd. från Iggesund. Stapelstad. Invånare 2,100. Reguliert och väl byggd. Några fabriker. Skeppsvarf. Ett handelskompani för utrikes skeppsfarten. Forss.

Sanna (5½ fjerd.). Tura kyrka. Bro. Sylta.

Malsta (3½ fjerd.). Ströms bruk, vid ett vattendrag, som faller ut i Östersjön. Harmångers kyrka.

Bringsta (6¼ fjerd.). Jättendals och Gnarps kyrkor. Gnarps bruk.

Gryttje (7 fjerd.). Ravallsnäs. Galtströms bruk.

Maj i Wester-Norrland (8 fjerd.). Njurunda kyrka.

Sundsvall (9 fjerd.). Staden har en utmärkt vacker belägenhet, i en bördig och odlad dal, begränsad af skogbevexta berg. Invånarne 2,500. Skeppsvarf och sjöfart. Flere trädgårdar. Norrom Sundsvall lära icke äpplen längre komma till mognad. Staden blef anlagd 1624. Ljusta kyrka. Sköns kyrka.

Wifsta (5 fjerd.). Stort skeppsvarf, der ett betydligt antal stora skepp gått af stapeln. Glasbruk. God hamn. Timrå kyrka.

Fjälth (4 fjerd.). Lögdö bruk. Sunnansjö. Häggsjö kyrka.

Häggsjö (6½ fjerd.). Hörsta. Gädda.

Hernösand (6 fjerd.). Säbrå kyrka. Biskopen i Hernösand bor på Säbrå prestgård. Ålands f. d. Gästgifvaregård. Kragom.

Näsland (4 fjerd.). Welanger, Ytterskog. Utansjö bruk.

Weda (6 fjerd.). Vid södra stranden af Ångerman-Elfven, hvarifrån Färja leder till Färjestad, öfver elfven. (½ fjerd.).

Hornön (½ fjerd). Norvik. Skullersta. Folka. Nora kyrka.

Herskog (6 fjerd.). Salte. Salom. Ulangers kyrka.

Äskia (6½ fjerd.). Wibyggerå kyrka.

Docksta (4½ fjerd.). Skjule. Gården.

Spjute (6½ fjerd.). Oxböle. Kjärr. Nätra kyrka.

Hörnäs (6 fjerd.). Färja. Själevads kyrka. Örnsköldsviksköping.*Brösta* (5 fjerd.). Arnäs kyrka.

Täfra (5 fjerd.). Gideån.

Önska (6 fjerd.). Grundsunda kyrka. Gomersta.

Afva i Umeå eller Westerbottens län. (8 fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $1^{11}/_{12}$ mil.) Aspa. Mo. Olofsfors. Nordmalings kyrka. Postkontor.

Lefvar (5 fjerd.). Långed.

Ängersjö (6¾ fjerd.). Hörnefors bruk.

Sörmjöle (6½ fjerd.). Norrmjöle. Strömsbäcks glasbruk. Ström.

Störksjö (7½ fjerd.). Robeck. Böle. Grans kungsgård.

Umeå (2¾ fjerd.). Landshöfdingeresidens. Invånarnes antal 1,400. En beqväm hamn vid det såkallade Småholmssundet. Staden ligger 2½ mil från hafvet. Skeppsvarf. Ansenlig handel.

Innertafle (3½ fjerd.).

Säfvar (5¼ fjerd.). Ratan, redd. Ryktbar genom Svenska arméns expedition 1809.

Dekneboda (7½ fjerd.). Rygdeå kyrka. God hamn. Förtullningsställe.

Rickleå (6 fjerd.). Robertsfors bruk. Bruks kyrka.

Gumboda (5 fjerd. enl. K. Bef:des uppgift = $1^{23}/_{48}$ mil.) Gumboda hed är mötes- och excercisplats för södra bataljonen af Westerbottens regimente.

Grimsmark (4⅚ fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $1^{5}/_{24}$ mil.) Kallviken. Blacknäs. Löfångers kyrka.

Broänge (4¼ fjerd.).

Daglösten (5½ fjerd.).

Bureå (6⅛ fjerd.).

Innervik (5⅛ fjerd.).

Sunnanå (3¾ fjerd.). Skellefteå, skön belägenhet. En präktig kyrka, byn ser ut som en stad. Skeppsbyggeri. Sjöfart, Postkontor.

Frostkåge (6¼ fjerd.). Östvik.

Byske (5 fjerd.).

Åbyn (5¼ fjerd.).

Kindbäck (3¾ fjerd.).

Jäfve (4¼ fjerd.). Högsböle. Hortlax.

Piteå ($8^{7}/_{12}$ fjerd.). Staden är väl belägen, och väl byggd, på en ö vid Piteåelfvens mynning. Invånarne 1,300. Skeppsvarf och handel. Landshöfdingeresidens.

Öjeby (2⅙ fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = ⅔ mil). Härinvid ligger Piteå gammelstad med kyrka, och Porsnäs f. d. Gästgifvaregård.*Rosvik* (8 fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $1^{23}/_{24}$ mil.)

Ersnäs ($5^{7}/_{42}$ fjerd. = $1^{31}/_{96}$ mil.), deraf Färja $^{1}/_{16}$ mil.

Gäddvik ($5^{1}/_{24}$ fjerd. = 1⅓ mil.)

Luleå Gammelstad (2½ fjerd.). Stor kyrkoby och ansenlig kyrka. Härifrån reser man till Luleå, nya staden (4 fjerd.). Invånare 1200. Skeppsvarf och sjöfart.

Persön (7 fjerd.).

Råneå (7⅓ fjerd = 1⅚ mil.) Sunds masugn. Meldersteins brak.

Hvitån ($5^{11}/_{12}$ fjerd. = $1^{23}/_{48}$ mil.) Jemtö by.

Töre (6¾ fjerd.). Bondersby. Gammelgård.

Månsbyn (8½ fjerd.). Högåsens Grufva. Börgels by. Färja vid N. Kalix $^{1}/_{32}$ mil.

Näsbyn (4 fjerd.). Vid Kalix-Elfven.

Sangio (7½ fjerd.). Björkfors.

Saivits (4½ fjerd.)

Nickala (6¾ fjerd.).

Haparanda (4½ fjerd.). Har nyligen blifvit stapelstad. Invånare 500. Handel och sjöfart. Skeppsbyggeri.

Från STOCKHOLM till THRONDHIEM.

(Öfver Upsala, Gefle och Östersunds städer.)

Vägen tages såsom den nästföregående turen visar, (se pag. 59—61) till Maj, närmast Sundsvall.

Från *Maj* reser man förbi Njurunda kyrka, öfver Njurundaelfven hvars norra strand följes. Tenna kyrka; till

Wattjom (12 fjerd.). Kullsjö.

Nedansjö (4½ fjerd.). Österbo. Stöde kyrka.

Källsta (6 fjerd.). Ede. Boda. Backa.

Ålsta (9 fjerd.). Torps kyrka. Östby. Westanå. På andra sidan om Njurunda-elfven ligga Gubby och Edebyn.

Borgsjö (6½ fjerd.). Kyrka. Näs.

Storkrogen »Jemtkrogen», äfven kallad (7 fjerd.). Lillkrogen. Bröklinge.

Bräcke (8 fjerd.). Kyrka. Södsjö. Mårdvik. Ån. Malgåsen.

Östergården (6½ fjerd.). Offre. Räfsunds kyrka på andra sidan om vattendraget. Gallön.*Fanbyn* (5½ fjerd.). Marsätt. Svedja. Böje. Hacksäng. Vägen nalkas Storsjön och följer från Gärde dess strand.

Gärde (9 fjerd.). Storviken. Brunflo kyrka. Håkansta. Lund. Uppland. Ope. Torvalla. Odensala. Öna.

Östersund (6 fjerd.) på östra stranden af Storsjön. Landshöfdingeresidens. Midtemot staden ligger Frösön, med en skola. En bro leder till Frösön. Invånare 800. Omgifningarne äro vackra. Frösö skola eger ett bibliothek, skänkt af Professor Zetterström. På höjden af ön ligga kyrkan, skolhuset och bibliotheksbyggnaden, Ås kyrka. Rödöns kyrka. Rödöns gård.

Trustad (6½ fjerd.). Hästad, förr Gästgifvaregård. Backen. Säter. Nässkoll kyrka.

Smedåsen (5½ fjerd.). Faxelfven. Wallna. Röde. Glösa. Wiken. Åberg, förut Gästgifvaregård.

Håf (8 fjerd.). Alsens kyrka. Slätte. Bleckåsen. Mörsils kyrka och Myckelgärde.

Uppland (9 fjerd.). Strand. Hjerpe skans. Undersåkers kyrka. Rista. Roma. Brattland.

Stamgärde (9 fjerd.). Gustafs- och Carlbergs grufvor. Åreskutan. Åre kyrka. Mörvik. Inland.

Dufed (9½ fjerd.). Dufed skans.

Stalltjernstugan (7½ fjerd.). Medstugan.

Skalstugan (8 fjerd.) på sjelfva fjellhöjden. Öfver Norrska gränsen till

Suul (12 fjerd.). Indalen (12 fjerd.), Östre Naess (14½ fjerd.), Naerdal (4½ fjerd.), Rostad (5 fjerd.), Hove (4 fjerd.), Hammer (4 fjerd.), Vordahl (2 fjerd.), Forbord (4 fjerd.), Sandfærhuus (4 fjerd.), Heel Hougen (6 fjerd.), Throndhiem (5½ fjerd.).

*

Vägarne från STOCKHOLM till SVERIGES ÖFRIGA STÄDER.

*Från Stockholm till **Alingsås.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4.Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7.

Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Hägna 6. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6½ = 45⅞ mil.

Vägbeskrifningen se sid. 7—14. Från Jönköping leder vägen icke långt från Ulricehamn, genom södra delen af Elfsborgs län.

En annan väg från Stockholm till ***Alingsås.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Bodarne eller Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Skara stad passeras 1½ fjerd. från Mockabyn och 3 från Flata. Flata 4½. Wånga 4. Algutstorp 3. Wedum 6. Sköfde, by i Elfsborgs län, 8. Alingsås 8½. = $45^{17}/_{24}$ mil.

Se sid. 19. Från Enebacken, genom Skara, Sköfde gästgifvaregård (icke staden Sköfde), går vägen till den icke långt från den vackra sjön Mjörn belägna staden.

Alingsås. Staden har inemot 1400 invånare. Den bebyggdes först af flyktingar från Nya Lödese och erhöll sina privilegier 1619. Sedermera blef staden af den utmärkte fosterlandsvännen Jonas Alströmer, hvilken här föddes 1685, gjord till stamorten för de Svenska manufacturerna, hvilka han icke allenast gaf nytt lif utan till en stor del alldeles nyskapade. Här gjordes början med den för hela riket så vigtiga potatesodlingen. På stranden af Mjörn, invid staden, ligger det täcka säteriet Nolhaga.

Från Stockholm till ***Arboga.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. = $16^{5}/_{12}$ mil.

Se sid. 19—22.

Från Stockholm till ***Arvika.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsberga Sanna 6½. Storbjörsboda 7½. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. Rudsberg 6. Spånga 6. Carlstad 6. Illberg 7. Prestbohl 4. Högboda 6. Finnebäcken 4¼. Lerbol 4¼. Arvika 6. = 42⅓ mil.

Se sid. 56. Arvika, som anlades 1811, är beläget vid en vik af Glafsfjorden, derifrån, genom den upprensade Byelfven, segelfart idkas på Wenern. Invånare omkring 500. Handeln på Norrige är liflig, ehuru staden ännu icke uppnått någon högre grad af välmåga.

Från Stockholm till ***Askersund.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Askersund 8. = 26⅚ mil.

Se sid. 19—24. Askersund har en vacker belägenhet vid viken Alsen, som utgör Wetterns nordligaste spets. Hamnen är god. Invånarne äro 1000. Flera hus äro välbyggda. Askersunds landskyrka, på en höjd nära staden, är prydd af ett vackert grafchor, tillhörigt Soopska familjen. Staden fick privilegier under drottning Christinas förmyndarregering 1642. Förut var staden en köping under Wadstena. I granskapet af staden ligga Stjernsund och Edö herregods, samt Dohnafors bruk.

Annan väg från Stockholm till ***Askersund.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekskåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Askersund 8. = 25½ mil.Denna väg, som leder genom midten af Södermanland och södra Nerike är något kortare än den förut

anförda; men backig och på många ställen svår. Den leder dock genom vackra trakter, bland hvilka Wingåkerstrakten mest utmärker sig.

*Från Stockholm till **Borås.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödesbög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Wäby 5. Tärby 6. Borås 7. = 43⅞ mil.

Se sid. 7. Borås ligger vid Wiskaelfven, i en hvarken bördig eller vacker trakt. Likväl erbjuda omgifningarna på sina ställen vackra utsigter. Staden är helt och hållet en fabriksstad, och dess välstånd beror egentligen på gårdfariehandeln. Just i afseende på denna handel blef staden anlagd 1622. Invånarnes antal uppgår till inemot 2,800.

*Annan väg från Stockholm till **Borås.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Keckestad 5½. Timmerdala 6½. Kloster 7. Bolum 9. Gökhem 8. Kjeddabo 3. Heljarp 7. Borgstena 8. Borås 8. = $45^{5}/_{24}$ mil.

Se sid. 10. Från Hasslerör genomskär vägen det inre af Westergöthland. Trakterna äro tätt befolkade, och utmärkas genom de nära hvarandra liggande små kyrkorna.

*Från Stockholm till **Carlsborg.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7.Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Friabäck 5. Halna 6. Öfverby 5. Carlsborg 8. = $35^{1}/_{12}$ mil.

Se sid. 19. Om Carlsborg sid. 38.

*Från Stockholm till **Carlshamn.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½, (K. Befh:de uppgifver ⅚ mil). Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3⅕. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. Ingelstad 6½. Uråsa 3. Qvarnemåla 5½. Törnemåla 5. Gäddviksås 5. Hökadal 5. Carlshamn 5½ = $52^{1}/_{20}$ mil.

Se sid 7. Carlshamn har en vacker belägenhet, och drifver ansenlig handel. Invånare 5000. Skeppsvarf. Fabriker. Stället hette fordom Bodekull. Under Carl XI:s minderårighet fick staden privilegier och namn. Den blef under Carls Danska krig ömsom intagen af de krigande härarna. Vid inloppet till stadens redd ligger ett fästningsverk.

*Annan väg från Stockholm till **Carlshamn.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 8. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stimago 3⅓. Svennarum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö 6¾. Ingelstad 6½. Uråsa 3. Qvarnemåla 4½. Törnemåla 5. Gäddviksås 5. Hökadal 5. Carlshamn 5½. = $54^{7}/_{48}$ mil.

*En annan väg från Stockholm till **Carlshamn.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla

Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Målbäck 7. Rimforssa 7. Kisa 7. Froåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby 4½. Hullingsrud eller Hultsfred; skjutsas förbi Skillingerums gästgiftaregård 9. Mållilla 6. Björkmåsa 8½. Serarp 6½. Åsheda 5. Skeda 5. Åshult 4. Åreda 6½. Wexjö 7. Ingelstad 6. Uråsa 3. Qvarnemåla 4½. Törnemåla 5. Gäddviksås 5. Hökadal 5. Carlshamn 5½. = 54⅞ mil.

*Strandvägen från Stockholm till **Carlshamn.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingsta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4¾. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Alem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wärnaby 4½. Påboda 4½. Bröms 4½. Jämjö 8. Lyckeby 5. Skillinge 5. Ronneby 6. Hoby 6. Trensum 5. Carlshamn 3. = $58^{1}/_{16}$ mil.

Se sid. 19.

*Från Stockholm till **Carlskrona.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 8. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Stocketorp 8. Nöbbelled 6½. Lenhöfda 6. Kulla 6. Eriksmåla 6. Emmeboda 6. Fuhr 9. Kulleryd 8. Bubbetorp 6½. Carlskrona 3½. = 50½ mil.

Se sid. 7.

*Strandvägen från Stockholm till **Carlskrona.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingsta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4¾. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Ålem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wärnaby 4. Påboda 4½. Bröms 4½. Jemjö 7½. Lyckeby 5. Carlskrona 3. = $52^{5}/_{16}$ mil.

Se sid. 19. Carlskrona ligger på en ö, som förut hette Trotsö. Landshöfdingeresidens. Station för Sveriges örlogsflotta. Invånarnes antal 13,500. Dockorna, Gamla och Nya, äro storartade anläggningar, den förre af Polhem och Sheldon, den sednare af Thunberg. Ett statens och ett enskildt skeppsvarf. Modellsalen med en marmorbyst af Chapman, efter hvilken här finnas flere egenhändigt förfärdigade modeller. Arsenalen. Artillerigården. Ankarsmedjan. Örlogsskeppen ligga aftacklade och förtöjda vid den så kallade brobänken. Staden har 3 kyrkor. En vacker promenadplats, kallad Hoglandsparken, har blifvit anlagd i staden. Inloppet är starkt befästadt. I synnerhet beundras fästningsverket Kungsholmen, såsom ett mästerstycke af befästningskonst. Carlskrona anlades 1680, och det var General-Amiralen Grefve Hans Wachtmeister, som icke blott bildade staden, utan nyskapade åt Sverige den ansenligaste örlogsflotta, som riket någonsin egt. Carlskrona omgifves, på något afstånd, af en mängd nätta landställen, ehuru närmaste trakten är ödslig och kal.

*Från Stockholm till **Carlstad.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna 6½. Storbjörsboda 7½. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. Rudsberg 6. Spånga 6. Carlstad 6 = $35^{1}/_{12}$ mil.

Se sid. 19—23.

*Från Stockholm till **Christinehamn.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna 6½. Storbjörsboda 7½. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. = $30^{7}/_{12}$ mil.

Se sid. 19—23.

*Från Stockholm till **Christianstad.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stimago 3⅓. Svennarum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö 6¾. Nöbbeled 6. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. Christianstad 6½. = $57^{37}/_{48}$.

Se sid. 7. Christianstad ligger vid en utvidgning af Helgeå, kallad Sjöviken. Landshöfdingeresidens. Säte för Hofrätten öfver Skåne och Blekinge. Invånarne 5000. Staden är befästad. En murad kanal genomskär den. Kyrkan stor och prydlig. Staden Wä, belägen icke långt från nuvarande Christianstad, blef förstörd, under kriget 1611, af Svenskarne. Kung Christian IV utsåg då en ny plats för staden, hvilken han gaf sitt namn, och dit invånarne flyttade från Wä, som blef en bondby. Under Carl XI:s och XII:s krig blef Christianstad af de krigande makterne ömsevis taget och återtaget. Det var här, som Kapten Hellichius 1772 började revolutionen. Christianstad synes, då Helgeån öfversvämmar trakten rundtomkring, liksom ligga på en ö. Stadens lastageplats, sedan ån icke mera blef segelbar, är Åhus.

*Från Stockholm till **Cimbrishamn.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Broarp 3. Möcklamo 5¼. Komsta 8. Wrigsta 4½. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Alfverstad 7½. Gottåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Rörum 6. Cimbrishamn 4. = $61^{5}/_{16}$ mil.

Se sid. 7. Cimbrishamn ligger på den sandiga stranden af Östersjön, i sigte af Bornholm. Invånare 1,200. Handel och sjöfart. Förnämligast handlar staden med spannmål. Några fabriker. Fiske.

*Från Stockholm till **Eksjö.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. = 32½ mil.

Se sid 7. Från Mjölby går vägen förbi Hultersta säteri till Dala. Derefter möta Linnefors bruk. Strålnäs säteri. Åsbo kyrka. Boxholms bruk. Hester. Rommenäs. Säthälla. Säby kyrka. Traneryd. Nåtås. Morbäcks kyrka. Bona, bredvid Bredesta kyrka. Mariefors. Åkersberg. Lannagård.

Eksjö ligger på en hög slätt. Invånarne 1,800. Staden, ehuru föga ansenlig, drifver dock en betydligare handel, särdeles med kreatur. En helsobrunn.

*Från Stockholm till **Engelholm.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kappeled 5. Bölaryd 4½. Nissaryd 6. Sjögård 6⅒. Drabered 6½. Halmstad 7⅚. Tjerrby $7^{1}/_{12}$. Laholm 1⅚. Östra Karup 5⅙. Margretetorp 4½. Engelholm 5. = $56^{4}/_{15}$ mil.

Se sid. 7.

*Annan väg från Stockholm till **Engelholm.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla

Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingaryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 8½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Engelholm 7. = 57⅜ mil.

Från Stockholm till ***Enköping.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. = 7⅞ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till ***Eskilstuna.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekssåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. = 11¼ mil.Se sid. 7. Från Södertelje leder vägen förbi Hanstavik. Nyqvarns bruk. Thuringe kyrka. Smedsör. Kumla. Tomtsätra. Qvattinge. Sundby. Näsby. Läggsta. Mariefred och Gripsholm. Lida. Åkers kyrka. Malmby. Göksten. Härads kyrka. Näsbyholm. Ekssåg. Barva kyrka. Strand. Lindholmen. Isholm. Kjulsta. Kjula kyrka.

Eskilstuna ligger vid Eskilstuna-ån och är ryktbar för sitt smide. Invånare 4,000. En del, Nya staden kallad, förnämligast bebodd af smideshandlare och smeder, kallas ännu fristaden eller Carl Gustafs stad, emedan denne Konung 1654 utfärdade privilegier åt en borgare, Reinhold Rademacher från Riga, att här anlägga gevärsfaktori. Om stadens uppkomst förmäler legenden, att Södermanlands första apostel Eskil, som blifvit mördad af hedningarna, här nedsatts. Här byggdes kyrka, kloster, slott. Carl IX, såsom hertig af Södermanland, uppehöll sig ofta härstädes. Teglet från slottet användes 1699 till byggnaden af Stockholms slott. Stadens kyrka ligger prydligt utmed elfven.

Från Stockholm till ***Falkenberg.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnarryd 8. Gyllingstorp 5½. Tåstarp 6½. Svenjunga 6. Hid 6. Klef 6. Gunnarp 5. Norrmanstorp 5⅔. Köinge 4⅙. Ljungby 3⅚. Falkenberg 4½. = $50^{11}/_{12}$ mil.

Se sid. 7. Falkenberg ligger vid Ätraån, bekant för sitt laxfiske. Invånare 1000. Staden har en nätt belägenhet. Några ruiner utvisa hvar stadens fordna fäste stått. Falkenberg intogs af Engelbrechts höfding Berman 1434 och under Erik den XIV:s tid af Knut Hard 1565.

Annan väg från Stockholm till ***Falkenberg.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5½. Sköfde 8. Borgunda 5½. Kyrktorp 4. Leaby 6. Trädet 7. Timmelhed 7. Brunn 3. Arnungared 4. Sexdrega 8. Svenljunga 4. Hid 6. Klef 6. Gunnarp 5. Norrmanstorp 5⅔. Köinge 4⅙. Ljungby 3⅚. Falkenberg 4. = $55^{19}/_{24}$ mil.

Från Stockholm till ***Fahlun.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wånsjö 7. Carleby 5. Tärna 5½. Sala 5. Bolandet 4¼. Brunnbäck 6. Grådö 7. Hedemora 2. Uppbo 6. Strand 5. Fahlun 8. = $21^{7}/_{16}$ mil.

Se sid. 57—59.

Annan väg från Stockholm till ***Fahlun.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wångsjö 7. Carleby 5. Tärna 5½. Sala 5. Bolandet 4¼. Brunnbäck 9½. Grådö 7. Hedemora 2. Säter 6. Naglarby 7. Fahlun 9. = $23^{5}/_{16}$ mil.

Från Stockholm till ***Falköping.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5½. Sköfde 8. Borgunda 5½. Kyrktorp 4. Thorbjörnstorp 3½. Falköping 2½. = $39^{1}/_{32}$ mil.

Se sid. 19. Falköping ligger på den fruktbara slätten Falan eller Falbyggden, emellan Mösse- och Ålle-berg. Invånare 700. Staden är gammal, och brändes af Danskarne 1566. I stadskyrkansport visas märken, som påstås vara ditskjutna under slaget vid staden emellan Albrecht och Margaretha. Slaget stod 1389 på Nyckel-ängen, nära staden.

Från Stockholm till ***Falsterbo.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulfs 7. Blekmåsa 5½. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjeflinge 4. Lund 4⅓. Malmö 6½. Hvällinge 6⅓. Skanör 6. Falsterbo 1. = $65^{19}/_{24}$ mil.

Se sid. 7. *Falsterbo*, sjöstad, vid Östersjön; Sveriges sydligaste stad. Lyder under Stads-styrelsen i Skanör. Falsterbo har ingen Embetsman, icke ens prest. Skanör och Falsterbo äro ganska gamla städer, ehuru numera förfallna. Kyrkan, med en underjordisk helgedom, ansenlig. Invånare i Falsterbo 300, i Skanör 661. Här utskjuter i Östersjön det farliga Falsterboref. En fyrbåk är derföre här uppförd. Vid Skanör stodo, 1253 och 1278, fältslag.

Från Stockholm till ***Gefle.***

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Gefle 10. = 17⅝ mil.

Se sid. 60 och 61.

Från Stockholm till ***Grenna.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½.Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. = 30⅛ mil.

Se sid. 7—13.

Från Stockholm till ***Grisslehamn.***

Ensta 7 fjerd. Brottby 7. Hall 5. Rilanda 5. Kragsta 4. Svanberga 4. Stabby 5. Trästa 6. Grisslehamn 3. = 11½ mil.

Vägen leder förbi Bergshammar, Djursholm, Danderyds kyrka, Näsby och Rydboholm. Ensta. Angarns och Östby kyrkor. Brottby. Grans kyrka. Lindholmen. Hall. Näs. Beateberg. Rö kyrka. Rilanda. Skäderö kyrka. Finsta. Husby kyrka. Kragsta. Lohärads och Estuna kyrkor. Stjernholm. Hvitsjö. Svanberga. Carls kyrka. Stensta. Söderby kyrka. Broby. Staby. Ortala. Trästa.

Grisslehamn har postkontor och telegraf, samt utgör öfverfartsorten till Åland.

Från Stockholm till ***Götheborg.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. = $49^{23}/_{24}$.

Beskrifningen se sid. 19—26.

Annan väg från Stockholm till ***Götheborg.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3.Björsäter 5. Enebacken 8. Marskarby 8. Flata 4½. Wånga 4. Onsjö 5½. Wedum 6. Sköfde 8. Alingsås 8½. Nordesund 3½. Lerum 5⅓. Götheborg 8. = $49^{13}/_{24}$ mil.

Annan väg från Stockholm till ***Götheborg****.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Hägna 5½. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6½. Nordesund 3½. Lerum 5⅓. Götheborg 8. = 49⅚ mil.

Ännu en väg från Stockholm till ***Götheborg****.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kolläugen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. = 48⅝. mil.

Från Stockholm till ***Halmstad****.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 8. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kappeled 5. Bölaryd 4½. Nissaryd 6. Sjögård 6⅒. Drahered 6½. Halmstad 7¾. = $50^{43}/_{120}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till ***Haparanda.***

Se pag. 60—64. = $113^{89}/_{96}$ mil.

Från Stockholm till ***Hedemora.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wångsjö 7. Carleby 5. Tärna 5½. Sala 5. Bolandet 4¼. Brunnbäck 9½. Grådö 7. Hedemora 2. = $17^{13}/_{16}$ mil.

Se sid. 57.

Från Stockholm till ***Helsingborg.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markeryd 7½. Fagerhult 6½. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Helsingborg 8. = 58⅚ mil.

Se sid. 7.

Annan väg från Stockholm till ***Helsingborg.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kappeled 5.

Bölaryd 4½. Nissaryd 6. Sjögård 6⅒. Drahered 6½. Halmstad 7⅚. Tjerby $7^{1}/_{12}$. Laholm 1⅚. Karup 5⅙. Margretetorp 4½. Engelholm 5. Fleninge 6. Helsingborg 3½. = $58^{77}/_{120}$ mil.

Annan väg från Stockholm till ***Helsingborg.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Broarp 3. Möcklamo 5¼. Komsta 8. Wrigsta 4¼. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Alfverstad 7½. Gottåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Röinge 10. Tyringe 6. Blekemåsa 8. Åby 5. Åstorp 5. Helsingborg 8. = $63^{3}/_{16}$ mil.

Från Stockholm till ***Hernösand.***

Rotebro 8 fjerd. Mästa 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråtjära 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5½. Malsta 3½. Bringsta 6¼. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö 6½. Hernösand 6. = $43^{7}/_{16}$ mil.

Se pag. 60—62. Hernösand, stapelstad, belägen på Hernön nära intill Ångerman-elfvens utlopp. Säte för Biskop- och Länsstyrelsen. Invånarnes antal 2,500. Staden, som erhöll sina första privilegier 1587, eger dessutom: ett gymnasium, en lärdoms- och en navigations-skola. Seminarium för folkskole-lärares bildande, samt en ypperlig hamn och 2:ne skeppsvarf. Näringarne äro: Sjöfart och handel, samt medelmåttigt jordbruk, jemte handtverkerier och strömmingsfiske.

Från Stockholm till ***Hjo.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8.Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Pålstorp 4. Tibro 6½. Hjo 7. = $36^{5}/_{24}$ mil.

Se sid. 19. Hjo är en gammal uppstad vid Wettern. Staden ligger behagligt vid utloppet af en liten å. Invånarne 900.

Från Stockholm till ***Hudiksvall.***

Rotebro 8 fjerd. Märstad 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråtjära 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Hudiksvall 3. = 29 mil.

Se pag. 60—62. Hudiksvall, stapelstad, belägen emellan 2:ne fjerdar af Botten-viken. Folkm. 2,100. Har en högre lärdoms- och en vexelundervisnings-skola. Handel, handtverk, fabriksrörelse och strömmingsfiske äro delar af hufvudnäringen. 3:ne snus- och tobaksfabriker finnas, samt 2 Garfverier, 3 Färgerier och 1 Segelduksfabrik m. m

Från Stockholm till ***Jönköping.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 6. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. = 33⅞ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till ***Kalmar.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingsta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4¾. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Ålem 5. Ryssby 8. Kalmar 7. = $44^{13}/_{16}$ mil.Se sid. 47. Kalmar är beläget på en holme i Kalmarsund, kallad Qvarnholmen.

Landshöfdingeresidens. Biskopssäte. Invånare 6,506. En prydlig domkyrka. Gymnasium. Skeppsvarf och betydlig utrikes sjöfart. Staden har varit starkt befästad, såsom en af Sveriges hufvudfästningar. Här hafva väldiga strider blifvit hållna. Kalmar stad är en af de äldsta i Sverige, redan ryktbar i hedenhös. Sigurd Jorsalafar intog staden 1123. Gustaf I tog den med storm från Bernhard von Melen. Erik XIV regerade här såsom Kronprins. Staden förråddes 1611 åt Danskarne, men återkom till Sverige 1613. Här slöts, på det bredvid staden belägna slottet Kalmare-union 1397. Flere möten hafva här blifvit hållna under Sveriges medeltid. Numera är Kalmar slott, liksom sjelfva unionssalen, förfallet.

Annan väg från Stockholm till ***Kalmar.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdssbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Målbäck 7. Rimforssa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby 4½. Hullingsrud eller Hultsfred 9. Haddetorp 9. Bockara 5½. Staby 6. Abo 7. Kråksmåla 4. Räckebo 8. Örntorp 7. Kalmar 7. = 46⅚ mil.

Annan väg från Stockholm till ***Kalmar.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Ödeshult 4½. Serarp 6. Rosendal 6. Grönskåla 7½. Kråksmåla 4. Räckebo 8. Örntorp 7. Kalmar 7. = 48⅛ mil.

Från Stockholm till ***Kongelf.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. = $48^{17}/_{24}$ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till ***Kongelf.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. = 47¼ mil.

Från Stockholm till ***Kungsbacka.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. Kärra 3. Kungsbacka 8. = $52^{17}/_{24}$mil.

Se sid. 19. Kungsbacka som ligger emellan tvenne åar, som utfalla i Kattegatt. Invånare 600. Hamnen är uppgrundad, så att handeln mycket aftagit. Staden är gammal.

Annan väg från Stockholm till ***Kungsbacka.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Flata 4½. Wånga 4. Onsjö 5½. Wedum 6. Sköfde Gästgifvaregård i Elfsborgs län. 8. Alingsås 8½. Noresund 3½. Lerum 5⅓. Götheborg 8. Kärra 3.

Kungsbacka 8. = 52⅜ mil.

Annan väg från Stockholm till ***Kungsbacka.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Hägna 5½. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6½. Nordesund 3½. Lerum 5⅓. Götheborg 8. Kärra 3. Kungsbacka 8. = $52^{7}/_{12}$ mil.

Ännu en väg från Stockholm till ***Kungsbacka.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. Kärra 3. Kungsbacka 8. = 51⅜ mil.

Från Stockholm till ***Köping.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. = $14^{7}/_{12}$ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till ***Laholm.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kappeled 5. Bölaryd 4½. Nissaryd 6. Sjögård 6⅒. Drahered 6½. Halmstad 7⅚. Tjerby $7^{1}/_{12}$. Laholm 1⅚. = $57^{57}/_{80}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till ***Landskrona.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingaryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Mörarp 4. Wallåkra 4. Landskrona 4. = 59⅝ mil.

Se sid. 7. Landskrona är en gammal stad, anlagd 1143, men flyttades till sitt nuvarande läge först 1772. Staden är befästad, och väl byggd. Invånare 4,000. Stor vacker kyrka. Rymlig och god hamn. Skeppsvarf. Fabriker. Kanaler och vattenledning. Utanför staden fästet Gråen.

Annan väg från Stockholm till ***Landskrona.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markeryd 7½. Fagerhult 6½. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Helsingborg 8. Glumslöf 5. Landskrona 3. = 60⅝ mil.

Annan väg från Stockholm till ***Landskrona.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7.

Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulfs 7. Blekmåsa 5½. Röstånga 7. Åkarp 7. Saxtorp 6. Landskrona 4. = 61 mil.

Från Stockholm till ***Lidköping.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. = 37⅓ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till ***Lidköping.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. = 36 mil.

Från Stockholm till ***Linde (Lindesberg).***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Blixterboda 5. Linde 7. = $20^7/_{12}$ mil.

Se sid. 19. Linde har en särdeles vacker belägenhet emellan Lindesjöar. Sjelfva staden har ett trefligt utseende. Invånare 850. En helsobrunn nära staden.

Från Stockholm till ***Linköping.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. = 21⅝ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till ***Luleå.***

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Gefle 10. Trödje 6½. Berg 7. Stråtjära 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5½. Malsta 3½. Bringsta 6¼. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö 6½. Hernösand 6. Nässland 4. Weda 6. Färja (öfver Ångermanelfven) till Färjestad ½. Hörön ½. Herrskog 6.Äskja 6½. Docksta 4¼. Spjute 6½. Hörnäs 6. Brösta 5. Täfra 5. Önska 6. Afva 8. Lefvar 6. Ängersjö 6¾. Sörmjöle 6½. Stocksjö 7½. Umeå 2¾. Innertafle 3½. Säfvar 5¼. Djekneboda 7½. Rickleå 6. Gumboda 6. Grimsmark 4⅚. Brödänge 6¼. Daglösten 5½. Bureå 6⅛. Innervik 5⅛. Sunnamå 3¾. Frostkåge 6¼. Byske 5. Åbyn 5¼. Kindbäck 3¾. Jäfre 4¼. Piteå $8^7/_{12}$. Öjeby 2⅙. Rosvik 8. Ersnäs $5^7/_{24}$. Gäddvik $5^1/_{12}$ (deraf färja ¼ fjerd.). Luleå Gamla stad 3½. Luleå stad 4. = $99^{85}/_{96}$ mil.

Se pag. 59—63. Luleå stapelstad, belägen nära intill Luleå-elfvens utlopp, vid en djup fjärd af Bottniska viken, med Apologistskola, skeppsvarf, samt en god hamn och 1,200 Invånare. Stadens hufvudsakligaste inkomst-källor består af handel, sjöfart och skeppsbyggeri. Binäringarne äro: Fiske, Boskapsskötsel och ett inskränkt jordbruk.

Från Stockholm till ***Lund.***

Fittja 8 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulfs 7. Blekmåsa 5½. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjeflinge 4. Lund 4⅓. = 60⅓ mil.

Se sid. 7. Lund är den äldsta af de Skånska städerna. Biskopssäte. Invånarnes antal 7,000, oberäknadt studentcorpsen, som vanligen utgör omkring 500. Lund är ganska vidsträckt, och irregulier, så att dess utseende genast röjer en urgammal stad. Under katholska tiden funnos här 6 kloster och 21 kyrkor. Domkyrkan, den äldsta metropolitan-kyrka i Norden, är näst Upsala och Linköpings den största i Sverige. Den är en korskyrka i forngötisk stil. Ehuru den undergått flere eldsvådor, har den ånyo blifvit uppbyggd. Sednasthar den, under Professor Brunii inseende blifvit befriad från en mängd vanprydande tillbyggnader, så att den nu visar sig i hela sin majestätiska skönhet. Kyrkan innehåller ett ansenligt antal märkvärdigheter från katholska tiden. Under domkyrkan befinner sig en krypta eller underjordisk kyrka, som kallas kraftskyrkan, uppfylld af märkvärdiga monumenter. Lundagård, en promenad mellan Domkyrkan och Akademiebyggnaderne. Helgonabacken, en plantering norrom staden. Paradislyckan med lazarettet. Biskopshuset nybyggdt och prydligt. Professor Brunii hus i götisk stil. Akademiska bibliotheket, Museerna. Särdeles märkvärdigt är professor Nilssons Museum, innehållande fornsaker af stort värde. Lund var fordom befästadt. Det har ofta lidit af krig. Det intogs år 920 af vikingen Egil Skalarim, belägrades af Skånska allmogen 1182, förstördes af Carl VIII Knutson 1452. Fältslag stodo vid Lund 1525 mellan Kung Fredrik och Christian II af Danmark, samt 1676 mellan Carl XI och Christian V.

*Annan väg från Stockholm till **Lund.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3⅓. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. Nöbbeled 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. Christianstad 6½. Nöbbelöf 4. Wram 3. Hörby 10. Hurfva 6½. Lund 7¾. = $63^{7}/_{48}$ mil.

*Från Stockholm till **Malmköping.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Bryringe 7. Wadsbro 7½. Malmköping 3. = 10⅞ mil.Se sid. 7. Malmköping är en köping, med 300 invånare, anlagd ar general Siegroth, chef för Södermanlands regemente, på regementets mötesplats Malma rusthåll. Ett par handlande och några handtverkare utgöra stadens befolkning.

*Från Stockholm till **Malmö.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulfs 7. Blekmåsa 5½. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjeflinge 4. Lund 4. Malmö 6½. = 62⅔ mil.

Se sid. 7. Malmö är en bland Sveriges betydligaste städer. Invånarnes antal uppgår till 12,000. Riksbanken håller der ett lånekontor och der är landshöfdingeresidens. Staden drifver stark handel och har en mängd inrättningar, serdeles för det commerciella intresset, som äro förträffliga. Dit hör den i stor skala uttänkta och utförda hamnanläggningen. Den ligger midt emot Köpenhamn, hvars torn synas tvert öfver Sundet, som här likväl har en ansenlig bredd. Malmö har tvenne kyrkor, i hvilka flere minnesvårdar förekomma. Staden är gammal och flyttades från en plats innuti landet, till kusten, som då kallades Sqvalperup, 1319. Af de fordna fästningsverken, återstår nu endast slottet, som likväl icke utmärker sig genom någon architechtonisk märkvärdighet. Staden blef belägrad af Skånska Adeln 1523, af Svenskarne 1643 och af Danskarne 1677. Knutsgillets sal anses för den största i Södra Sverige, och sjelfva gillet fortfar ännu. Staden omgifves af vackra promenadplatser, och Möllevången är i synnerhet mycket besökt om somrarna, såsom ett vackert lustställe. En ångbåt underhåller förbindelsen med Köpenhamn och Lybeck.

*Annan väg från Stockholm till **Malmö.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 8. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Säthälla 8.

Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3⅓. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. Nöbbeled 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. (Från Qviinge skjutsas äfven direkt till Nöbbelöf. = 2¼ mil.) Christianstad 6½. Nöbbelöf 4. Wram 3. Hörby 10. Hurfva 6½. Lund 7¾. Malmö 6½. = $64^{37}/_{48}$ mil.

Från Stockholm till ***Mariefred.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Mariefred 8. = 7 mil.

Se sid. 7. Mariefred anlades af Hertig Carl af Södermanland 1590 bredvid det märkvärdiga Gripsholm. Invånarnes antal 650. Sin märkvärdighet hemtar staden af slottet, som anlades af den ryktbare riksdrotten Bo Jonson Grip. Det blef uppbrändt af fogden Hartvig Flög, då under Engelbrechts tid, bönderne angrepo borgen. Gustaf I lät uppbygga det ånyo och det har af flere efterföljande regenter blifvit utvidgadt och förskönadt. Här är Erik XIV:s och Johan III:s fängelser. Dyrbar samling af porträtter, hvilka i synnerhet för Sveriges forntid öro af vigt.

Från Stockholm till ***Mariestad.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. = $31^{23}/_{24}$ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till ***Mariestad.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. = 30⅝ mil.

Från Stockholm till ***Marstrand.***

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅚. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 51⅜ mil.

Se sid. 19. Marstrand ligger på en klippö, och har inemot 1000 invånare. Det är en gammal fästning, och har utstått åtskilliga belägringar. I synnerhet märkvärdigt var dess intagande af Tordenskiöld, efter fyra dagars belägring 1719. Då varande Svenske Commendanten, som hette Dankvardt, blef för sin uppgift af fästningen halshuggen i Götheborg.

Annan väg från Stockholm till ***Marstrand.***

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4¾. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 50 mil.(u)

finnan väg från Stockholm till Marsiranét.

/

Barkarby 6 (jerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4$. Bjuggstad 6g. Westerås 6|. Kolbäck 7£. Köping 6. Arboga 7.

Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wreds-torp 8. Ramundeboda 8. Horva 9. Hasslerör 8£. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Flata 4|. Wånga 4.

Önsjö 5t- Wedum 9J. Sköfde 8. Alingsås 8}. östad 6£. Krokstorp 5. Nohl 4. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 52$ mil.

Ännu en väg från Stockholm till Murstrcmii.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4{. LinköpiBg 6j. Bankeberg 4. Mjölby 7£. östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5J. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhesler 8£. Gullered 8. Timmelbed 5|. Hägna Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6£. östad 6£. Krogstorp 5. Nohl 4. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 53J mil.

Från Stockholm till JMetievi.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-

bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Åby

6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4£. Linköping 6£. Sjögesla

5. Husbyfjöhl 6. Motala 7. Nykyrka 4. Medevi 3. = 27} mil.

Se sid. 7. Medivi är den äldsta och namnkunnigaste belsebrunn i riket. Den företer under 'brunsterrainerne es liflig rörelse, lik en köpings. Mineralkällorna i den vackra parken äro fem. Man bar från den sakallade Lusthusbacken en skön ulsigt öfver Wettern. Här är postkontor.Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lisleua 7. Enköping 4}. Bjuggstad 6£. Westerås 6£. Kolbäck 7$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wreds-torp 8. Askersund 8. Rå 8. Medcvi 2. = 29$ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till JfåoMuU*.

Fillja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek ö. Lilla Åby 6. Norrköping 8. Brink 5. Knmla 4}. Linköping 6£. Sjögesta 5. Husbyfjöhl 6. Motala 7. = 26} mil.

Se sid. 7 och ångfarlygsvägen sid. 28.

Annan väg från Stockholm till Moiaia.

Fitlja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby ti. Eksag 5}. KjuteU 4. Eskilstuna 4f Hål 1sta 4. Nästorp 6. Botten 6. Hulla 7}. Wannala 7. MarsjÖ 8. Bratteberg 6. Simonstorp 6. HeOesta 8. Tjelmo 6. Husbyfjöhl 7±. Motala 7. = 28£ mil.

Från Stockholm till IVora.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4}. Bjoggstad <£. Westerås 6}. Kolbäck 7}. Köping ti. Arboga 7. Fellingsbro ö. Blixterbo 6. Bondbyn 7. Nora 4£. = 21£f mil.

Se sid. 19. Staden Nora 8r en bergstad, anlagd under Drottning Christinas tid. hivånarne 900. Belägenbeten vid en Sjö är ganska täck. Det är endast jernhandteringen i grauskapet, som ger staden llf och rörelse.Fittja fi fjerd Söderlelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. S värdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5 Lilla Åby 6. Norrköping 3. = 17f mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Norrfetje.

Gnsta 7 fjerd. Drotlby 7. Hall 5. Rilauda 5. Norrtelje 6. = 7y mil.

Norrtelje är en sjöstad, men ligger i en vik, mera afsides sä att staden icke kunnat hinna till någon särdeles betydenhet i afseende på sin handel. Invånare 1,000.

Annan väg från Stockholm till IVorrietJe.

Ensta 7 fjerd. Lilla Säby 6. Ruggsättra 6. Bergshamra 7. Norrtelje 8. = 8£ mil.

Från Stockholm till IVyftöping*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. as IIJ mil.

Se sid. 7.

* Från Stockholm till JFMtipsfati.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 Bjoggstad 6£. Westerås 6£. Kolbäck 7£. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Blixterbo 5. Bondbyn 7. Nora 4£. Greksåsar 6J. Kräfvingebro 6. Grythyltehed 4J. Saxån 6£. Yngshyltan 4. Philip* stad 7. = 30J| mil.

Se sid. 19. Anlädes af Konung Carl IX och erhöll namn efterhans yngre son herlig Philip. Invånare 1,200. Läget är särdeles trefligl. 1 grannskapet ligga Persbergs ryktbara jerngrufvor.

Annan väg från Stockholm till

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lisleua T. Enköping 4£. Bjuggstad 6f. Westerås 6}. Kolbäck 7}. Köping 6. Arboga 7.

Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Win te råsa Sanna 5.

Lekhyttan 5. Brickegården 8. Källroo 4. Björkeberg 7. Bjur-

bäcken 8. Philipstad 6. = J1T'T mil.

Från Stockholm till tHieA.

Botebro 8 Ijerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby ft. Yfre 8. Mehede 8}. Elfkarleby 6. Gefle 18. Trödje 6±. Berg 7. Stråtjära 11±. MoMyskie6}. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesuod 6. Sanna 5£. Malsta 3£. Bringsla 6J. Gryttje 7, Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Höggsjö 6}. Hernösand 6. Nässland 4. Weda 6. Färja (öfrer Ångermaoelfven) till Färjestad j. Hörön £. Herrskog 6. Äskja 6J. Docksta 4). Spjute 6£. Hörnäs 6. Brösta 5. Täflra 5. önska 8. Afva 8. Lefvar 6. Ängersjö 6]. Sörmjöle 6}. Stocksjö 7). €roeå 1}. Innertafle 3£. Säfvar 5J. Djekneboda 7|. Bickleå 6. Gumboda 6. Grimsmark 4f. Brödänge 6}. Daglösten 5j< Burefi 6). Innervik 5}. Sunnamå 8}. Frostkäge 6J. Byske 6. Åbyn 5}. Kindbäck 3|. Jäfre 4*. Piteå 8TV = §0 mil.

Piteå, stapelstad, belägen på en holme 1 Pitei-elfs utlopp, omkring 1 mil från öppna hafvet. Inv. 1,390. Säte för Länsstyrelsen. Trivialskola, skeppsvarf och en täroroeligen beqväm bamn. Staden låg fordom läogre in i landet, men flyttades till sitt nu varande läge år 1661 efter en eldsvåda.

Från Stockholm till Forto.

Vägen öfver Barkarby till Wredstorp, se sid. 19—14. Derifrån skjutsas till Porla, som ligger i Skagerbults församling af Örebro län.Vid Porla äro flere nyare byggnader uppförda, så att stället otvifvel-aktigt vunnit i beqvämlighet och trefnad.

Frän Stockholm till Mtamtösa.

Vägen är densamma som till Helsingborg, se sidan 80. Brunnen ligger endast i mil från staden, 1 en vacker trakt, invid det sköna Sundet.

Från Stockholm till Saia.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 8. Wångsjö 7. Carleby 5. Tärna 5£. Sala 5. =12} miL Se sid. 56.

Frän Stockholm till Skanör.

Fitlja 6 Ijerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Aby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4£. Linköping 6}. Bankeberg 4» Mjölby T}, östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5}. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd ft. Klefsbolt 4. Wernamo 8. Tånnö 4 Dörarp 6. Ljungby 8 Hamneda 6£. Tra-heryd &£. Markaryd 7}. Fagerhult 6}. Ulfs 7. Blekmåsa 6£. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjeflinge 4. Lund 4}. Malmö G(. Hvällinge 6}. Skanör 0. = flftfci mil.

Se pag. 91. Skanör beskrifves pag. 77.

Fträn Stockholm till Skara.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4}. Bjuggstad 6f. Westerås 6}. Kolbäck T}. Köping 0. Arboga 7. Fellingsbro ft. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wreds-torp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8£. Msriestad 3. BjÖrSäter ft. Enebacken 6. Marskarby 8. Skara 1£. = 37r'j mil.Se sid. 19. Skarat uppstad, belägen midt på Westgölha-slätten, med biskops-säte oeh gymnasium. Invånare 1,900. Den gamla prydliga Domkyrkan med Soops graf. Yeterinäranstalt. Staden är bekant redan från hedenhös, då den var säte för Weslgölha Jarlarne, och eger dessutom från en sednare tid flera tänkvärda historiska minnen.

Annan väg från Stockholm till Skara»

Filtja 6 fjerd. Södertejje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Eksåg 6|. Kjulsta 4. Eskilstuna 4|. Bållsla 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8|. Mariestad 8. Björsäter 5. Eoebacken 6. Marskarby 8. Skara 1}. =96} mil.

Från Stockholm till Skenuinøe.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6 Stora Äby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby 8. Norrköping 9. Brink 5. Kumla 4}. Linköping 6}. Bankeberg 4. Skeoninge 8. =24} mil.

Se sid. 7. Skeoninge, uppstad på Östgötba-slätten invid Skenaån, har i fordna tider varit så mägtig och betydande, att den till ocb med i medeltiden hette Caput Gotbis. Invånare 1,100. Af alla dess fordna härligheter finnas nu icke ens ruiner qvar. Här hölls 1248 Skenninge möte, då det fastställdes alt preslerne icke fingo gifta sig.

Från Stockholm till Sköfde.

Barkarhy 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4£. Bjuggstad 6j. Weslerås 6}. Kolbäck 7}. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5}. Sköfde 8. « mil.Se sid. 19. Sköfde 2fr en liten nppstad vid foten af Biliingen. Invanare 850. 1 dess kyrka ligger Inge den Yngres geraål Helena begrafven.

Annan väg från Stockholm till SHöfde.

Fitlja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malraby 5. Eksåg 5|. Kjålsta 4. Eskilstuna 4}. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksla 4. Wredslorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 6£. Sköfde 8. = 83} mil.

Från Stockholm till Sigtuna.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Sigluua 4. =4} mil.

Se sid. 00.

Frun Stockholm till Streugna**

Fittja 0 fjerd. Södertelje 8. KumU 6. Läggsta 0. Haimby 0. Slrengntts 8}. = 8} mil.

Strengnäs har en vacker belägenhet. Invånare 1,300. Biskops-säte. Gymnaisinm. Domkyrkan är särdeles vacker. Der bvila Carl IX och hans gemåler. Åfven Sten Sture d. ä. Gymnasibuset är uppbjggdt af biskop Cordt vid slutet af 1400-talet. 1 grannskapet ligger den vackra egendomen Olivehäll.

Från Stockholm till &tröwn&ta&.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lisiena 7. Enköping 4}. Bjuggstad 6}. Wesleräs 0£. Kolbäck 7}. Köping 0. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksla 8. Wreds-torp 8. Ramuodeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8£. Mariestad 8. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5£. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4}. Munks len 6. Wenersborg 4. Almas 4.ftäknebo 4}. Uddevalla 9{. Herrestad 3. Qvislrnm 6. Svarteborg 6.

RabbaIshed 4. Hede 6. Skällarud 4}. Wik 3. Kollekind t. Strömstad t» as 66/j mil.

Se sid. 57.

Från Stockholm till &Mf«dl*r**f#.

Rotebro 8 Qerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8}. Blfkarleby 6. Trödje 6}. Berg 7. Stråtjära 11}. Mo Myskie 6}. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5}. Malsta 8}. Briogsta 6J. Grytlje 7. Maj 8. Sundsvall 9. fc= 38/, mil.

Se pag. 60—49*

Från Stockholm till Säiiker.

Barkarby 6 Ijerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wångsjö 7. tarleby 5. Tärna 5}. Sala 5. Bolandet 4$. Brunnbäck 9}. Gråd# 7. Hedemora t. Säter 6. = 19/, mil.

Se sid. 5«.

Staden Sälber har en vacker belägenhet vid den romantiskt sköna Säthersdalen samt vid en å, som förenar sjön Ljustern med Dal-elfven. Invåuare 600. Släden är anlagd af Gustaf 11 Adolf. Elt bruk är anlagdt vid ett vattenfall i dalen. En låog kedja af stockar sätter de } mil aQägsna hjulen vid en grufva i rörelse.

Från Stockholm till Sötviisborff.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 0. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 9. Fjer-dingsta 5. Grinlorp 4. Sjögerum 6.* Åby 6. Kuappekulla 8.

Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4}. Kårby 4. Lund 4. Gette-rum 8}. Jshull 7. Jerasernm 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6}. Ålem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wär-naby 4}. Piboda 4}. Bröms 4}. Jäipjö 8. Lyckeby 6. Skillinge 5.Ronneby 6. Roby §. Trensum 5. Bister yd 6. Norje 4). Sölf-vitsborg 4. s 61 mil.

Se sid. 47—62. Sölfvilsborg, en af rikets ildsta stider. Den ir belägen vid en fik af Östersjön, och bar 1,400 invloare; var före Carlsbamns och Carlskronas anläggande den förnämsta staden i Blekinge. Dess ildsta kände previlegier iro utfärdade af Danske konungen Christoffer 1354. Hufvudnäringen ulgöres af handel, jordbruk, fiske och handtverkerier. Trakten prydes af en ypperlig och väl vårdad bokskog. God bamn finnes.

Annan våg från Stockholm till Söifviisborg.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jider 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4J. Linköping 6}. Bankeberg 4. Mjölby 7}. Data 3. Bester 5. Silhilla 8. Bona 8£. Eksjö 7|. Brinsmila 6. Bvetlanda 6}. Broby 6. Årset 3|. Kråketorp 6. Tjoreda 7. Wezjö 8. lugelslad 6j. Uråsa 3. Qvarnemila 4£. Törnemila 6. Gäddviksåa 5. Bökadal 5. Bisteryd 6. Norje 4} Sölfvilsborg 4. = 64?V mil.

Från Stockholm till Söderhamn.

Rotebro 8 Qerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Bögsta 5. flLäby 6. Yfre 8. Mehede 8£. Elfkarleby 6. Trödje 6$. Berg 7. Slrätjerna ll£. Mo Myskie 6}. Kungsgården 6. Docksta 4£. Söderhamn» 6. = 26 { mil.

Se pag. 60—62. Söderhamn är stapelstad och belägen vid norra indan af Söderfjärden, som ir en vik af Bottenviken. Stadens privilegier iro af konung Gustaf 11 Adolf. Baudel, sjöfart, handlverk och strömmingsfiske utgöra hufvudnäringen. Invånare 1,700.

Från Stockholm till Söder Köping.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8- Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Söderköping 6. =19$ mil.

Se sid. 7—10 och Sngfartygsvägen sid. 26—35.

Stadens beskrifning, se pag. 35.

Annan väg från Stockholm till Söéterhöpimg.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden med färja öfver Slätbacken 2. Frista 8. Söderköping 3. =18 mil.

Från Stockholm till Södertelje.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. = 3J mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Thorshäita.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmhy 5. Bksäg 6$. Kjulata 4. Lund 4. Tborsbälla 1$. = 10£ mil.

Se sid. 7. Tborsbälla är en liten uppstad, som slär i liflig förbindelse med Eskilstuna och derigenom baller sig uppe. Staden bar 600 inv&nare.

Från Stockholm till TreUeborg.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Äby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4£. Linköping 6£. Baukeberg 4. Mjölby 7£. Dala 3. Dester 5. Säthälla 8. Bona 8}. Eksjö 7£. Broarp 3. Möcklamo 5|. Komsta 8. Wrigsla 4j. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. öhr 4. Alfverstad 7}-. Goltäsa 6. Dihult 7. Elmbult 6. Marklunda 8. Broby 6£. Qviinge 4$. Nöbbelöf 9. Dege-berga 5. Brösarp 6. Tranas 6. Berresta 7$. Ystad 2£. Skifarp 6. AnderslÖf 6|. Klörup 4. Trelleborg 4. 68^ mil.Se std. 47. Trelleborg är endast en köping, roen dén ät an* ftenlig, ocb drifver en icke obetydlig bandet.

Från Stockholm till Tröem

Fittja 6 fjerd. Söderlelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Trosa t£. = 7| mil.

Se sid. 7. Staden ligger vid Saltsjön, är en af de äldsta i riket, men har endast 400 invånare, till större delen fiskare.

Från Stockholm till tJUtievniifi.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lisl*>na 7. Enköping 4J. Bjuggstad 6|. Westerås 6£; KOlbäCk 7£. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 4. Glanshammar 7. Örebro 6. B lacks ta 8. W redstorp 8. Ramuodeboda 8. Hofva 9. llasslerör 8V. Mariestad 3»

Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5$. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4}. Munkesten 6. Wenersborg 4. Almas 4. Räknebo 4£. Uddevalla 3£. = 46i| mil.

Se sid. 54.

Annan väg från Stockholm till VitéteViiUfi.

Fittja 6 fjerd. Söderlelje 8. Kumla 6. Läggsta 6. Malmby 5.

Eksa g 5}. Kjulslo 4. Land 4. Smedby 5£. Kungsör 0. Arboga 6»

Fellingsbro 5. . Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wreds-torp 8. RamUndeboda 8. Horva 9. HaSslerör 8£. Mariestad 3é

Björsäler 5. EnebaCkert 6. Kollängen 5J. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4J. Munkesten 6. Wenersborg 4. Almås 4* Räknebo 4J. Uddevalla =± 45$ mit.

F)'ån Stockholm till

Fittja 6 fjerd. Söderlelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds* bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4). Krokek 6. l<illa Åby 6.*Norrköping 3. Brink 5. Kurala 4£. Linköping 6|. Bankeberg 4. Mjölby 7£. östad 5. Ödesbög 7. Holkaberg 5J. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhesler 8J. Gullered 8. Ulricehamn 5£. = 39} mil.

Se sid. 7. Ulricehamn hette fordom Bogesund. Invånare 1,600. Staden 6ck sitt namn af Ulrica Eleonora d. y. 1721. Den grundar sig förnämligast på gårdfaribandeln.

Annan väg från Stockholm till WJirieehamn,

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 Bjuggstad 6}. Westerås 6£. Kolbäck 7J. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksla 8. Wreds-torp 8. Raroundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby Sköfde 8. Borgnoda 5}. Kyrktorp 4. Leaby 6. Trädet 7. Timmelbed 7. Ulricehamn 8. = 43^ mil.

Från Stockholm till Ebneä.

Rotebro 8 Qerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Bögsla 5. Läby 0. Yfre 8. Mehede 8|. Elfkarleby 6. Gefle 10. Trödje 6*. Berg 7. Stråtjära ll£. Mo Myskie 6|. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesnnd 6. Sanna 5}. Malsta 3}. Bringsta 6}. Grytlje 7. Maj 8. Snodsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö 6). Härnösand 6. Näss-laod 4. Weda 6. Färja (öfver Ångermauelfven) till Färjestad £. Hörön Herrskog 6. Äskja 6£. Docksta 4}. Spjute 6£. Hörnäs 6. Brösta 6. Täfra 6. önska 6. Af va 8. Lefvar 6. Ängersjö 6|. Sörrajöle 6£. Störksjö 7f Umeå 2}. = 66} mil.

Umeå, stapelstad, vid Ume-elf 3} mil fråu hafvet. Säte för Länsstyrelsen. En lärdoms- och en växelundervisnings-skola. Invånare 1,600. Ett skeppsvarf finnes. Hamn uti del s. k. Småholras-sundet. Handel, sjöfart, fiske och bandtverkerier äro näringsgrenar.Friin Stockholm till l'paata.

Holebro 8 fjerd. Märstad 7. Alsike 7. Upsala 6. = 7 mil. Se sid. 60.

Annan våg frän Stockholm till C'fomftv.

Rolebro 8 fjerd. Åbusby 5|. Åsby 6. Marma 6. Upsala 6. s= 7| mil. #

Frän Stockholm till Wu&sieMt.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Slora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4J. Krokek 6. Lilla Åby 0.

Norrköping 3. Brink 6. Kurala 4j. Linköping 6}. Bankeberg 4.

Skenninge 8. Wadstena 6. = 25} roil.

Se sid. 7. Staden har 2,100 invånare. Den var fordom särdeles märkvärdig genom Brigilliner-kloslret, s li flad I 1430. Wadstena slolt, eller som det också beter Wettersborg, beläget vid en vik af Weltern, anlades af Gustaf I. Här är ett stort bospilal. Klosterkyrkan innesluter många historiska märkvärdigheter.

Frän Stockholm till 1#htrberø.

Fittja 6 0er<L Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby

0. Norrköping 3. Brink S. Kumla 4J. Linköping 6}. Bankeberg 4. Mjölby 7J-. östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5]. G ren na

5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. (Jimaryd 8. GyHinglorp 6£.

' Tåstarp 61. Svenljuuga 6. Hunnryd 7. Skene 6}. Suudholmen 6£. Åsbro 8. Warberg 6$. = 50V} mil.

Se sid. 7. Warberg är stapelstad och belägen vid en vik af Kattegatt; har nu 1,800 invånare. Handeln och handlverkeriernaÖro för det närvarande uti aflagande, jordbruket är bufvudnäringen. Hamnen, som hittills föga kunnat begaguals af slörre fartyg, är nu under upprensning. Deu blir troligen, efter fullbordadl arbete, den säkrastepä kusten. Studen, som fordom kallades Nyby, är ganska gammal. Under 14:de århundradet bade Bansefttrbundet, dit staden då hörde, derslädes sina sammankomster. Fästningen är utan garnison; begagnas nu till fängelse 'ocb korrektionshus. Den antades redan i medeltiden och har under de Dauska krigen varit ofta belägrad,

Annan väg från Stockholm till

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8 Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds* bro 8. Nyköping 9. Jäder T. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby

6. Norrköping 3. Brink 5. Knmla 4}. Linköping 6}. Banke-berg 4. Mjölby 7}. östad 5. Ödesbög 7. Holkaberg 5}. Grenna

S. Råby 7. Jöoköping 8. Ledbester 8}. Gullered 8. Tiromel-hed 6}. Wäby 5. Tärby 6. Borås 7. Ramslält 8. Skene 6,

Sundholmen 6}» Asbro 8. Warberg 6. = 52} mil.

Annan väg från Stockholm till Warner g,

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4}« Bjuggstad 6|. Westerls 6}. Kolbäek 7}. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wreds-torp 8. Raroundeboda 8. Hofva 9. Basslerör 8}. Keckestad 5}. Tknmerdala •}. Kloster 7. Bolum 8. Gökbem 8. Käddabo 3. Beljarp 7. Borgstena 8. Borås 8. Ramslätt 8. Skene 9. Sundholmen 6}. Åsbro 8. Warberg 6 = 53} mfl.

Från Stockholm till fftørJbofstt.

l:o Sjövägen, öster ut, 3 mil.

?:o Landvägen: Easla 7 fjerd. Waxholm 9. s 4 mil

Waxholm, sjöstad, belägen på Waxön, vid östra Inloppet till Stockholm, bar 1,200 io vanare; staden anlades under Kon. Gustaf II Adolfs tid. Näringarne äro; fiske, vedhandel ocb fraktfart. Wax-bolms fästning, som nu skall vara Stockholms starkaste försvar,anlades Sr 1649. Dess belägenhet är pä en holme emellan Waxön. oeb Rindön.

Från Stockholm till W'enersborg.

Barkarby 6 Qerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4|. Bjuggstad 6j. Westerås 6£. Kolbäck 7£. Köpiog g. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. B lack sta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8j. Mariestad S. Björsäter 5. Enebacken 9. Kollängen 5}. Lidköpings. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4£. Munksten 6. Wenersborg 4. = 43££ mil.

finnan väg från Stockholm till Wenersborg.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Knmla 6. Läggsta 6. Malmby 5. Ekság SJ. Kjulsta 4. Lund 4. Smedby 6^. Kungsör 6. Arboga 6. Fellingsbro 6. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8£. Mariestad 3. Björsäter 6. Enebacken 6. Kollängen 6|. Lidköping 6. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4£. Munksten 6. Wenersborg 4. ss 42f mil.

Från Stockholm till Wesferä*.

Barkarby 6 Qerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 Bjuggstad 6j. Westerås 6}. ss U;*7 mil.

Se sid. 19—91.

Från Stockholm till WesierviM.

Fittja 6 Qerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8, Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 9. Fjerdings ta 6. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Sked-bult 4. Wida 8. Seglerum 4|. Westervik 6J. ss 98^ mil.Se >14 47. Wefltervik år en vMbelägen och välmående stapelstad. Der drifves en ansenlig sjöfart. Skeppsvarf. Invånare 4,000. Anlagd 1433. Förut var den belägen vid Gamlebyn.

Annan väg, från Stockholm till HWéniervUt*

Fittja 0 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4J. Krokek 5. Lilla Åby 6.

Norrköping 3. Söderköping 6. Fröberga 4. Åby 7. Knappekulla 8.

Skedbalt 4. Wida 8. Seglerum 4|. Westervik 6). a 29^ mil.

Från Stockholm till MWieapiö*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4J. Krokek 5. Lilla Åby 6.

Norrköping 3. Briuk 5. Kumla 4£. Linköping (jj>. fiankeberg 4.

Mjölby 7£. Dala 8. Hester 5. Sälhälta 8. Bona 8J. Eksjö 7J. Bränsroåla 6. Hvetlanda 6$. Broby 6. Årset 3}. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. = 43| mil.

Se sid 7. Staden Wexiö bette fordom östrabo, och var S:t Sigfrids boning. Han skall hafva grundat Domkyrkan. Stadens privilegier äro från 1342. Invånarne 2,500. Gymnasium, Lärdoms-« och fattigskolor finnas, samt ett ansenligt Bibliothek. Säte för Lands-böfding och Biskop.

Annan väg från *Stockholm titt Wemiö*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 0. Stora Åby 8. Sv*rdt> bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 6. Lilla Åby f. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4£. Linköping 6£. Bankeberg 4. Mjölby 1±. östad 5. Ödeshög 7. Hofkaberg 6|. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stimago 3}. Svennarum 8. Wrigsta 7. StarhuK 5. Bo 4. MatknH 5. öftr 4. Wexiö 8}. Efter Kon» Beftcdes uppgift sr]|£ mil a 46f} mil.

ieFittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdf-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Åby 1 Norrköping 3. Brink 5. Kurala 4£. Linköping 6£. Målbfick 7. Rimforsa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby 4|. Hul-lingerud 9. Målilla 6. Björkmäsa B}. Serarp 6}. Åsbeda 5. Skeda

6. Åahult 4. Åreda 6}. Wexiö 7. = 45} mil.

Frän Stockholm till Wimmerby.

Fittja 6 fjerd* Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4£. Krokek 5. Lilla Åby 8. Norrköping 3. Brink 5. Kurala 4}. Linköping 6}. Målbäck

7. Rimforsa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wiroraerby 4}. = 31 mil.

Se sid. 7. Wiramerby har 1,600 invånare. Uppstad. Drifver förnämligast landlhandel.

Frän Stockholm till Wisby.

Landvägen lages öfver Södertelje, Nyköping, Norrköping och Linköping, till Eksjö (se pag. 70 ocb 71) = 32} mil, samt der-ifrän till

Bränsmäla 6 fjerd. Hvetlanda 5}. ödshult 4}. Serarp 6. Rosendal 6. Grönskåla 7}. Kråxroåla 4. Bäckebo 8. örntorp 7. Ryssby 3. (öfVer Kalmare-sund till) Stora Rör på Öland 8. Kolstad 7. Ormöga 5. Sädvid 5. Blässinge 5. Mellböda 5. Böda bamn Yidare öfver Saltsjön till: Klintehamn ocb Sikling på Gottland 44. Fftltling 6| ocb Wisby 7, utgörande tillsammans 69} mil.

Från Stockholm till Uslad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-brt 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4}. Krokek 5. Lilla Åby 0.Norrköping 3. Brink S. Kurnla 4£. Linköping 6J. Bankeberg 4. Mjölby 7}. Dala 3. Hesler 5. Säihälla 8. Bona 8£. Eksjö 7J.

Broarp 3. Möcklamo ftj. Korns ta 8. Wrigsta 4}. Slarbult 5.

Bo 4. Matkull 5, öhr 4. Alfversta T£. Goltåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6£. Qviinge 4£. Nöbbelöf 9.

Degeberga 6. Brösarp 8. Tranås g. Berresta 7}. Ystad 3}.

«= 8*H mil.

Se sid. 47.

Annan väg från Stockholm till WsiatM.

Fittja 6 Ijerd. Söderlelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wrela 4£. Krokek 5. Lilla Åby 9.

Norrköping 3. Brink 5. Kumla Linköping 6J. Bankeberg 4.

Mjölby 7£. Dala 3. Hester 5. Säihälla 8. Bona 8£. Eksjö 7£. Broarp 3. Möcklamo 5}. Komsla 8. Wrigsta 4}. Slarbult 5. Bo 4. Matkull 5. öhr 4. Wexiö 6f. Nöbbeled 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6y. Qviinge 4£. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Tranås 6. Herresla 7£, Yslad 2J. = 65j7g mil.

Annan väg från Stockholm till Ifefmi.

Fittja 6 Ijerd. Söderlelje 8 Pilkrog 6. Slora Åby 8. Svfirds-bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wrela 4£. Krokek 5. Lilla Åby

6. Norrköping 3. Brink ft. Kumla 4£. Linköping 6£. Bankeberg 4 Mjölby 7£ östad S. Ödeshög 7. Holkaberg 6£. Grenna

5. Råby 7. Jönköping 8 Barnarp 4. Stimago 3}. Svennarura 8. Wrigsta 7. Starhult ft. Bo 4. Matkull ft. öhr 4. Wexiö 6}. Nöbbeled ft. Goltåsa 6. Dihult 7. Elmhult ft. Marklunda 8. Broby 6}. Qviinge 4£. , Chrislianslad 6}. Nöbbelöf 4. Degeberga ft. Brösarp 6. Tranås 6. Berresta 7£. Ystad 2£. = 65}j mil.Fittja 6 Ijerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svbrds-bro 8. Nyköping 9, Jäder T* Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjer-dingsta 5. Griotorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. KnappeknUa 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4|. Karby 4. Lund 4. Gette-rura 8£. Jshult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6£. Ålera 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wär-naby 4J. Påboda 4J. Bröms 4£. Järojö 8. Lyckeby 5. Skillinge 5. Ronneby 6. Hoby 6. Trensum 5. Asarum 4. Hästeryd 2. Norje 4j. Edtoryd 6. Fjelkinge 6. Yngsjö 7. Brösarp 8. Tranas 6. Herresta 7£. Ystad 2£. = 70| mil.

Från Stockholm till Åwnåi,

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4|. Bjuggslad 6J. Westerås 6£. Kolbäck 7J. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winleråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna 6£. Storbjörsboda 7£. Åtorp 6. Wall 5. Christine-hamn 9. Rudsfoerg 6. Spånga 6. Carlslad 6. Lillnor 6. Malöga Gustafskrog 7£. Afvelsäter 5. Åmål 4. = 42£ mil.

Se sid. 56. Åmåls belägenhet är rätt fördelaktig vid Wenern. Staden har 1,500 invånare; en lärdoms- och en Folkskola. Ganska god hamn.

Från Stockholm till Örebro.

Barkarby 6 Ijerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4£. Bjuggstad 6J. Westerås 6£. Kolbäck 7J. Köping 6 Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. = 20}£ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till Örebro.

Filtja 6 Ijerd. Söderle(je 8. Kumla 6. Läggs ta 6. Malmby 5.Eksåg 5J. Kjulsta 4. Land 4. Smedby 5£. Kangsör 6. Arboga 6. Felliogsbro 5. Glanshammar T. Örebro 6. = 20 mil.

Frän Stockholm till Öregrund.

Rolebro 8 Ijerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 0. Bof 8. Ha-berga 7£. Lysta 6. Norr Skedike 7. öregrund 5. = 15| mil.

Se sid. 60. Öregrund, sjöstad med 700 invånare, belägen vid öregrunds-redd, anlagd af utflyttande invånare från österhammar år 1491. Stadens handel och sjöfart äro obetydliga.

Annan väg från Stockholm till Öregrund.

Ensta 7 Ijerd. Brottby 7. Hall 5. Rilanda 5. Kragsta 4. Svanberga 4. Stabby 5. Hammarby 6. Sanda 6. Marka 6.

Norr Skedike 4. öregrund 5. =16 mil.

Frän Stockholm till Östersund.

Rolebro 8 Ijerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede8£. Elfkarleby 6. Gefle 10. Trödje 6|. Berg

7. Stråtjära II}. MoMyskie6}. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5}. Ma Is ta 3}. Bringsla 6J. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. (Beskr. öfver föreslående ställen se pag. 60—62). Vidare: Walijom

7. Nedansjö 4j. Kjällsta 6. Åblsta 9. Borgsjö 6}. Jemtkrogen 7. Bräcke (i Jemllandf 8. östgården — Grimnäs 6}. Fanbyn 5}. Gärde i Bruoflo 9. Östersund 6. = 59,5Ö mil.

Östersund, den enda staden i Jemtlands län, är en af Rikets vnesl regoliert anlagda städer: 600 inv. Uppstad. Belägen på östra stranden af Storsjön, säte för Läne-styrelsen. På Frösön, hvilken har kommunikation med staden medelst en stirre bro, ligger länets enda Trivial-skola.Ensta 7 fjerd. BroUby 7. Hall 5. R ilanda 5. Kragsta 4. . Svanberga 4. Stabby 5. Hammarby 6. Sanda 6. Marka 6. östhammar 3. as 14£ mil.

Staden Östhammar bar, sedan en utflyttning skedde till öre-grund, pä slutet af 1400-talet, icke kunnat stiga till någon större betydenhet. Invånare 580.

Annan väg från Stockholm till Östhammar.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. (Jpsala 6. Bof 8. flaberga 7£. Lysta 6. Östhammar 0. = 12} mil.

VÄGAR FRÅN STOCKHOLM TILL DE NORRA STÄDERNA OCH THRONDHIEM.

Se sid. 54—€0 och 64.

Vagar i Norr i ge.

Ti bafva anfört vägarna till Christiania och Throndbiem frän Stockholm. Vill man göra en resa genom Norrige t. ex. från Christiania till ^Nordkap och deruuder färdas genom de förnämsta orterna j»å vestra kusten, måste man underkasta sig stora besvärligheter på fjällen. Man måste vissa delar af vägen rida. Vi vilja anvisa hufvudvägarne.

Från Christiania till Raviisborg 7 fjerd. Gillebak 4£. Staden Drammen 4£. (Staden har en pittoresk belägenhet, stor skeppsfart och handel). Öslerod 4. Revaa 3j. Staden Holmeslrand 5; staden ligger vid Kattegatt ocb idkar stark skeppsfart. Brunseröd 2£. Saalerod 5£. Fyldraa 3. Sörbye 3£. Haukerod 4. Staberöd 4£.Laorvig l£; hufvudstad i grefskapet Laurvig. Trakten berömd för sin naturskönhet. Vasbotlen 2£. Kolikersvold 4. Slevoiden 2. Brevi g (stad) 4. (Jdgård 1. Odegarden 5. Hommelstad 2V. Holte 6. Röed 5£. Ufcerg 5£. Brække 6. Arendal (stad) 4; staden är gammal. Lareslredt 3. Bringsvärd 3|. Grimstad 3. Lotshuus 6J. Tvede 4. Aabel 3. Lomsland 4. Christiansand (stad) 6; staden har en roman* tisk belägenhet bland fjellar, som närma sig hafvet. Rosenland 61 Lund 3. Vatne 7. Mandal 5; staden drifver förnämligast sjöfart •och fiske. Vigeland i. Sandnæs 4. Bergsagen 4. Birkeland 4(Oplofle 4. Öfver Qvinnisdalselfven till Fadd 3. Ouset 4. Bakke 4. Lund 4 Eie 6. Oileslad 3. Svillestad 4. Tengsdal 3. Heggre-

stad 3. Hölland 3. Haar 4. Vaihoug 2|. Soiland 3. Ree 2£. Skiæveland 3J. Lure 3. Stavanger 4; staden Stavanger har 5,000 invånare och är en af Norges äldsta städer. Den ar befästad. Bar god hamn, varf, skeppsfart.

Från Stavanger till Bergen leda endast båtleder mellan de djupa fjordarna. Man begagnar derfore ångbåtsfarten mellan dessa släder. Staden Bergen ligger i en halfcirkel vid en bugt af Byfjorden, kallad Vaagen. Invånare 23,000. Biskopssäte. Fem kyrkor. Staden är från sjösidan befästad.

Mellan Bergen och Trondhiem är icke heller någon beqväm laudväg. De Storlhingsmän, som från norra delarna af riket begifva sig till Christiania, pläga derföre taga vägen inåt Sverige genom Jemlland, Dalarne och Wermland.

Till Nordkap och Vardöebus äro äfven vägar ne till lands ofar-bara, så alt man, för alt komma dil, antingen måste

Tärdas genom Svenska Lappmarken, eller med kuslfarare, som icke långt emellan, segla till de norra städerna.*) Nedannåmnde ångfartyg underhålla hela sommaren nästan daglig kommunikation mellan de för hvarje fartyg utsatte in- och utländske städer, nemligen:

Ångfartygens namn. Salonger. 75 c" 3 CF3 c; 'V äT a Andra platser. Sfj ni < El 23 cr c. 5> iis- ng tt -j 23 T* a 3. Ångfartygs-linier. Ægir 2 Stockholm Waxholm Amiral v Sydow 1 6 10 — 1 — Götheb. Norrk. Stockholm Angur 3 — — — — — 1 Hernösand Sollefteå Arboga 3 — 12 — — 1 Stockholm Arboga A ros 3 — — — — — 1 Stockholm Westerås Arvika 3 — — — — — — Götheborg Seffle Arvika. Askersund .... — — — — — — — Göthehorg AskPrsund Axel Götheborg Mariestad Berzelius .... 3 30 38 4 — 1 Stockholm Haparanda B. H. Santi sson . i 6 8 — 1 — Götheb. Norrk. Stockholm Birger — — — — — — — Götheborg Jönköping Birger Jarl . . . — — — — — — — Götheborg Wadstena Blixten 3 — 15 — ;— 1 Stockholm Norrköping Bore 0 — 76 — — — Stockholm l.iibeck Carl Johan . . . 1 18 8 — 1 — Stockholm Norrk Liibeck Carlstad .... 2 26 20 244 i — Stockholm Carlstad Götheb. Carl v. Linné . 3 — — — — 1 Stockholm Upsala Cometen .... 2 20 16 — — 1 Norrköp. Westervik Kalmar Ehrenstrahl . . . 1 — — — — — — Stockholm Drottningholm Elfkungen .... 2 — — — — 1 Hernösand Sollefteå Enköping .... 3 — — — — 1 Stockholm Enköping Eos 1 5 1 — 1 — Götheborg Lidköping Eric Dahlberg . Stockholm Norrtelje Eric Nordevall . 2 17 14 — 1 — Stockholm Götheborg Esaias Tegnér . 0 28 16 — 1 — Stockholm Jönköping Eugenie 4 — — — — 1 Sundsvall Sollefteå

*) Om å elt ångfartyg spisas vid table d'bote eller efter matsedel Är sadant utmärkt med siflTrao l i någondera af de härför i förteckningen utsatte kolumner.(nr)

Ångfartygens namn. Salonger. c - 9 S T3 V) 9 V) n T Hy ilplatser. > | •o Si VI o p Sp ni < El CJ c- n> Cl dr o» rä |« »I efter matsedel. Angfartygs-linier. Fremad Strömstad Fredrikshall Fulton 3 26 12 — 1 — Stockholm obestämda turer Furst Menschikoff Åbo Stockholm Föreningen . . . — — — — — — — Gölheborg Jönköping Gaulhiod .... 6 — 66 — 1 — Stockholm Liibeck Gotbenburgh . . Gölheborg Hull Gripen 3 — 3 — — 1 Stockholm Nyköping Gustafsberg . . . 1 — —- — — — Stockholm Gustafsberg Gustaf 11 Adolf. 3 24 12 — 1 — Gölheborg Hamburg Gustaf Wasa . . 3 — — — — — Stockholm Westeiås Gölha 2 28 26 — 1 — Stockholm Malmö Gölha Elf... . Götheborg Ström Götheborg . . . 2 24 25 — 1 — Stockholm Göthehorg Halland — — — — Gölheborg Malmö Hamburg. Paquel 2 12 6 — 1 — Gölheborg Hamburg Hamlet 2 — — — — 1 Helsingborg Malmö Hengist — — — — — — Stockholm Liibeck Hermoder .... 3 — 5 — — 1 Stockholm Nyköping Hernösand.... 3 — — — — 1 Hernösand Stockholm Hudiksvall. . . . — — — — — — — Hudiksvall Stockholm Mog — — — — — — Gölheborg Stockholm John Ericsson. . Götheborg Carlstad John Swartz . . 3 — — — — 1 Stockholm Norrköping Jylland — — — — — — Götheborg Flensburg Jönköping .... 2 19 24 — 1 — Stockholm Jönköping Kallegal — — — — — — Gölheborg Liibeck Kungsbacka . . . — — — — — — — Götheborg Kongsb. Warberg Kronpr. Louise . 3 26 8 — 1 — Stockholm Wishy Kalmar Königi. Elisabeth — — — —* — — Ystad Slralsund Köping 3 — — — — 1 Stockholm Köping |Len. Torstenson 3 19 32 — 1 — Stockholm Norrköp. Liibeck [Linköping .... 2 18 icl — — — Stockholm LinköpingÅngfartygens namn. of O 3 IQt ii9 i

Ångfartygens namn. C/3 ö CfQ T> >1 Vi - o 3 era r. fS Hytlplalser. Andra platser. Sp ni < EL' ST cr f® O- rr O» is- ng ra a 3 C3 V) f® Q, 2. Angfarlygs-linier. Söderhamn . . . 2 Söderhamn Stockholm Tb. Telford. . . 2 15 14 — 1 — Stockholm Götheborg Thorshätla . . . 3 5 — — 1 Stockholm Thorshalla Thule 3 30 56 — — 1 Stockholm Haparanda Thunberg .... 2 31 18 — 1 — Stockholm Götheborg Transit N:o 1 . 2 — 32 — 1 — Petersburg Stockholm Hull Transit N:o 2 . 2 — 32 — 1 — Petersburg Stockholm Hull Transit N:o 3 . 2 — 32 — 1 — Petersburg Stockholm Hull Transit N:o 4 . 2 — 32 — 1 — Petersburg Stockholm Hull Uddeholm .... 2 14 8 — 1 — Carlstad Mariestad Gölheb. Uddevalla .... Umeä 2 — — — — — Götheb. Uddevalla Strömst. Umeä Stockholm Stockholm Upsala Upland 3 — 6 — — 1 Wenern .1. . . . 3 32 28 — 1 — Stockholm Götheborg Wermdö .... — — — — — 1 Stockholm DalarÖ m. fl. Werroland.... 2 14 8 — 1 — Stockholm Götheborg Westergöthland . — — — — — — — Götheborg Carlstad Westmanland . . 3 — — — — 1 Stockholm Westerås Wetlern .... Götheborg Askersund Wikingen .... 3 — 5 — — 1 Stockholm Thorshalla Götheborg Åmäl Arvika Örebro 3 — — — — 1 Stockholm Örebro örn 2 — — 102 — — Carlstad Lyckan Örnsköld .... 3 38 12 — — 1

Stockholm Åbo f?) Östergölhland . . 2 16 16 — 1 — Stockholm Jönköping

Som här skulle blifva for vidlyftigt att utsätta af-gångstiderna for hvarje fartyg, hänvisas läsaren till de dagliga Tidningarna, hvilka alltid upptaga dag och stund dä fartygen afgå.